

SODUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 18-19 — 1938.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages
<i>Dr. phil. nat. Juhan Aul:</i> Eesti sõduri kasvust ja raskusest	459	<i>Dr. phil. nat. Juhan Aul:</i> La taille et le poids du soldat estonien	459
<i>Major H. Kitvell:</i> Ohudessant ja selle vastu võitlemine	466	<i>Commandant H. Kitvell:</i> Les débarquements aériens et la défense contre eux	466
TAKTIKA ALALT:		TACTIQUE:	
— Taktikaline ülesanne nr. 4: Pataljon kallaletungil asulale	477	— Problème tactique No 4: Un bataillon attaquant une localité	477
<i>Leitnant A. Pääbus:</i> Meresõda ja selle tekkimine	481	<i>Lieutenant A. Pääbus:</i> La guerre navale et ses origines	481
<i>Major F. Jänes:</i> Saksa ratsaväe uus organisatsioon ja väljaõpe	484	<i>Commandant F. Jänes:</i> Nouvelle organisation et instruction de la cavalerie allemande	484
<i>Kapten J. Luks:</i> Allveelaevastiku Sihtkapitali 1937. a. tegevuse ülevaade	487	<i>Capitaine J. Luks:</i> Activité du Fonds de construction de sous-marins en 1937	487
BIBLIOGRAAFIA:		BIBLIOGRAPHIE:	
— V.: Ungari vaateid jalaväe kallaletungile	491	— V.: Opinions hongroises sur l'attaque de l'infanterie	491
— —p.: Kaitse tugevus kaasajal	491	— —p.: La force de la défense actuelle	491
— Leedu: „Musu Žinynas“ nr. 12 — 1937 ja nr. 1 — 1938	497	— Lithuanie: „Musu Žinynas“ No 12 — 1937 et No 1 — 1938	497
Vabadussõja veteranan jutustab	499	Récit d'un vétéran de la Guerre d'Indépendance	499
Juriidilisi küsimusi.		Questions juridiques.	
Male.		Echecs.	

Kaanepilt: Pommide kinnitamine lennukile.

Vastutavtoimetaja major **Alfred Luts**.
Telefon nr. 477-20/40.

Tegevtoimetaja kapten **Evald Saidra**.
Telefon nr. 477-20/163.

Väljaandja: „SÕDUR“, Sakala nr. 33, Tallinn.
Tegevtoimetaja kõnetunnid
iga päev k. 0800—1200.

Talitus avat. iga päev kella
0800—1500 ja laupäeviti
0800—1300.
Telefon — Sõjaväe 163.

Tarvitamata ja tagasisaamiseks märkimata käsikirju alal ei hoita.

„Sõdur“ ilmub kuni 4 korda kuus.

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas — kr. 6.00.
Poolaastas — kr. 3.00.
Veerandaastas — kr. 1.50.
Üksiknumber — kr. 0.20.

KUULUTUSTE HINNAD:

Lehekülg — kr. 40.
Tekstis — kr. 60.

Eesti sõduri kasvust ja raskusest.

Dr. phil. nat. Johan Aul.

Teatavasti lõppesid hiljuti meie sõjaväes üksikasjalised antropoloogilised mõõtmised ja vaatlused, mis vältasid mitu aastat ja mille ülesandeks oli selgusele jõuda meie rahva tõulises (rassilises) koostises ja kehahituse laadis.

Osa mõõtudest, mis leidsid märkimist, on otseselt praktilise tähtsusega ja pälvivad juba omaette küllaldast huvi. Niisuguseist käsitleksin alljärgnevatel ridadel kasvu (keha üldpikkust) ja raskust.

Mõõdetute üldarv on 15 110 isikut, kellest enamik on 22-aastased, ülejäänud aga peamiselt 21-aastased. Raskust ei olnud võimalik mõõta kõikide juures, vaid kaaluti 14 606 isikut.

Mõõdetute keskmiseks kasvuks osutus 172,03 sm, keskmise eksimusega $\pm 0,05$ sm. Maksimaalseiks piirideks, milles eesti sõduri resp. mehe normaalne kasv võib kõikuda, osutus 154,7 sm ühelt ja 189,4 sm teiselt poolt. Olgu tähendatud täienduseks, et eesti naise keskmine kasv seniste andmete põhjal on 160,3 sm.

Sellast kasvu tuleb hinnata kaunis suureks. Arvestades seda, et euroopa mehe keskmiseks pikkuseks loetakse 165 sm (töenäoliselt see on veidi suurem — J. A.) ja mehi üle 170 sm pikkusega peetakse „pikkadeks“ ning üle 180 sm „väga pikkadeks“, on ilmne, et eestlased tuleb asetada pikakasvuliste rahvaste kilda. Kõige paremini selgub see eestlaste pikkuse võrdlemisel meie lähemate naabrite omaga: liivlaste kasv on 174,18 sm, norralasil 172,37 sm, rootslasil 172,23 sm, lätlasil 171,3 sm, soomlasil 170,91 sm, taanlasil 169,32 sm, sakslasil 169,20 sm, poolakail 167,9 sm, leedulasil 166,51 sm, valgevenelasil 166,43 sm jne. jne.

Tuleme nüüd tagasi oma andmete juurde, ja et nende bioloogilist tõenäosust hinnata, tutvuksime eesti mehe pikkuse andmetega, mis on avaldatud varem.

Varemjal ajal, umbes 150 aasta eest mõõdetud 72 eestlase pikkusena toob soome teadlane Y. K a j a v a (1927. a.) 169,6 sm. 1878. a. avaldab O. G r u b e Tartumaalt päritolevate mõisatöölise keskmise pikkusena 164,28 sm. Edasi toob A n u t š i n 1889. a. kehapiikkuse levikut Venemaal käsitlevas teoses andmed läinud sajandi viimase veerandi algupoolel mõõdetud eestlaste kohta maakondade kaupa. Tema keskmised esinimetatutest palju ei erine. 1894—1895. a. ilmuvad A. H a r u z i n i poolt andmed 2252 Põhja-Eestist päritoleva eestlase-sõduri kohta, keskmise pikkusena tuuakse 170,98 sm. 1902. a. avaldab R. W e i n b e r g ülevaate Tartumaa meeste pikkuse kohta. Osa isikuid mõõtis ta ise, osa isikute kohta kasutas ta sõjaväeliste mõõtmiste andmeid. Tema mõõdetute keskmiseks pikkuseks osutus 169,0 sm, sõjaväes mõõdetud isikute keskmiseks aga 167,0 sm.

Hilisemad andmed on pärit meie iseseisvuse ajast. Selle aja jooksul korduvalt on avaldatud sõjaväe mõõtmiste tulemusi. Nii ilmub 1926. a. N. K ö s t n e r i sulest ülevaade 1924. a. teenistusest vabanenud eesti sõdurite kasvu kohta, mis osutus keskmiselt 171,25 sm. Ääremärkusena olgu tähendatud, et mitmesugused „pikkusetüübid“, mis K ö s t n e r oma töös „leiutab“, on väärad antropoloogiliselt. Hiljem toob G. M i c h e l s s o n 1923. ja 1924. a. sõdurite keskmise pikkusena 171,0 sm. Kaitseväge Tervishoiu Valitsuse poolt esitatakse 1925—1927 sõjaväest lahkunud sõdurite keskmise pikkusena 172,16 sm, hiljem (1928. a. kevadise kutse

jaoks) tuuakse arv 172,76 sm. 1932. a. avaldab H. Reiman 1929. a. teenistuses olnud sõjaväelaste mõõtmise tulemused ja leiab eesti mehe keskmise kasvu olevat 171,67 sm. 1926. a. ilmub R. Villemsi antropoloogiline uurimus eestlaste üle, milles ta isiklike mõõtmiste põhjal esitab mandrieelaste keskmise pikkusena 172,1 sm* (peaks olema 172,24 sm, sest arvutustes on eksitud — J. A.) ja saarlaste keskmisena 173,7 sm (tõeliselt peaks olema 173,82 sm — J. A.). 1931. a. H. Reiman toob Villemsi andmete põhjal eesti mehe keskmise pikkusena 172,26 sm. Andmete kontrollimisel selgus, et see arv ei ole täiesti õige ja tõeliselt peaks olema 172,39 sm. Mõne aasta eest esitas saksa teadlane S. Ehrhardt „eestlaste“ pikkusena Kõpu khk. mõõdetud 104 mehe keskmise pikkuse 169,8 sm. Kahe aasta eest tõi allakirjutanu tolleaegse andmestiku põhjal arvu 172,08 sm.

Nagu sellest ülevaatest näha, pakuvad eesti mehe pikkuse kohta käivad andmed kaunis kirjut pilti ja erinevad käesolevas töös esitatud andmetest osalt tunduvalt. Tekib õigustatud küsimusi: mis on siin õige, mis mitte, mida uskuda, mida mitte?

Vanemad andmed võime rahulikult jätta kõrvale: me ei tunne tolleaegset mõõtmistehnikat, paiguti nende tuletusel on tehtud, nagu G. Michelson avastanud, jämedaid arvutusvigu, osalt on need andmed liiga kitsaalalise päritoluga. Üldiselt nad lubavad järeldada, et eestlane on muutunud viimaste aastakümnete jooksul pikemaks, — nähtus, mis esineb nähtavasti kõikjal kultuurmaades. Lahendada aga küsimust, kui võrra eestlaste kasv on suurenenud, tundub lootusetu üritusena, ja vaevalt siin ongi suurt tähtsust kvantitatiivsel täpsusel. Mõõdamines olgu üteldud, et kui me kõneleme kasvu pikenemisest, siis ei tule mõista selle all kaugeltki kehaehituse tubliduse tõusu, — otse vastuoksa, sest ühes pikkuse tõusuga, niipalju kui seda praegused andmed näitavad, raskus langeb ja kehaehitus nõrgeneb.

Hilisemaist andmeist ei saaks antud korral võrreldatavatena võtta ka neid, mis on seotud ainult kitsa maa-alaga (Weinbergi, Ehrhardti andmed) ja milles on arvatud kaasa ka päris vanade meeste mõõdud, kelle juures kasv on läinud juba tublisti tagasi. Mitmel põhjusel tuleb jätta kõrvale sõjaväes tavalise järelevaatuse korras toimetatud mõõtmiste tulemused. Teaduslikult õigustatud andmetena jääksid püsima seega vaid R. Villemsi andmed.

R. Villemsi keskmine (172,39 sm) ületab siin esitatu üle 3 mm võrra, millist eri-

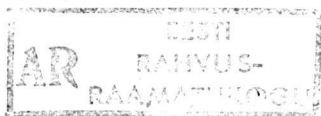
nevust tuleb hinnata kaunis suureks, kui võtta arvesse, et meil on tegemist õige suure mõõdetearvuga ja kogu rahva kasvu keskmisega.

Ons eestlased seega viimase aastakümne kestel muutunud lühemaks? Arvan et mitte. Pean võimalikuks, et Villemsi keskmine on liiga suur ja ei vasta tõelisusele: 1. Villemsi materjal on saarlaste osatähtsus ligi poole võrra suurem kui ta seda tohiks olla elanikkude arvu põhjal, ja kuna saarlased on meil kõige pikemaks rahvaosaks, siis tõstab see üldist keskmist; 2. Villems kandis kõik pooleklassilised pikkused (näit. 172,5 sm, 173,5 sm jne.) järgmise terve klassi hulka, mis samutigi tõstab keskmist mõnevõrra; 3. Villemsi mõõdetute hulgas on suur protsent üliõpilasi, kelle keskmine kasv aga teatavasti on suurem kui kogu rahval. Ka teoreetilisil kaalutlusil näib Villemsi keskmine olevat veidi suur: kuidagi ei saaks uskuda, et meie, tõuliselt ülekaalukalt idabaltlilise põhielemendiga rahvas, saaksime olla pikemad kui puhtaimalt põhjatõulised, üldiselt pikakasvulisiks tunnustatud rootslased, kelle keskmine kasv, nagu tähendatud, on 172,23 sm. Seepärast usun, et praeguste uurimuste tulemused on õigemad. Kui ma kahe aasta eest avaldatud kokkuvõttes leidsin keskmise pikkuse olevat veidi suurema (172,08 sm), siis tuli see sellest, et mul tol ajal oli veel suhteliselt vähe andmeid idapoolsest Eestist, lühemakasvuliste alalt.

Olles kõrvaldanud seega kahtlused oma andmete tõenäosuses, vaatleksime edasi, millised on meil kasvu erinevused üksikute antropoloogiliste rajoonide vahel.

Juba varemast andmeist võis üldjoontes välja lugeda (eriti G. Michelsoni töö kaudu), et meil kasv idapoolseis riigiosades on väiksem kui läänepoolseis. Meie andmed kinnitavad seda nähtust täiel määral ja lubavad näha asjaomast pilti selgejooneliselt. Keskmiseks pikkuseks osutus:

Saaremaal	173,21 sm.
Muhemaal	174,18 „
Hiiemaal	172,50 „
Läänemaal	173,51 „
Põhja-Pärnumaal	173,26 „
Pärnu linnas	172,35 „
Lõuna-Pärnumaal	172,44 „
Lääne-Harjumaal	172,73 „
Tallinna linnas	172,72 „
Ida-Harjumaal	171,80 „
Järvemaal	171,91 „
Kirde-Viljandimaal	171,00 „
Sakalamaal	171,54 „
Valgemaal	171,31 „
Lääne-Virumaal	171,42 „
Ida-Virumaal	170,72 „
Narva linnas	170,59 „

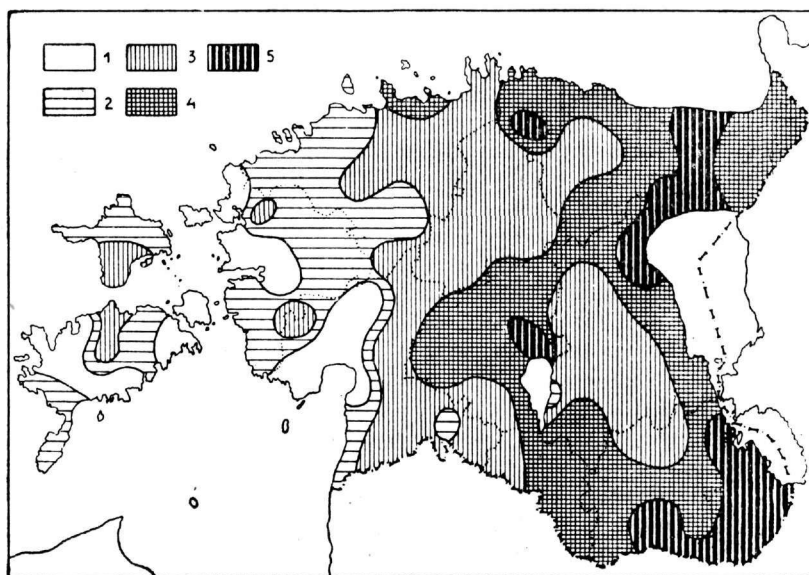
Põhja-Tartumaal	171,40 sm.
Tartu linnas	171,87 „
Lõuna-Tartumaal	171,61 „
Võrumaal	170,98 „
Setumaal	170,07 „

Pikimakasvulisiks eestlasiks järelikult on muhulased. Muhulasile järgnevad läänlased, kusjuures Läänemaal kasv on võrdlemisi ebahühtlane: põhjapoolsed rannikualad ja Matsalu lahe idapoolne ümbrus (Martna ja Kirbla) osutavad siin suurimat kasvu, lõunapoolseis rannikualades (Varbla, Hanila ja Karuse), samuti kui Vigalas ja idapoolseis sisemaalisis kihelkonnis leiame juba väheemat kasvu, ja lühimakasvuliseks alaks on siin Mihkli khk. (171,5 sm). Võrdlemisi pikakasvuline on ka Põhja-Pärnumaa. Kasvu levik osutab siin suurt seadusepärasust: läänepoolsed, eeskätt rannaäärsed kihelkonnad, on väga pikakasvulised (umbes 175 sm), idapoolseis kihelkonnis — Vändras ja eeskätt Toris — on kasv seevastu tunduvalt väiksem (171—172 sm). Lõuna-Pärnumaal kohtame aga võrdlemisi lühemat kasvu. Ka siin on läänepoolsed kihelkonnad pikemakasvulised (173—174 sm) kui idapoolsed. Põhja-Pärnumaaga kasvult peagu võrdseks osutub Saaremaa. Saaremaa keskosas, eriti Loona vallas, osalt aga ka saare edelaosas, on kasv tublisti väiksem kui Pöides, Kihelkonnal, Mustjalas, Kärlas ja Kaarma khk. lõunapoolses osas. Hiiumaal leiame Lääne-Eesti kohta võrdlemisi väikesevõitu kasvu, eriti saare lõunaosas (Emmastes ja Käinas). Nagu Lääne ja Pärnu maakond, nii langeb ka Harjumaal kasvu suhtes kahte ossa. Lääne-Harjumaal on kasv ligi 1 sm võrra suurem kui Ida-Harjumaal, kus kasv langeb juba alla üleriigilist keskmist. Eriti lühikasvulise elanikkonna leiame Jõelähtmest (170,9 sm). Ka järgnevates rajoonides on kasv alla üleriigilist keskmist. Võrdlemisi sellele lähedane ta on Järvamaal. Viljandimaal aga on kasv juba tunduvalt väiksem. Kogu Kirde-Viljandimaal, eriti Kolga-Jaani khk., on kasv tublisti alla keskmist ja palju parem ei ole lugu Sakalamaal (Suure-Jaanis, Viljandi khk. ja Lõuna-Viljandimaal). Tavalisest suuremat kasvu kohtame siin vaid Paistus (172,1 sm). Viljandimaaga võrdset

kasvu osutab Valgamaa, kusjuures Lääne-Valgamaal kasv on suurem kui idapoolseis (Karulas ja Harglas). Virumaal leiame üldiselt veelgi väiksemat kasvu. Ida-Virumaal võime kasvu hinnata isegi väikeseks, eriti Iisaku ja osalt Jõhvi khk. Lääne-Virumaal on kasv suurem, eeskätt selle keskosas (Viru-Jaagupis ja Rakvere khk.), kuna ta mujal on kas alla keskmise või koguni väike (Kadrinas!). Siirdudes edasi Tartumaa-le, leiame siin jällegi suuremat kasvu. Tublisti suurem osa maakonnast, ja nimelt Kesk- ning Lääne-Tartumaa, osutavad keskmist kasvu. Alla keskmist kasvu leiame siin maakonna edelasopis (Rõngu!) ja kogu Peipsi kaldaäärseis kihelkonnis (Ida-Võnnus, Kodaveres), ja Avinurmes ning Torimas kasv on koguni väike. Võrumaa osutab jällegi tunduvalt vähemat kasvu. Keskmise kasvuga alaks on siin vaid Põlva. Räpinas, Rõuges ja Lõuna-Vastseliinas on siin tege mist väikese kasvuga. Väikese kasvuga ja öieti kõige väiksemakasvuliseks maakonnaks meil üldse on Petserimaa (Setumaa). Siin omakorda äratub oma kõige väiksemalt kasvult tähelepanu Irboskamaa. — Linnades kasv on paiguti suurem kui ümbruskonnas, paiguti väiksem.

Küsiksime nüüd, millised on need tegurid, mis põhjustavad meil kasvu maa-alalisi erinevusi?

Sotsiaalsed tegurid ei evi tähtsust: sotsiaalne mitmekesisus on olemas kõikjal

Joon. 1.

Kasvu levik Eestis.

Keskmine kasv: 1 — üle 173,5 sm, 2 — 172,5—173,5 sm, 3 — 171,5—172,5 sm, 4 — 170,5—171,5 sm ja 5 — kuni 170,5 sentimeetrit.

enam-vähem ühtlaselt ja kogupildis see tõenäoselt ei tohiks pääseda mõjule.

Okoloogiliste tegurite mõju ei tule samuti arvesse: kui maapinna viljakus mõjutaks kasvu, siis Kesk- ja Ida-Eestis kasv peaks olema suurem kui kehvapinnalises Lääne-Eestis, tõeliselt meil on tegemist aga vastupidise nähtusega; kui aluspinna ehitus oleks kuidagi mõõduandev kasvu levikus, siis Põhja-Eesti peaks kasvult erinema Lõuna-Eestist; kui kliimaatilised olud mõjustavad kasvu, siis kasvu samajooned (vt. joonis 1) peaksid olema jällegi hoopis teissugused kui nad on seda tegelikult jne.

Paiguti näivad olevat mõjustanud kasvu levikut elanikkonna tihedamat suhtlemist takistavad tegurid, eeskätt metsad ja rabad. Nii et seletatav näit. Mihkli khk. isoleeritud olek Pärnumaal, Kolga-Jaani Viljandimaal jne.

Lääne-Eestis näivad olevat mõjustanud kasvu levikut ka asustamisajaloolised tegurid. Siin võrdlemisi hilisemal ajal asustatud alad, nagu Hiiumaa ja osalt ka Lõuna-Pärnumaa, on lühemakasvulised kui põliselt asustatud rajoonid. Seoses viimaste teguritega evib kasvu kujunemises muidugi teatud osa ka juhus, mille all tuleb mõista ka osalist rahva väljasuremist katkude ja sõdade tagajärjel.

Veel võiks arvestada kasvu leviku erinevustes paiguti looduslikku põimendust (valikut). Ekş ole ju pikk kasvigi osa kehalisest tublidusest, ja karmimates elutingimustes nagu Saaremaal, Läänemaal jne., võib esineda see „eluvõitluses“ ja selles püsimajäämisel positiivse tegurina.

Ükski mainitud tegureist ei mõjuta aga kasvu otseselt, vaid ainult kaudu selt, suunates ja soodustades kasvu olemasolevaid erinevusi. Kasvu erinevuse põhjused seega ülekaalukalt on sisesed, päriuslikku laadi, ja kasvus võime seepärast näha — nagu teisteski maades — üht peamist tõulist (rassilist) tunnust.

Kui ma ülal tähendasin, et sotsiaalsed tegurid ei näi mõjustavat kasvu levikut, siis see ei tähenda, et kasv erisuguste sotsiaalseis rühmitusis oleks ühesugune. Rida teadlasi, kes selle küsimusega on tegelnud, on näidanud, et mida kõrgemasse sotsiaalsesse kihti kuulub mingi rahvaosa, seda pikem on ta kasv ja vastupidi. Meie andmed, mille kokkuvõte Lääne-Eesti maakondade kohta on toodud alljärgnevas tabelis, kõnelevad samamõttelist keelt. Haritlaste keskmine pikkus on kõige suurem, edasi tulevad asunikud ja väiketalunikud, siis käsitöölised, kalurid, meremehed ja lõppeks — palgatöölised.

Kasv erisugustes sotsiaalsetes rühmitustes.

	Haritlased	Talunikud	Väike-talunikud, asunikud	Käsitööl. kalurid, meremehed	Töölised, palgatöölised
Saare maak.	174,78	174,04	173,16	172,85	173,28
Lääne „	176,73	173,31	172,78	172,80	172,32
Pärnu „	174,30	173,47	173,25	172,70	171,69
Kõik kokku	175,11	173,58	173,01	172,79	172,34

Teatud tähtsust kasvu erinevuste kujunemisel näib mängivat ka haridus. Nii leiame näit. Tallinnas, et väikese haridusega oskustöölise keskmiseks kasvuks on 172,5 sm, suurema haridusega — 173,2 sm; väikese haridusega tehnilisel personaalil on kasv 172,8 sm, suurema haridusega — 173,4 sm; haritlasil, kes ainult gümnaasiumi lõpetanud, leiame kasvu olevat 174,2 sm, neil aga, kes on ülikooli lõpetanud ja kes käivad ülikoolis — on kasv 174,7 sm. jne. Nähtavasti hariduse omandamisega seoses oleval eluviisil on kasvu kujunemisele küllalt suur tähtsus.

Siirduksime nüüd raskuse vaatlamisele. Olenedes suurel määral kasvust, samuti aga ka välistingimustest ja eluviisidest, võrdlemisi ebastabiilne raskus ei ole seni köitnud kuigi suurel määral antropoloogide lähelepanu. Me näeme aga kohe, et isiku kehaehituse hinnangul evib ta küllalt suurt tähtsust.

Eesti sõduri (mehe) keskmiseks raskuseks osutus 69,67 kg, keskmise eksimusega ± 0,06 kg, võides järelikult tõeliselt kõikuda 69,49 ja 69,85 kg piirides. Äärmisteks piirideks, milles meil mehe normaalne raskus võib kõikuda, on 49,2 kg ühelt ja 90,1 kg teiselt poolt. — Eesti naise keskmiseks raskuseks osutus seniste andmete järgi 60,9 kg.

Meie esimeseks küsimuseks on jällegi: milliseks tuleb hinnata eestlaste keskmist raskust? Võttes võrdluseks mõnede teiste lähemate rahvaste raskuse andmed, peame jõudma otsusele, et nii nagu eestlaste kasv, nii ka nende raskus on kaunis suur: täiskasvanud eurooplase keskmiseks raskuseks loetakse 65,0 kg, soomlasil on see 69,9 kg, norralasil (Trøndelagis) 66,4 kg, islandlasil 68,13 kg, sakslasil 64,5 kg, Kopenhaageni sõdureil 61,2 kg, Harkovi kub. venelasil 62,92 kg jne.

Kasvu absoluutsete andmete võrdlus aga ei anna kuigi head kujutlust raskuse osatähtsusest isiku kehalise tubliduse hindamisel. Et seda saada, peame samaaegselt ar-

vestama ka kasvu. Selleks on mitmeid meetlusti, millest siin vaatleksime järgmisi:

1. Arvutatakse raskus grammides keha üldpikkuse ühe sm kohta; nii saadakse „sentimeetriraskus“. Mida suurem on sentimeetriraskus, seda tüsedam ja tublim on isiku kehaehitus. Eesti sõduri sentimeetriraskus on 405 g; soomlasil on see 409 g, norralasil (Tröndelagist) 385 g, islandlasil 392 g, sakslasil 381 g ja Harkovi kub. venelasil 374 g.

2. Kasvust sm-tes lahutatakse 100 sm ja vaadeldakse, milline on raskuse ja nimetatud viisil saadud jäägi suhe ehk nn. lihavuseindeks. Too menetlus leiab sagedast kasutamist arstiteaduses, kusjuures „normaalseks“ raskuseks kg-des loetakse raskust, mis võrdub kasvuga sm-tes miinus 100 sm või on sellest õige veidi väiksem. Normaalse raskusega mehe lihavuseindeks on järelikult võrdne 1-ga või veidi alla 1; mida suurem indeks, seda lihavam on isik. Eesti mehe lihavuseindeks osutus 0,97, soomlasil leiame selle olevat 0,99, norralasil 0,92, islandlasil, sakslasil ja Harkovi kub. venelasil 0,93.

3. Arvutatakse raskuse % kasvu kuubi suhtes ehk nn. Rohreri-indeks, mida nimetatakse ka keha täidluse-indeksiks ($I = \frac{100y}{x^3}$, milles x tähendab kasvu sm-tes ja y raskust g-des); mida suurem on Rohreri-indeksi väärtus, seda täidlasem ja tugevama kehaehitusega on isik ja vastupidi. Rohreri-indeks meie mõõdetuil osutus 1,37, soomlasil leiame selle olevat 1,40, norralasil 1,29, islandlasil 1,30, sakslasil 1,33, Harkovi kub. venelasil 1,34. Helveetsia antropoloog R. Martini järgi on Rohreri-indeksi keskmised väärtused eurooplasil 1,22—1,35.

4. Leitakse raskuse % kasvu ruudust ehk nn. kehaehituseindeks ($I = \frac{100y}{x^2}$). Nagu eelmise indeksi korral, tähistab siingi indeksi suur väärtus suhteliselt suurt, madal — väikest raskust resp. nõrka kehaehitust. Kehaehituseindeks on meil keskmiselt 2,36, soomlasil on ta 2,39, norralasil 2,23, islandlasil 2,23, sakslasil 2,25, Harkovi kub. venelasil 2,25. Saksa teadlane J. Kaup esitab lause, mille järgi nimetatud indeks peaks „bioloogiliselt täisväärtuslikel“ isikuil olema keskmiselt vähemalt 2,30.

Kõigi nende menetluste alusel ettevõetud raskuseandmete võrdlemised näitavad seega, et raskuse ja kasvu alusel eestlased tuleb arvata kehaliselt väga tublide rahvaste kilda. Eestlasist veelgi veidi tugevama või õigemini priskema kehaehitusega näivad olevat soomlased, kuna kõik teised

nimetatud rahvaist jäävad meist tublisti maha. Ei ole siis ime, et Eesti on tuntud „jõumeeste“ — maadlejate ja raskusetõstjate maana. Kui vanemad teadlased (Seidlitz, Hueck jt.) on eestlasi nimetanud „lahjadeks“ ja „lõtvadeks“, siis oli see kas arusaamatus või on vastavad ajad ammu ja lõplikult möödas.

Samale tulemusele jõuame, kui me raskuseandmed ja raskuse ning kasvu vahekorrad võtame täpsale võrdlusele. Mis tähendab siin täppis võrdlus? Lugu on nimelt selles, et raskus suureneb kasvu tõustes; edasi on teada, et sentimeetriraskus kasvu tõusuga suureneb, Rohreri-indeks aga langeb ja vaid kehaehituseindeks püsib enam-vähem konstantsena. Järelikult, kui tahame raskuseandmeid võrrelda täpsalt, peame teadma, millisel määral raskus ja kõnesolevad indeksid kasvu tõustes muutuvad; kui me seda teame, siis arvutame võrreldavate rahvaste kasvu jaoks vastavad (teoreetilised) raskused ja indeksid ja alles neid on otseselt võrreldatavad. Arvutused näitavad, et soomlaste teoreetiline raskus on 68,8 kg, norralasil 69,9 kg, islandlasil 70,8 kg, sakslasil 67,5 kg ja Harkovi kub. venelasil 66,00 kg. Ainult soomlased on seega tegelikult rasked üle normi, kõik teised rahvad aga alla ja osalt tublisti alla normi, mis osutab eestlaste raskuselisele üleolekule.

Me ei hakkaks siin vaatlema, kuidas kasvule vastavate raskuste väärtusi leida, s.o. kuidas läbi viia vastavad arvutused, ja avaldame vaid arvutuste tulemused:

Kasv:	Raskus:	Kasv:	Raskus:	Kasv:	Raskus:
155 sm	56,55 kg	165 sm	63,27 kg	175 sm	71,98 kg
156 "	57,32 "	166 "	65,04 "	176 "	72,75 "
157 "	58,09 "	167 "	65,81 "	177 "	73,53 "
158 "	58,87 "	168 "	66,59 "	178 "	74,30 "
159 "	59,64 "	169 "	67,36 "	179 "	75,06 "
160 "	60,42 "	170 "	68,12 "	180 "	75,83 "
161 "	61,18 "	171 "	68,90 "	181 "	76,60 "
162 "	61,96 "	172 "	69,67 "	182 "	77,38 "
163 "	62,73 "	173 "	70,44 "	183 "	78,15 "
164 "	63,49 "	174 "	71,21 "	184 "	78,92 "

Puuduvate kasvuklasside raskused on kerge leida lisaarvutuste teel, võttes arvesse, et kasvu tõustes 1 sm võrra, suureneb raskus 0,77 kg võrra. Kuna välismaised kasvu ja raskuse vahekorrad käsitlevad „standardtabelid“ meil ei ole rakendatavad, siis tohiks evida ülalesitatud normaalaraskustetabel meil küllaldast praktilist tähtsust. Tema rakendamise järele on vajadus arstide, eeskätt sõjaväe arstide ridades, edasi sportlaste juures, kindlustusseltside juhatuses jne. ja — kes meist ei ole temast isiklikult huvitatud?

Edasi tooksin siin väljavõtte kasvu ja raskuse vahakordi käsitlevate indeksite väärtusist erisuguse kasvu juures; tabel on koostatud eelmise tabeli andmeil:

Kasv:	Raskus pro 1 sm:	Lihavuse indeks:	Rohreri-indeks:	Kehaehituse indeks:
161 sm.	380 g	1,003	1,466	2,360
164 "	387 "	0,992	1,439	2,361
167 "	394 "	0,982	1,412	2,360
170 "	401 "	0,973	1,387	2,357
173 "	407 "	0,964	1,360	2,354
176 "	413 "	0,957	1,334	2,349
179 "	419 "	0,950	1,309	2,343
182 "	425 "	0,944	1,283	2,336

Tollest tabelist selgub, et lihavuseindeks on väikesekasvulisil isikuil suurem kui pikakasvulisil. „Kuldne reegel“, mille järgi isiku normaalne raskus kg-des võrdub kasvuga sm-tes miinus 100 sm, kehtib ainult 161—163 sm pikkuste meeste kohta. Seda tõika ei ole seni mitte arvestatud.

Ühtlasi kinnitavad meie andmed juba varemini avastatud seadusepärast, mille järgi sentimeetriraskus kasvu tõustes suureneb, Rohreri-indeks langeb ja vaid kehaehitusindeks on praktiliselt võltes muutumatu kõikides kasvuklassides. Kõik need asjaolud näitavad, et raskus ei ole mitte proportsionaalne üldpikkuse kuubiga, s. o. keha mahuga, vaid selle ruuduga, s. o. keha ristlõiguga.

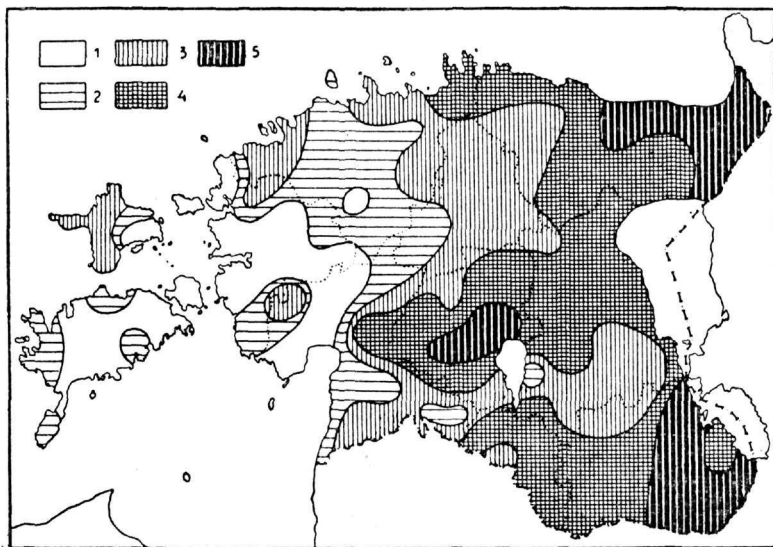
Mis puutub raskuse levikusse Eestis, siis tohiks juba — arvestades kasvu leviku seadusepärast — ette olla tõenäoline, et raskus peaks olema seda suurem, mida enam me siirdume idast läände. Tõepoolest see nii

ongi. Alljärgnev ülevaade raskuse keskmistest Eesti antropoloogiliste rajoonide kaupa ja raskuse leviku kaart (vt. joon. 2) annavad sellest kujuka pildi:

	Tegelik raskus:	Teoreetiline raskus:
Saaremaa	72,04 kg	70,6 kg
Muhumaa	72,02 "	71,3 "
Hiumaa	71,05 "	70,0 "
Läänemaa	71,70 "	70,8 "
Põhja-Pärnumaa	71,64 "	70,6 "
Pärnu linn	69,16 "	69,9 "
Lõuna-Pärnumaa	70,73 "	70,0 "
Lääne-Harjumaa	71,08 "	70,2 "
Tallinna linn	67,95 "	70,2 "
Ida-Harjumaa	70,91 "	69,5 "
Järvamaa	70,35 "	69,6 "
Kirde-Viljandimaa	68,94 "	69,6 "
Sakalamaa	68,92 "	69,3 "
Valgamaa	69,18 "	69,1 "
Lääne-Virumaa	69,31 "	69,2 "
Ida-Virumaa	68,42 "	68,7 "
Narva linn	65,93 "	68,6 "
Põhja-Tartumaa	69,23 "	69,2 "
Tartu linn	67,73 "	69,6 "
Lõuna-Tartumaa	69,76 "	69,4 "
Võrumaa	68,77 "	68,9 "
Setumaa	68,54 "	68,2 "

Ülevaatest selgub, et kõige raskekaalulisemaks alaks meil on Saaremaa. Huvitav on see, et Saaremaa keskosa — isegi lühikasvuline Loona vald — osutab suuremat kasvu kui üksikud kihelkonnad rannikualadel (Jä-maja, Karja, osalt Kihelkonna jt.). Ka Muhumaa raskus on õige suur. Tunduvalt vähem raskuseline aga on Hiumaa, eriti selle läänepoolsed kihelkonnad (Emmaste ja Reigi). Läänemaa ja P.-Pärnumaa on raskuse leviku mõttes suuresti sarnased. Üldiselt raskekaalulised alad, osutavad nad oma ida-

poolsetes osades (Lääne-Nigula, Märjamaa, Vändra ja eriti Tori khk.) väiksemat raskust kui läänepoolseis. Ka leiame Varbla ja Mihkli khk. võrdlemisi väikese raskuse. Lõuna-Pärnumaal on raskus väiksem, olgugi et üldiselt siiski veel üle keskmise. Rannikualad, aga paiguti ka põhjapoolne osa Saarest ja Halliste-Karksi, osutuvad siin veidi raskekaalulisiks kui muud alad. Harjumaa keskosa, suurem pool maakonnast, osutab ühtlaselt üle keskmist raskust, kuid maakonna läänepoolsed kihelkonnad — Risti ja Madise — ning Kose ja Jõelähtme khk. idas osutavad alla keskmist raskust; Kuusalu khk. leiame siin isegi väikese raskuse.

Joon. 2.

Raskuse levik Eestis.

Keskmine raskus: 1 — üle 71,5 kg, 2 — 71,5—70,5 kg, 3 — 70,5—69,5 kg, 4 — 69,5—68,5 kg ja 5 — kuni 68,5 kg.

Mereväekapten

Rudolf Linnuste 50-aastane.

12. mail s. a. saab mereväekapten Rudolf Linnuste 50-aastaseks.

Juubilar on pärit Virumaalt Palmse vallast, sündinud 12. mail 1888. Lõpetanud Käsmu 2-klassilise ja Paldiski 3-klassilise merekooli. Mereväe ohvitseri kutse omandas 1. 05. 1916 endise Vene mereväes, kuhu mobiliseeriti detsembris 1915. Eesti sõjaväkke astus mitšmani auastmes märtsis 1919. Vabadussõja ajal teenis sõjalaevadel Lembitul, Lennukil ja Vambolal mitmesugustel ametikohtadel. Rahu ajal on olnud mitmetel vastutusrikastel kohtadel. Juulist 1927 kuni märtsini 1928 viibis Inglismaal kutsehariduse täiendamisel. Kõrgendatud mereväeleitnandiks ja vanemleitnandiks 1919, kaptenmajoriks 1923, kaptenleitnandiks 1925 ja mereväekapteniks 1930.

Evib Kotkaristi III klassi teenetemärgi ja Soome Valge Roosi ordu 1. järgu rüütliristi.

Mereväekapten Linnuste on oma alal tuntud tüseda ja suurte kogemustega töömehe-
na, kellel meie sõjalaevastiku väljaõppe alal on silmapaistvaid teeneid.

Mereväekapten R. Linnuste.

Soovime juubilarite tema 50. hättipäeva puhul parimat õnne ja kordaminekut edaspidises töös.

Kogu Järvamaal on raskus ühtlaselt keskmise, kuid siit lõunapool, kogu Viljandimaa ulatusel kohtame alla keskmist ja paiguti — Viljandi ja Kolga-Jaani khk. — isegi väikest raskust. Üldiselt samalad, väikesevõitu, on raskus Virumaal. Kadrina, Rakvere ja Väike-Maarja kihelkonnas on siin raskus keskmine, loodepoolne põhjarannik ja lõunapoolsed alad on alla keskmise raskusega, kuna ida- ja kirdealalised khk. (Lüganuse, Jõhvi ja Vaivara) paistavad silma oma väikese raskusega. Tartumaa langeb raskuse suhtes kahte ossa: põhja- ja lõunaosaks. Põhja-Tartumaa on raskus alla keskmist, kuna see Lõuna-Tartumaa on üldiselt keskmine, välja arvatud mõned piirialalised khk., eriti põhjas (Puhja ja Nõo). Võru- ja Valgamaa moodustavad raskuse leviku mõttes omaette terviku, raskus on siin üldiselt alla keskmist. Põhja-Võrumaal (Kanepis ja Põlvas), osalt aga ka Helme khk. lõunapoolses osas leiame ka keskmist raskust, Räpina ja Vastseliina khk. Ida-Võrumaal seevastu paistavad silma oma väikese raskusega. Setumaa lõunaosa osutab väikest, Setumaa

põhjaosa aga veidi suuremat, s. o. alla keskmist raskust.

Eelmises tabelis on lisaks tegelikult leitud raskuse keskmistele toodud ära ka raskuse teoreetilised keskmised. Kui võrdleme viimaseid eelmistega, selgub, et suuremas osas meie antropoloogilises rajoonis nad on väiksemad kui tegelikud raskused. Väiksema tegeliku raskuse kui see kasvule vastab, leiame vaid kogu Viljandimaa, Ida-Võrumaal ja Võrumaal. Kasvuga tasakaalustatud raskusega meil on tegemist Lääne-Võrumaal, Põhja-Tartumaal ja Valgamaal. Sellane ebakõla on tingitud sellest, et kõigis suuremais linnades, mis eraldi on välja tõstetud, raskus on tunduvalt väiksem kui me oleksime võinud oodata seda kasvu andmete põhjal. Eriti maksab see Narva ja Tallinna kohta. Teiste sõnadega: linn laostab inimese kehalist tublidust.

Teiseks teguriks, mis näib mängivat raskuse kujunemisel suurt osa — kas otseselt või kaudselt — on sotsiaalne kuuluvus. Nagu näha alljärgnevast tabelist, allub raskuse

levik erisugustes sotsiaalsetes kihitustes samamõttelisele seadusepärasusele kui kasvugi oma, kuid selle olulise erinevusega, et haritlased kasvult on kõige pikemad, raskuselt nad tulevad aga vaid keskmisele kohale.

Raskus erisugustes sotsiaalsetes rühmitustes.

	Talunikud	Väike-talunikud, asunikud	Haritlased	Käsitööl., kalurid, meremehed	Töölised, palgalised
Saare maak.	73,55	71,14	70,80	71,46	71,93
Lääne „	72,08	71,10	72,82	71,07	69,87
Pärnu „	72,25	71,52	70,14	70,39	69,60
Kõik kokku	72,59	71,24	71,12	70,95	70,26

Raskuse maa-alalist levikut need tegurid aga kuigivõrra ei tohiks mõjustada, sest need tegurid esinevad kõikjal. Kuna raskus on olenev kasvust — meie andmestikus korrelatsiooniarvutuste põhjal 66% võrra — siis, kordame veel, raskuse levik on tingitud eeskätt kasvu erinevust vastavalt maa-aladel. Raskus on, teiste sõnadega, sekundaarne tõutunnus. Kas ta ka omaette, primaarselt, evib tõulist tähtsust, s. o., kas meil näit. idabalt tõug osutub teissu-

gust suhtelist raskust — kasvust tingitud erinevused maha arvatud — kui põhja tõug jne., seda küsimust ei saa vastata ilma vastavate eriuurimusteta.

Neist välistegureist, mis näivad mõjustavat raskuse levikut peale mõeldavate maastikuliste ja asustusajalooliste tegurite, tuleks erilisel välja tõsta loodusliku ja elukutselist põimendust. Me näeme nimelt, et raskema ja seega suurel määral elujõulisema elemendi leiame enamasti seal, kus elutingimused on kõige karmimad (Saaremaal, Läänemaal!) ja vastu-pidi. Linnades näeme, et kergemakaalulised, s. o. nõrgema kehaehitusega isikud valguvad kergematele elukutsetele, raskemakaalulised — raskemaile. Tallinnas näit. on õppinud kergetöölised 66,7 kg, õppinud rasketöölised aga 68,6 kg rasked, meremehed kaaluvad (172,2 sm kasvu juures) keskmiselt 68,4 kg, tehniline personaal (173,2 sm kasvu juures) — 67,8 kg. Tuleb aga rõhutada, et ei üheski elukutses ei saavuta inimesed linnades seda raskust mis nad peaksid evima maainimestega võrreldes. Sellest on ilmne, et linnaelanike väikese raskuse ja nõrga kehaehituse peamiseks põhjuseks on ikkagi linnaline eluviis ja linnalised elutingimused.

Õhudessant ja selle vastu võitlemine.

Major H. Kitvell.

Sissejuhatus.

Strateegia ja taktika alati on otsinud lahinguliste probleemide lahendamist liibadel, sest tiivad on nõrgemaiks kohiks lahingukorras, eriti manööversõja tingimuses. Kui möödunud maailmasõjas rinded stabiliseerusid ja tiivad kadusid, kuna rinded toetusid ületatamatuile takistustele, siis otsiti võimalusi vastase lahingukorra läbimurdmiseks, eesmärgiga luua läbikäike ja seega uusi tiibu rindes endas.

Horisontaalne strateegia, kaotanud operatiivse vabaduse, püüdis rajada endale teed toore jõuga, jõuliste löökidega luua endale operatsioonide teostamiseks laia, vaba tegevusvälja. Ilmus tank...

Kuid tank ei osutunud küllalt jõuliseks laiaulatlikuma taktikalise edu saavutamiseks, rääkimata operatiivsest edust. La-

hingukorrad ja -positsioonid olid niivõrra sügavad, et tank ei suutnud neid kunagi lõplikult läbi murda, kuna ta leidis ees ikka jälle uusi ja uusi takistusi. Vahendid, mis pidid andma strateegidele vajaliku vabaduse, ei suutnud seda mitte. Tuli otsida uusi teid ja võimalusi.

Väljapääs leiti õhuvallas ning näeme, et tänapäeva moodne lahingutegevus enam ei ole mõeldav tegevuseta õhus. Näib tekkivat arvamine, et tulevik kuulub „lendavaile rahvaile“, samuti vahest nagu möödunud sajandil maailma valitsemine kuulus „mererahvaile“.

Ka Hitler, juba 1935. a. aru saades lennuväe tähtsust, andis sakslastele hüüdlause: „Die Deutschen müssen ein Volk der Flieger werden!“ ja meie näeme, et see lause saigi mõõduandvaks uue Reichsheer'i loomisel.

Andmeid transportlennukite kohta.

Lennuki tüüp	M o o t o r		Meeskond		Kiirus km/t		Kasulik koorem		Tegevus-raadius	
	Tüüp	Arv	HP	Lennuki teenim.	Kaaslend.	Maks.	Keskm.	Tn	Km	Km
N. Vene.										
ANT-6	M-17	4	680	5	?	300	209	3	1000	Raske-pommituslennuk
ANT-9	M-17	3	680	2	9	255	170	1	500	Sv transport- ja pommituslennuk
ANT-14	Bristol „Jupiter 9. AKK“	5	480	5	34 sõd. relv. + langev. 70	220	170	2,6	600	Sv transport- ja pommituslennuk
ANT-20	M-34	8	850	6		260	220			Reisilennuk
Inglismaa.										
Vickers „Vellox“	Bristol „Pegasus“	2	590	2-4	18 relv. sõd.	256				Sv transport- ja raske-pommituslennuk
Fairey „Hendon I“	Rolice-Royce „Kestrel“	2	540	4	20	310	250	1,1	800	Sv transport- ja õine pommituslennuk
Vickers „Viktorja“	Napier-Lion	2	570	2	22	180	125		550	Sv transportlennuk
Vickers „Valentia“	Bristol „Pegasus“	2	650	2	22	180	125	2		— do —
Bristol-130	Bristol „Pegasus III. M. S.“	2	750	3-4	24			2		Sv transport- ja raske-pommituslennuk
Armstrong AW-23	Armstr.-Sideley „Tiger“	2	720	4-5	25-30			2,4		Sv transport- ja pommituslennuk
Handley Page HP-51	Armstr.-Sideley „Tiger IV“	2	700	3-4	30	204	250	1,8	500	— do —
Handley Page 42		4	550	3-4	38		153			
Prantsusmaa.										
Breguet „Vibault 670“	Gn.-Rhône	2	815	3	18	340	280	1,5	1000	Reisilennuk
SASO-20	Lorraine „Courlis“	4	600	4-5	20	210	197	2	425	Sv transport- ja õine pommituslennuk
Devoitine 338	Hispano-Suiza	3	575	4	22	300		2,3	425	Reisilennuk
Bloch 300	Gn.-Rhône	3	740	4	28	335		3,1	750	— do —
DB-70	Hispano-Suiza	3	600		28		200			Sv transportlennuk
Devoitine 620	Gn.-Rhône	3	740	3	30	350	270	3,1	675	Reisilennuk
Potez 41 BN-4	Hispano-Suiza	4	750	4-5		320		4		Õine pommituslennuk
Saksamaa.										
Junkers G-38	Junkers L-88	4	800		30		190			
DO X	Curtis-Conqueror	12	600		146					
Ameerika.										
Ford 14-A	Wright „Cyclone“	2	715	2	32	306	277	1	600	Sv transport- ja pommituslennuk
Bellana-Bomber		2	710	4						
Holland.										
Fokker F-XXXVI	Wright	4	710	4	32	300	285	6,6	500	Reisilennuk

Lennuväe võimas areng pärast maailmasõda võimaldab teda kasutada mitte ainult purustus- ja hävitusvahendina, vaid ka transpordivahendina, niihästi väeüksuste ümberpaigutamiseks oma territooriumil kui nende toimetamiseks vastase tagalasse.

Teatavasti on lennುವေး liikte palju, kuid käesoleva teema käsitlemisel huvitab meid just eriti transportlennುವေးgi, mille arengu aluseks on lennuk-gigantide ehitamine (tabel 1) ja reisi- ning kaubalennuliinide jõuline ja vahetpidamata kasv.

Toon siin vaid mõningaid statistilisi andmeid eralennuasjanduse alalt:

Riik	Aastad	Lennatud km	Veetud reisijaid	Veetud kaup, posti (tonnid)
Poola	1926	830 381	6 704	159
	1931	1 492 383	14 687	406,5
	1935	1 660 558	22 192	439
Saksamaa	1926	5 971 700	37 605	436
	1931	9 531 242	66 028	1690
	1935	16 326 000	174 280	3019
P.-Am. Üh.	Miihid			
	1927	30 009 122	8 679	1567
	1930	108 319 309	2 715 856	4553

Need arvud ja asjaolu, et ka teistes riigis eralennuasjandus viimaste aastate kestel jõudsalt on kasvanud, näitavad, et nüüd on loodud kõik eeldused transportlennುವေး laialdaseks kasutamiseks vägede ümberpaigutusvahendina.

Tuginedes transportlennುವေး arengule reas riiges, kes evivad suure ja võimsa õhujõu, on tekkinud mõte paisata oma relvastatud jõude vastase tagalasse, kasutades selleks vastavaid suuri ja sellaseiks ülesandeiks eriti kohandatud lennukeid.

On tekkinud nn. „õhudessandi“ mõiste ja paljudes riiges on käimas katsed sel alal. Muuseas pole vahest huvituseta märkida siinkohal, et „õhudessandi“ mõiste polegi nii uus, nagu meie seda arvame, kuna mõningail andmeil Napoleon oma ajal tõsiselt kaalus võimalusi ja tegi isegi teatavaid ettevalmistusi Inglismaa vallutamiseks õhupallidel kohale saata kavatsatud vägede abil.

Üldise olukorra muutuse kui ka tehniliste vahendite puudulikkuse tõttu jäi aga see kava teostamata.

I. Ajalooline ülevaade.

Maailmasõjas juba alates 1914. a. sooritati lende maandumistega vastase tagalasse. Tolleaegsed lennukid ei olnud aga kohandatud suurema hulga isikute kaasa-

võtmiseks ja seetõttu lennುವေး materjalosa võimed juba ise määrasid ära ka sellaste lendude iseloomu. Vastase tagalasse toimetati lennuteel vaid üksikuid isikuid: salakuulajaid, õhkijaid jne.

Õhudessanti kui sellast operatsioonina laial rindel ei ole teostatud üheski möödunud sõjas.

Niipea aga kui võimsate, mitmekohalist, suure kandejõuga lennukite areng andis võimaluse lennuteel transportida sadade km kaugusele suuremaid relvastatud üksusi, suurtükke ja isegi tanke, asuti kohe nende võimaluste katsetamisele ning osaliselt ka nende vahetule rakendamisele osavõtuks lahingutegevusest.

Olemasolevail andmeil on inglased õhustranspordi edukalt kasutanud rahutuste mahasurumisel asumaades.

Nii näiteks toimetati oktoobris 1931 lennuteel Egiptusest Küprose saarele, seal tekkinud mässu mahasurumiseks, 1 jal.-kompani.

Juunis 1932 saadeti 9 lennukil, kolme lennuga, Egiptusest Iraki, s. o. 1300 km kaugusele, mässu likvideerimiseks 4 komp., s. o. 600 sõdurit. Üksused olid täielikult relvastatud ja peale muu varustatud puutumatata lojdu- ning veetagaraga. Kasutati lennukeid Vickers-Viktorija, 2 mootorl. HP 1230; 5 meest + 22 relvastatud sõdurit, keskmine kiirus 125 km/t, tegevusraadius 550 km.

Iga kompani ümberpaigutamiseks kulus 12—13 tundi.

1932. a. kestel inglased toimetasiid sellaseid ümberpaigutusi veel mitmel korral, transportides lennuteel muuseas ka sv-tüüpi kerget autosid.

Prantslased kasutasid 1925. a. Aafrikas võitluses riff-kabiilidega sageli lennುವေးgi — oma jalaväe kiireks koondamiseks mässuliste tiibadele.

Katseid väeüksuste transportimiseks õhu kaudu on tehtud ka mujal. Nii transportiti 1931. a. Am. Ühendriiges terve 4-toruline haubitsapatarei ühes meeskonnaga 240 km kaugusele. Kogu operatsioon, alates laadimismomendist kuni patarei tulistamisvalmisolekuni, kestis 1 tund 7 min.

Kuna dessandi teostamisel seoses maandumisega ees seisavad teatavad raskused (lennukite maandumine nõuab sobivaid välju, mahalaadimine on aegaviitev, kaob ootamatus jne.), siis pööratakse rõõbiti sellega suurt tähelepanu veel ühele teisele võimalusele ja nimelt dessantide maandumisele langevarjude abil. Viimasel ajal ongi langevarjuhüppesport — nn. parašütism

— paljudes riiges omandanud massilise ilme, ületades tavalise spordi piire. Eriti palju tegeldakse sellega N. Venes, Am. Ühendriiges, Prantsusmaal ja kuuldavasti ka Saksamaal. Et sellel sportimisel on puhtsõjalised eesmärgid, seda ei varjatagi.

Osoaviahimi kõrgema langevarjukooli ülem Moškovski kirjutab 18. aug. 1934 „Ogonjok'is“ väga selgelt: „Parašütism karastab tervist, kasvatab tahtejõudu, julgust ja kindlust.. Peale selle tuleb meeles tada, et tulevikusõda nõuab väga paljude hästi ettevalmistatud, vahvate võitlejate-parašütistide olemasolu vaenlase seljataha saatmiseks ja seal dessantide sooritamiseks.“

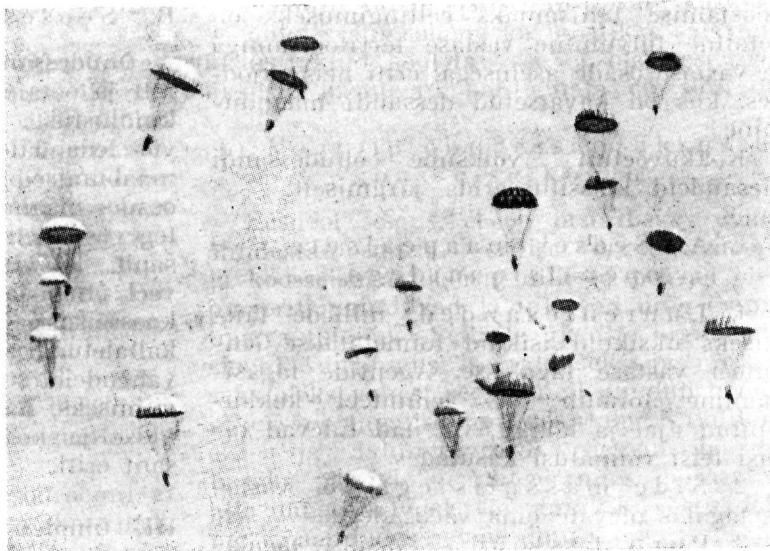
Punaväe juht marssal Vorosilov oma kõnes 17. nov. 1935 pärast Kiievi manöövreid lähendas muuseas järgmist: „Peanteile üllema, seltsimehed, et punavägi on omandanud täiuslikult langevarjuspordi, ühe delikaatsemaid ja keerulisemaid kunste, ning on omandanud seda mitte ainult kui sporti, mis arendab julgust, vaid ka kui tähtsat tegurit meie lahinguvõime tõstmiseks.“

Et Vorosilovi sõnad mitte just päris asjatu uhkeldamine polnud, seda näitavad mõningad andmed N. Venes peetud manöövrite kohta.

Nii olevat hüpanud Kiievi manöövritel 1935. a. langevarjudega alla 1200 m. ning nende kattel hiljem 40 min. jooksul maandunud aerodroomil 2500 m.; ühes teises rajonis samal ajal hüpanud langevarjudega alla 1800 m. ja maandunud lennukel 5700 m.

Sept. 1936 Minski juures peetud manöövritel transportitud transportlennukeil 1200 m. + 150 klp + 18 k-srt 160 km kaugusele vastase tagalasse, kus maandutud langevarjudel 7—8 min. jooksul. Selle salga kattel transportlennukid tõid hiljem kohale õhujalaväe.

22. sept. 1936 Moskva sõjaväeringkonna manöövritel punase poole 2200 sõdurit maandunud langevarjudel ja vallutanud ülekäigud Kljasma jõel ning nende kattel maandunud 420 km lennu järele aerodroomile 3000 m. + srtv.

Mahalangevad langevarjuhüppajad.

Kirjud langevarjud märgivad ära juhte ja peavad laskuritele juba õhus kätte näitama ohvitseride maandumiskohti, et pärast maandumist kohe võimaldada lahingukorra moodustamist.

Niipalju õhudessandi senise ajaloolise arengu kohta. Võiks vahest mainida veel seda, et olemasolevail andmeil on N. Venes ja ka Prantsusmaal loodud erilised „õhujalaväe“ üksused. Samade küsimustega tegelevad ka Saksamaa ja Am. Ühendriigid, kuid lähemad andmed nii katsete iseloomu kui ka tulemuste kohta puuduvad.

Kokkuvõetult näeme, et vajadus õhudessandi järele oli olemas juba maailmasõjas ning selle probleemi lahendamine kestab praegu väga paljudes riiges suure intensiivsusega.

II. Õhudessandi võimalikke ülesandeid.

Õhudessantide, rohkem kui kõigi teiste sõjaväe tegevusalade kohta on maksev Napoleoni ütlus: „Armee lõogijõu väärtuse tema mehaanilises mõistes saame kasvata des kiirust massiga, kusjuures kiirus on juba pool võitu.“

Õhudessant evib kahtlemata kiirust, kuid tema mass ei ole küllaldane iseseisvate operatsioonide teostamiseks. Seetõttu võib õhudessant teostuda vaid teatud maa- või mereoperatsiooni osana. Nii ühel kui teisel juhul õhudessant, olles kiirelt paisatud vastase tagalasse, võib osutada suuri teeneid oma vägedele.

Loomulikult peab õhudessandi ja maa- või mereväe üheaegse kasutamise operatsioon teostuma põhjalikult läbimõeldud ja viimistletud kava kohaselt. Sellase kava

koostamise tähtsamaks eeltingimuseks on detailne tutvumine vastase territooriumiga ja vastase osade asetusega, eriti neis rajoones, kus on kavatsetud dessandi maandumine.

Kokkuvõetult võiksime õhuhessandi ülesandeid klassifitseerida järgmiselt:

A. Seoses maapealsete operatsioonidega.

1. Luureülesanded, millede täitmiseks üksikuid isikuid toimetatakse lennuteel vastase tagalasse. Agentide tagasitoomine toimub kas lennuteel kokkulepitud ajal ja kohalt, või nad tulevad tagasi teisi võimalusi kasutades.

2. Side mässulistega või vastase tagalasse olevate oma väeosadega.

3. Purustustööd — vastase tagalasse või tema positsiooni sisemuses. Siia kuuluvad teede, transpordi-, sidevahendite, toidu-, varustuse-, relvade- ja laskemoonaladude hävitamine; tehaste ja lennubaaside purustamine jne. Arvestades seda, et sõjas taktikaliseks ja strateegiliseks eesmärgiks, eriti sõja algperioodil, on teotsemine vastase ühenduste vastu, siis on eriti tähtis raudteesõlmede ja sellaste ehitiste purustamine, mis võib vägede koondamist takistada või isegi täielikult halvata.

Kõik need ülesanded teostatakse üksikute isikute või vähemate 1-jao — 1 kompani suuruste salkade poolt, kes lennukite maandamise või langevarjudega allahüppe teel vastase tagalasse on toimetatud. Pärast ülesande täitmist koonduvad nad ettemääratud kohta, kust nad lennukel oma territooriumile tagasi tuuakse.

4. Kätteülesanded. Vastase tagalasse või tiival toimitava suuremaulatusliku õhuhessandi julgestamine teostatakse langevarjudel maandunud salkade poolt. Siia kuulub ka suurema mehhaniseeritud üksuse pealetungi katmine, mis eeldab kaugelmal vastase tagalasse teatud tähtsa maastikeseme (teedesõlme jne.) käeshoidmist jne. Viimaste ülesandeid täidavad langevarjudel või lennukite maandumise teel vastase tagalasse saadetud üksused.

5. Õhuhessant selle sõna otsema mõttes, kus vastase tagalasse saadetakse suur, jõuline, hästi relvastatud koondis, ülesandega anda seljatagant löök vastase rindel teotsevaile osile ja abistada rinde läbimurret teatud rajoonis, seoses oma vägede pealetungiga rindelt. Sellasena on õhuhessantide ülesanne ka Nõukogude Vene uues välimäärustikus reglementeeritud.*)

B. Seoses mereoperatsiooniga.

Õhuhessandi ülesanneteks on siin: a) kiirelt ja ootamatult vallutada vastase rannakindlustuste tagala; b) nõrgendada kaitset või teda täielikult hävitada meredessandi maabumise rajoonis ja d) meredessandi osade maabumist soodustada ning nende tegevust toetada. Kogu kombineeritud dessandi läbiviimise edu oleneb peale muu veel õhu- ja eriti meredessandi arvulisest koosseisust. Ja seetõttu on oluline, et kallaletungijal oleks küllaldaselt jõude ja vahendeid sellase keerulise ülesande läbiviimiseks, nagu seda on dessantoperatsioon üldse ja kombineeritud õhu- ja meredessant eriti.

III. Õhuhessantüksused, nende varustis ja relvastis.

a) Üldnõuded.

Õhuhessantist osavõtjate varustise ja relvastise küsimused on väga tähtsad, kuna võitleja peab maandudes otsekohe valmis olema lahingusse astumiseks. Seega peavad tal kaasas olema relv, esialgne lahingumoon, kantav pi-tööriist ja esialgne toidumoon. Nende kaalu ja laskuri külge asetamise probleem nõuab hoolikat lahendamist, sest peale muu on sellest olenev langevarju töötamine.

Dessandist osavõtjate piiratud arv nõuab dessandi tulejõu suurendamist. Harilik jalaväe- või ratsaväeüksuste organisatsioon sellele nõudele ei vasta. Järelikult tuleb improviseerida sellased lahinguüksused, mis vastaksid niihästi dessandi kui õhutranspordi võimalusile ja nõudeile. Seega kerkib juba tuntud mõiste „motoriseeritud jalavägi“ kõrval üles uus mõiste „õhujalavägi“. Dessantüksuste tegevus võõral territooriumil, isoleerituna oma vägedest, ei või kesta pikemat aega, mistõttu nende tegevus on iseloomult ootamatu ja kiire. Need tingimused ise juba määravad „õhujalaväe“ relvastise iseloomu ja nimelt: kiirlaske ja ühtlasi kerge relvastis, nagu automaatpüssid, püstolid, klp ja kerged suurtükid. Need relvad peavad olema kohtandatud võitlemiseks vastase soomusosadega ja lennukitega, mis on õhuhessandi suurimaiks ja ohtlikemaiks vastaseiks. Liikuvuse omandamiseks on soovitatav õhuhessantosi motoriseerida.

Peatudes küsimusel, kas harilikud jalaväeosad, ilma eriettevalmistuseta, on koha-

*) „Militär-Wochenblatt“ — nr. 36 — 1937. a.

sed õhudessantüksustena, siis näib, et nad selleks ei sobi.

Õhudessantüksused peavad juba varakult kodunema lennukeiga ja õhusviibimisega; seejuures sageli lennuga isegi kõige halvemais atmosfäärilisis tingimuis. Reeglina tuleb teotseda dessandil otsekohe pärast maandumist otsustavalt, teostades pealetunge. Vastava treeninguta maaväelasele, kes võib olla veel kannatab „õhuhaiguse“ või selle järelduste all, osutub aga pealetungi läbiviimine peagu võimatuks.

Edasi õhudessant-operatsioonide läbiviimise tehnika ja neile antavad ülesanded nõuavad erilist taktikalit lahinguettevalmistust.

Kui pealelaadimine oma aerodroomil ei tekita ülesaamatuid raskusi ka harilikele vägedele, siis dessandi väljalaadimise moment vastase tagalas, sageli võib olla isegi tema tule all, nõuab vägedelt kiiret kohanemist maastikuga ja olukorraga.

Peale selle maavägede organisatsioon ja koosseis ei sobi õhutranspordi võimalisuga, kuna tavalise organisatsiooni juures ei ole võimalik lennukite kandevõime otstarbekas ära kasutamine.

Need ja veel rida teisi kaalutlusi viivad mõttele, et oleks vajalik ja otstarbekas luua erilisi õhudessantüksusi, kes peaksid evima järgmisi oskusi:

- kiire peale- ja mahalaadimine lennuketele;
- oskus hüpata langevarjuga;
- harjumus partisanitegevuseks;
- kogemused purustustööde läbiviimiseks;
- oskus võidelda soomusosadega ja lennuketega.

Näeme, et nõuded „õhujalaväele“ on laialdased ja mitmekesised. Inimeste ettevalmistamine niisuguseks mitmekülgseks tegevuseks tekitab palju raskusi ja nõuab kestvat väljõpet.

Venelase Laptšinski kava.

Õhudessantpolk.

3 pataljoni — 748×3 = 2244 inimest	
juhatus ja polgu staap = 15 „	
si-rühm = 80 „	
keem.-rühm = 52 „	
rüg srt-vägi = 90 „	

Kokku 2481 inimest

Ühe inimese kaal ühes varustuse ja relv. = 96 kg.

Kogukaal \cong 240 tonni = 80 lennukit.

Transportimiseks vaja — 89 lennukit (3-fn.)

Mahalaadimise aeg — umbes 2 tundi 10 min.

Seetõttu tuleb vististi tihtipeale kasutada õhudessantosadena ka harilikke jalaväeüksusi; kuid soovitav see ei ole, sest eriuksuste kasutegur kahtlemata on suurem.

b) Vaateid õhudessantüksuste koosseisu kohta.

Eespool selgus, et on otstarbekas evida õhudessantosadena erilise organisatsiooni ja koosseisuga üksusi, millised peavad olema eriti painduvad ja liikuvad ning evima tugeva tulejõu. Sellaste üksuste organisatsiooni suurimaks iseäralduseks ja nõrkuseks oleks vahest see, et neil puudub tagala selle sõna tavalises mõistes, kuna vajalikud elu- ja lahingutarbed dessantvägedele tuuakse kohale lennuteel ning visatakse alla langevarjudel või antakse väeosadele üle, maandudes nende juures.

Seni puuduvad konkreetised andmed selle kohta, millise organisatsiooni evivad õhudessantüksused neis riiges, nagu näit. N. Vene, kus nad tõenäoliselt juba on olemas. Kirjanduses võib selle kohta leida vaid üksikuid mõtteid ja ettepanekuid, mis oma sisult suurelt erinevad ja seetõttu lubavad oletada, et vastavad katsed ja otsingud alles kestavad.

Toon siin vaid mõningaid sellaseist ettepanekuist:

1. Vene lennukite teoreetik Laptšinski („Voina i Revolutsia“ — 1930. a.) peab vajalikuks taktikalise ülesande täitmiseks vastase tagalasse saata ühe hariliku jalaväerügemendi ühes vastava suurtükiväega.

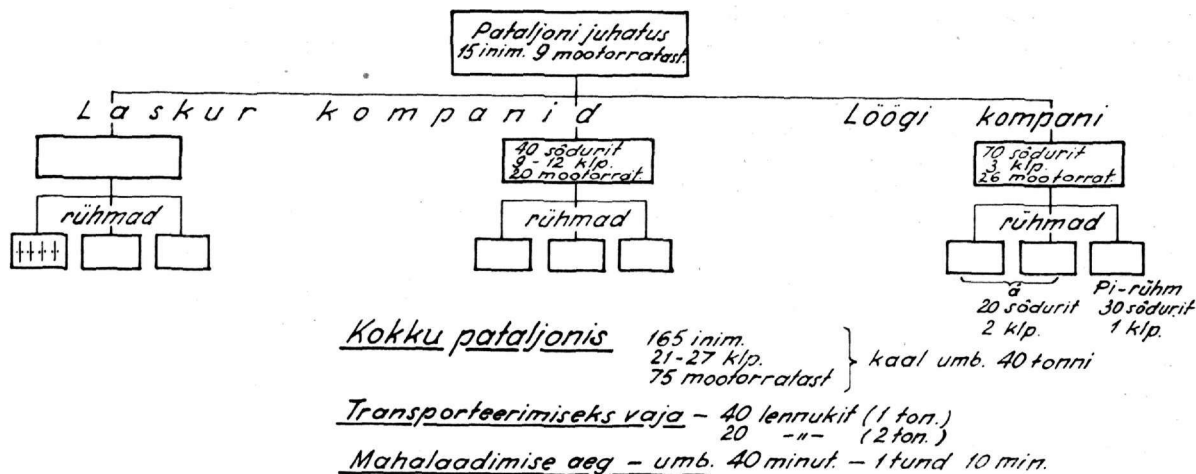
Selle üksuse liikumapanemiseks vastase tagalas tuleks kaasa võtta vajalikul arvul mootorsõidukeid ja traktoreid või kohapeal rekvireerida umbes 150 hobust ja 50 veokit. Viimane moodus näib olevat täiesti võimatu.

2. Prantslane Henry Paule („France Militaire“ — 1934. a.) esitab dessantüksuse koosseisu, nagu toodud lk. 472.

6 suurtükki	4,5 tonni
6 eelikut	2,8 „
640 mürsku	6,9 „
3 37-mm srtk.	0,5 „
3 miinipild.	0,5 „
240 mürsku — 37-mm	0,1 „
15 miini	0,4 „
259 000 padrunit	8,8 „
2 mootorratast	0,2 „
17 jalgratast	0,3 „
si-varustus	1 „
keemil. r. varustus	1,5 „

Kokku \sim 27,5 tonni
või \cong 9 lennukit.

Prantslase Henry Paule'i kava
Õhudesant-pataljon

Paule'i dessantpataljon on mõeldud purustuste teostamiseks vastase tagalas, mida tegelikult sooritab löögikompani, kuna laskurkompanid peavad katma purustustööde täitjate tegevust.

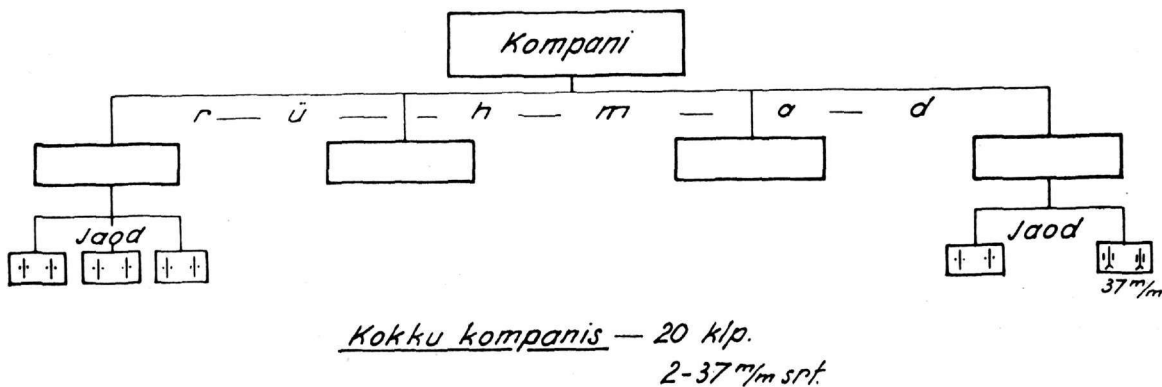
3. Prantsuse kol.-ltn. Desré („La Revue d'Infanterie“ — veebr. 1936) peatudes kahe parašütistikompani ülesannete ja väljaõppe juures, milliseid Prantsusmaal 1936. a. algul oli kavatsatud ellu kutsuda — esitab omapoolt ühe võimaliku organisatsiooni skeemi.

Kuuldavasti on sellaseid üksusi Prant-

4. Sakslane Hans Steinberger („Wissen und Wehr“ ja „Bellona“ — 1934) esitab järgmise juba suurema ja jõulise dessantgrupi organisatsiooni.

5. Lõppeks inglise major Godfrey („Journal of Royal United Service Institution“ — aug. 1935) esitab ühe dessantbrigaadi koosseisu, mille taktikaliseks üksuseks on jagu, koosseisus — 4 klp-mootorratast ja 1 tt-suurtükiga mootorratas ning lisaks veel jaoülemä sõiduk (varustatud kuulipilduja ja raadioga). Sellase jao transportimiseks on vaja 2 lennukit (kahe-tonnilist).

Kol. Desré' kava
Langevarju kompani

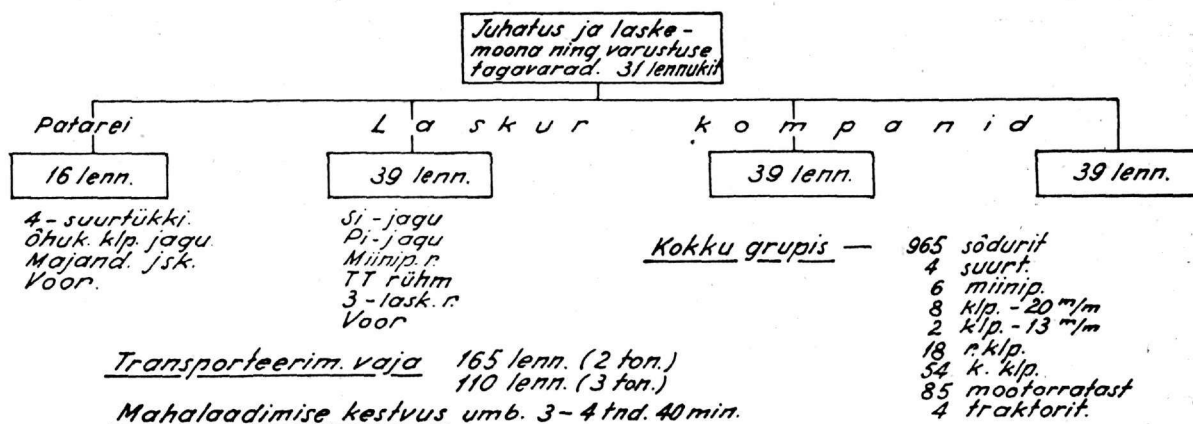

susmaal tõepoolest loodud, kuid nende organisatsioon ja koosseis, nagu mujalgi, on meile teadmata.

Neli niisugust jagu moodustavad rühma, milles on 16 klp ja 4 tt-srt (jaoülemate klp on siin arvestamata).

Sakslase Hans Steinbergeri kava.

Õhudeessantgrupp

Kogu brigaadi koosseisus, juurde arvatud ka sõidukid arstlikule personaalile, õhkijaile, juhtkonnale jne., on umbes 360 mootorratast, mida suudavad kohale tuua 120 lennukit ühel või 60 lennukit kahel lennul.

Kahe niisuguse brigaadiga arvab Godfrey võimaliku olevat purustada vastase tagapas mõne tähtsa teedesõlmpunkti ja takistada selle kordaseadmist niivõrra pika aja kestel, et varustuse jne. juurdeveo katkemine tõsiselt mõjutaks rindel teotsemaid vägesid.

Nagu näeme, on kõik ettepanekud erinevad. Ühine arvamine näib valitsevat aga selles, et õhudeessant peab evima võimsa tulejõu. Eriti ilmneb see major Godfrey ettepanekust. Samuti on enamik autoreid üksmeelses õhudeessandi liikuvuse ja motoriseerimise vajaduses.

IV. Õhudeessandi teostamine.

Õhudeessandi teostamine on normaalselt võimalik siis, kui operatsiooni rajoonis on saavutatud õhuvalitsemine või vähemalt õhuülekaal või ka erandjuhuna ilma selleta siis, kui läheb korda kogu operatsiooni teostada täiesti ootamatult.

1. Õhudeessantoperatsioonide ettevalmistamine.

Kuna õhudeessant on kallis ja delikaatne operatsioon, siis nõuab ta ettevalmistuste teostamist juba rahu ajal. Eriti tähtis on vastavate maandumisväljade ja rajoonide valik ning nendega tutvumine (agentuurluure). See valik oleneb peamiselt sellest, kas dessanti soovitakse teostada seoses maa- või

mereoperatsiooniga, kusjuures maandumisväli peab olema: a) küllalt suur transportlennukite maandumiseks ja startimiseks (umb. 1 km²), b) küllalt lähedal kallaletungiobjektile; c) võimalikult kaugemal vastase suuremate jõudude asukohast.

Vastase territooriumi uurimine õhudeessandi otstarbeks toimub välja minnes järgmisest:

Osa õhudeessandi maandumiskohti määratakse kindlaks juba rahu ajal väljatöötatud operatsiooniplaanides. Sellaste rajoonide uurimine toimub rahu ajal eriti põhjalikult ja pidevalt — peamiselt agentuurluure kaudu. Kõiki teisi rajooni uuritakse üldisemas korras. Nad leiavad kasutamist õhudeessantide poolt, millele järele vajadus tekib sõja kestel ja milliseid varem ette näha on võimatu või raske.

Sõja alates tuleb dessandi maandumiseks ettenähtud rajooni hoida kogu aeg õhuvaatluse all kuni operatsiooni algmomendini.

Dessantoperatsioonide ettevalmistuse töö täpsus, organisatsiooni viimistlemine, maandumisrajoonide tundmaõppimine, vastavate väeosade ja lennuväeüksuste õigeaegne ettevalmistus, ülesannete sobiv jaotus osavõtjate vahel ja nende otstarbekas tehniline varustus — evivad dessandi edukuse seisukohast väga suure tähtsuse.

Endastmõistetavalt kõik õhudeessandi ettevalmistused peavad toimuma täielikus saladuses.

2. Dessandi koondamine ja pealaadimine.

Dessandi transportimiseks määratud lennukite ja dessantüksuste koondamine peab toimuma kaugemal rinde seljataguses öösi,

pimeduse kätte all, nii et vastase luure, eriti aga lennuvägi seda koondamist ei märkaks.

Pealelaadimise alguse kindlaksmääramisel on mõõduandev see, millal on kõige soodsam aeg dessandi maandumiseks. On see küsimus selge, siis pole mingisuguseid raskusi aeronavigatsiooniliste arvestuste abil, pidades silmas ka pealelaadimiseks kuluvat aega, välja arvestada laadimise algmomenti.

Üldiselt peab pealelaadimine kui ka lend toimuma pimedas, arvestusega jõuda dessandi maandumiskohale valge tulekuks. Öine laadimine nõuab aga vägedelt erilist täpsust ja distsipliini, kuna ta teostub peagu ilma valgustuseeta, et mitte äratada tähelepanu ja kutsuda välja vastase lennuväe rünnakuid.

Väeosade laadimine lennukesse peab toimuma mitmel üksteise läheduses asuval aerodroomil, kuna ainult ühe aerodroomi kasutamine võiks kogu operatsioonile osutada ohtlikuks ja isegi saatuslikuks.

Dessandi laadimise kaitset teostavad kõik olemasolevad õhukaitsevahendid, nii aktiivsed kui passiivsed.

3. L e n d.

Organiseerides õhudessanti peab silmas pidama vastase õhukaitset ja asjaolu, et õhustransport võib juba õhus saada vastase lennuväe kallaletungiobjektiks.

Lennuväe taktika ülesandeks jääb leida mõjuvaid abinõusid õhudessandi kaitseks. Näib, et parimaks abinõuks on tugevad lahingulennukeist koosnevad kaitsealjad, mis oleksid suutelised tagasi tõrjuma vastase lahingulennuväe kallaletunge.

Kaudne operatsiooni tagamine hävitajatega seisab vastase lennukite hävitamise õhus lennuks erilisel ohtlike rajoonide ning maandumisrajoonide kohal. Hävitajad siinjuures ei saada transportlennukeid, vaid teotsevad iseseisvalt, olles nendega tihedas operatiivses sides.

Otsene operatsiooni tagamine seisab selles, et hävitajad saadavad dessantlennukeid ja on oma tegevuses lahutamatu seotud ja olenevad transportlennukeist. Teotsemisel vastase kauges tagalas suudavad sellast toetust anda vaid 2- või enamistmelised hävitajad.

Rünnak- ja pommituslennukite toetus võib samuti olla kaudne või otsene.

Kaudne toetus seisab kallaletunges vastase, eriti hävitusüksuste, aerodroomele, püüdes viimaseid takistada teotsemast dessandi vastu ajal, kui viimane on veel õhus. Edasi toimuvad rünnakud vastase rünnak- ja pommituslennuväe aerodroomele, et takistada neid osa võtmast dessandi likvideerimisest

momendil, mil viimane on jõudnud maandumisrajooni ja alanud maandumist. Nende lennuväeliikide toetus võib osutada vajalikuks kogu operatsiooni kestel: Rünnakulennukid teotsevad peamiselt õhukaitseosade ja elavmärkide vastu, kuna pommituslennuvägi purustab raudteid, raudteejaamu, et takistada abijõudude kohaletoomist; hävitab elektrijaamu ja sidekeskusi, et kutsuda välja üldist segadust ja raskendada dessandi likvideerimist jne.

4. M a a n d u m i n e j a m a h a l a a d i m i n e.

Dessandi maandumine võib teostuda kas langevarjudega allahüppamise või lennukite maandumise teel. Langevarjudel maandumise negatiivseks küljeks on: a) dessandi hajumine võrdlemisi suurele maa-alale; b) vajadus kaasa võtta lisaraskust langevarjude näol, mis võrdub umbes 10% allavisaatud koormast ja selle võrra vähendab lennuki kasulikkust koormat; c) langevarjude kallidus ja paratamatu kaotsimine ja vigastused, vähemalt osaliselt; d) langevarjudega hüpped vajavad erilist väljaõpet jne.

Seepärast niisugune dessant arvatavasti ei leia laialdast kasutamist, välja arvatud juhud: a) kus tekib vajadus relvastatud eel-osade allapaiskamiseks lennukel maanduva dessandi kätteks ja abistamiseks; b) kus on vajalik saavutada erilist kiirust ja ootamatust; c) kus puuduvad sobivad maandumisväljad jne.

Lennukite maandumine peab toimuma erilistel sellekohastel maandumisväljadel. Mida aga teha siis, kui operatsiooniks valitud rajoonis sellaseid välju pole?

Üks N. Vene lennuväe teoreetikuid Tartšenko („Voina i Revolutsia“ nr. 5/6 — 1932) näeb ühte võimalikku lahendust selles, et langevarjudel alla paisatakse vastav eelsalk, kes siis dessandiks ettenähtud rajooni enda alla võtaks ja seal vajalikud maandumisväljad ette valmistaks. Sel lahendusel on aga rida halbu külgi: ta on juhuslik; maandumisvälja korraldamine nõuab palju aega jne., mispärast suuremajoolise dessandi maandumine sel teel oleks vaevalt mõeldav.

Teise võimalusena võiks tulla kõne alla maandumine antud rajoonis leiduvatele vastase aerodroomele, mis operatsiooni tehnilise läbiviimise mõttes annaks vastuvaidlematu paremusi. Puuduseks on aga asjaolu, et dessandi maandumisel tuleb kindlasti arvestada vastase vastutegevust. Kuna aga dessant, nagu juba üteldud, peab toimuma ootamatult, siis tõenäoliselt tuleb teha tege-

mist vaid aerodroomi väike-searvulise garnisoni vastupanuga, mida, tõi küll. avaldatakse just dessandi kõige ohtlikumail, esimesil hetkil. Seda vastupanu võib aga murda, paisates enne dessandi peajõudude maandumist aerodroomi läheduses alla langevarjuüksusi, kes vallutavad aerodroomi, tarbekorral oma rünnaklennuväe toetusel.

Kuna aga juba on konstrueeritud nn. autogiro-lennukid, mis on suutelised peagu vertikaalselt maanduma ja tõusma ning seetõttu võivad maanduda peagu kõikjal, siis näib, et maandumisväljade küsimus agressiivse poole seisukohalt

õhudesantide sooritamisel kaotab oma teravuse, niipea kui ilmuvad samal põhimõttel töötavad transportlennukid.

Samuti on maandumisrajoonide valik kergem talvel, kus peale muu tekib rida uusi ja häid maandumisvälju külmanud veekogude näol.

Kui vastase territooriumil on maandunud kõik dessandi koosseisu kuuluvad üksused ühes ülesande täitmiseks vajalike vahendite ja varustusega, siis on dessantoperatsioon kui niisugune lõppenud ja algab vägede reid, mille edaspidine varustamine toimub õhu kaudu.

V. Õhudesandi vastu võitlemine.

Vastase õhudesant rindel võitleva sõjaväe tagalas võib osutada ohtlikuks ja tekitada tõsiseid kahjusid, mispärast nende kiire ja põhjalik likvideerimine evib suurt tähtsust.

Võitlus dessandiga on aga raske, kuna algatus on vastasel ning kaitsjal puudub võimalus ette näha dessandi teostamise aega, liikumise suunda ja sihtkohta. Eriti raske on see langevarjudel maanduva dessandi suhtes. Samuti on raske kaitsta kõiki tähtsaid punkte riigi territooriumil, kuna kaitsta ei tule mitte üksi rindejoont, vaid ka laialdasi rajoone tagalas.

Organiseerides võitlust vastase õhudesandiga tuleb kaaluda: a) abinõusid, mis võimaldavad avastada vastase kavatsusi ja takistada õhudesandi teostamist ja b) aktiivset võitlust juba maandunud õhudesandiga.

Esimest liiki abinõude seas evib erilise

Parašütistid maandumas Kievi manöövritel 13.—17. 09. 35.

tähtsuse luure selle sõna kõige laiemas mõttes. Juba rahu ajal tuleb salaluure kaudu püüda selgitada vastase kavatsusi õhudesantide alal. Sõja alates ja kestel peab see luure muutuma veelgi intensiivsemaks ja püüdma avastada kõiki vastase transportlennukite koondamise tunnuseid. Lennukite lend koonduskohta ei nõua iseendast ju palju aega, kuid koondusaerodroomi ettevalmistust sellase koonde vastuvõtmiseks ja laadimiseks on raske varjata korralikult töötava salaluure eest. Muidugi dessandi pealelaadimine võib toimuda ja tõenäolikkult saabki toimuma mitmel üks teisest eemal asuval aerodroomil ning kogu salk võib hiljem õhus koonduda. Sel juhul on dessandi ettevalmistuste avastamine muidugi raskem. Reeglipäraselt suure õhudesandi laadimist toimetatakse öösel. On õhudesandi ettevalmistused avastatud, siis tuleb tegevusse saata oma rünnak- ja pommituslennuvägi, kes refkega vastase aerodromele hävitavad sinna koondatud materjalosa ja elavjõu.

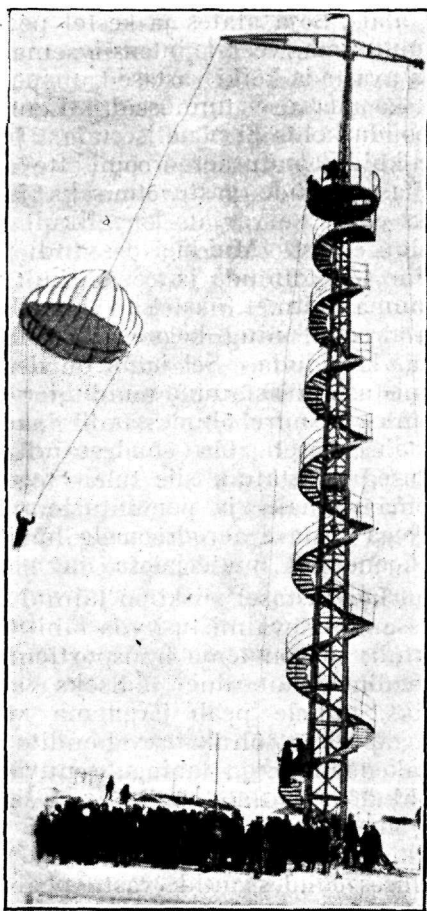
Juhul kui vastasel siiski on läinud korda oma dessandi ettevalmistusi viia läbi tähelepanematult, siis on tema transportlennukite suurearvuline ilmumine üldiseks alarm-signaaliks, millele peab järgnema vastaspoole maapealsete õhukaitsevahendite tegevusse rakendamine ja lahingulennuväe üksuste õhukütõus kallaletungiks vastase dessandile õhus ja selle hävitamine või vähemalt takistamine.

Võitluses õhudesantide vastu peab pöörama tähelepanu ka maastiku enese ettevalmistusele. Maandumiseks soodsail kohtadel, vähemalt kõigi tähtsamate objektide lähedu-

ses, tuleb tarvitusele võtta lennukite maandumist takistavaid kunstlikke tõkkeid: maasse taotud vaiad; okastraat, kraavid, mullavallid, kunstlik udu, suits jne. On mõeldav ka üksikute maandumiseks soodsate alade mürgitamine sõjagaasidega.

Tuleb aga pidada silmas, et suurte, maandumiseks soodsate rajoonide puhul võib niisuguseid vahendeid kasutada vaid osaliselt, kuna nende teostamine nõuab palju aega ja kulu. Ja pealegi võib kogu vaev osutada asjatuks, kuna dessant võib hoolimata sellaseist tõkkeist maanduda langevarjudel.

Langevarjudel maanduvat dessanti võib hävitada või vähemalt tugevasti vapustada, kui langevarjuüksuste lennukeilt lahkumise momendiks maandumiskohale on jõudnud vastavalt väljaõpetatud üksusi, kes oma klp-tulega võivad tekitada ränki kaotusi langevarjudel maanduvale üksusele. Tšehhoslovakkias ja N. Venes tegeldakse intensiivselt vägede väljaõppega langevarjudel õhus lauglevate märkide tulistamise alal ja kuna umb.

Hüppetorn õppekeskuses parašütistide meetodiliseks ettevalmistamiseks.

1000 m kõrguselt (langevarjudel maanduva dessandi lahkumine toimub 1000—600 m kõrgusel) langevarjul lauglemise aeg on keskmiselt 3—4 minutit, siis võib tabav klp-tuli osutada dessandile hävitavaks.

Sama tähtis kui õhudesandi takistamise küsimus on ka juba maandunud õhudesandi osade ülesleidmine ja hävitamine. See kohustus lasub õhukaitsel, kes oma ÖVP võrgu kaudu peab avastama vastase mitte ainult õhus, vaid ka territooriumi sisemuses.

Kõigepealt tuleb juba maandunud õhudesandi vastu tegevusse rakendada oma pommitus- ja rünnaklennuväe üksused, kes eriti siis, kui nad kohale jõuavad dessandi maandumise hetkel, võivad dessandi hävitada.

Juba maandunud dessandi vastu võitlemiseks on vaja elavjõudu. Siin tekib aga palju raskusi, kuna võimatu on hoida tagalas valmis sellasel arvul relvastatud jõude, et nad suudaksid hävitada dessante igal võimalikul maandumiskohal.

Et kaitset siiski tõhusalt teostada, tuleks kogu riigi territoorium jagada kaitseribadeks, kusjuures igal ribal oleksid oma vaatluse- ja löögiüksused. Löögiüksused on motoriseeritud, kiirelt liikuvad jalaväe osad, rikkalikult varustatud klp ja tt-relvadega ning kõvendatud motoriseeritud suurtükiväe ja soomusosadega, kes võimelised kiirelt tegevusse paiskuma maandunud õhudesandi hävitamiseks.

Mis puutub kohaliku elanikkonna osa õhudesantide vastu võitlemises, siis võiks siin vahest tulla kõne alla vaid väiksemate purustus- jne. ülesandeiga maandunud saldade hävitamine või vangistamine, kuna suuremate õhudesantide vastu võitlemisel kohalik elanikkond kindlasti osutub võimeetuks. Vastuvaidlematu tähtsuse evib aga kõigi kodanike ettevalmistus õhuvaatlusteenistuse ja õhukaitse organite alarmeerimise alal.

Kokkuvõte.

Viimasel ajal toimunud katsed on tõestanud, et tänapäeva lennuväe materjalosa on võimeline õhuteel transportima suuremaid relvastatud koondeid kui ka suurtükke, autosid ja isegi kergeid ja keskmisi tanke.

Samuti on ilmnenu, et relvastatud sõdurite, raskete jalaväerelvade kui ka lahingumoonna maandumine langevarjudel on teostatav. Seejuures võime relvastatud üksuste ja relvade langevarjudel maandumise hinnata vaid manöövrive kogemusel, mida eriti suurejooneliselt on toimetatud N. Venes,

kuna lahingumoon ja muu varustuse õhuteel väeosadele kätetoimetamine on toimunud ka sõjaolukorras maailmasõjas, Maroko sõjas ja ka hiljutises Itaalia-Abessiinia sõjas.

Nii siis on väeosade lennuteel ümberpaigutamine kui ka nende õhuteel varustamine kahtlemata võimalik.

Näib, et tänapäeval ei ole enam takistusi vähemate õhudeessantide ettevõtmiseks — luure-, purustus- jne. ülesannete täitmiseks vastase tagalas.

Mis aga puutub õhudeessantide kui suurejooneliste operatsioonide kujunemisse, siis tuleb siin veel võita rida raskusi, milledest nimetan vaid üksikuid:

1. Õhudeessandi teostamine eeldab õhuvälitsemist või vähemalt õhuülekaalu, mille kättevõitlemine on raske. Pole vastane õhus täielikult alla surutud, siis on dessandi teostamine kui ka edaspidine varustamine raskendatud.

2. Vaenlase lennuväe pingutused õhuülekaalu kättevõitlemiseks teatud rajoonis äratavad vastaspoole tähelepanu ja seega kaob ootamatuse element.

3. Manöövritel on suuremate dessantide maandumiseks kasutatud vastase aerodrome. Kas leidub aga sõjakorral alati dessandi sihtkohas aerodrome või sobivaid maandumisvälju ja kui neid ka peaks leiduma, kas õnnestub neid vallutada ja kasutada?

4. Euroopa riikide piirkonnas tuleb arvestada seda, et õhuvaatlusteenistus harilikult suudab suuremaid õhutransporte õigeaegselt avastada, nii et eriti siis, kui dessan-

di sihtpunkt asub kusagil kaugemal tagalas, suudetakse alarmeerida ja tegevusse rakendada tõhusad vastuabinõud.

5. Liikuvuse omandamiseks peab dessant olema motoriseeritud; liiklemisvahendite transportimine suurema dessandi juures nõuab palju lennukeid ja teeb kogu dessandi raskeks.

6. Langevarjudel maandumise puhul on raskelt lahendatav juhtimise küsimus. Mida peab hakkama peale rüügl, kui ta ei tea, kus on patülid, ja patül, kui ta juhusliku tuulepuhangu tõttu maandub just seal, kus pole ühtegi inimest tema pataljonist. Kulub vähemalt 2—3 tundi, seni kui sellased langevarjuüksused vastastikusel tuletoetusel tegevusse suudavad astuda; selle aja kestel võivad aga vastase osad otsustavale pealetungile asuda.

7. Dessantoperatsiooni ebaõnnestumise puhul on dessandi tagasi transportimine võimatu.

Kuid vaatamata kõigele on senised kogemused ja katsed meile avastanud ühe tuleviku-õhusõja võimalikke võtteid.

Tulevikusõjas on kindlasti olukordi, kus moodsa „õhujalaväe“ tegevusse saatmine end ära tasub. Seepärast ei tule kogu õhudeessantide probleemi mitte kõrvale heita, vaid seda tuleb uurida, meie oludes eriti just vastuabinõude seisukohalt. Suurejooneliste õhudeessantide teostamine on aga esialgu siiski veel tulevikuküsimus ja seepärast ei tule neid praegu veel mingil juhul üle hinnata.

Taktika alalt.

TAKTIKALINE ÜLESANNE Nr. 4.

Pataljon kallaletungil asulale.

Sinised tungivad peale edelast.

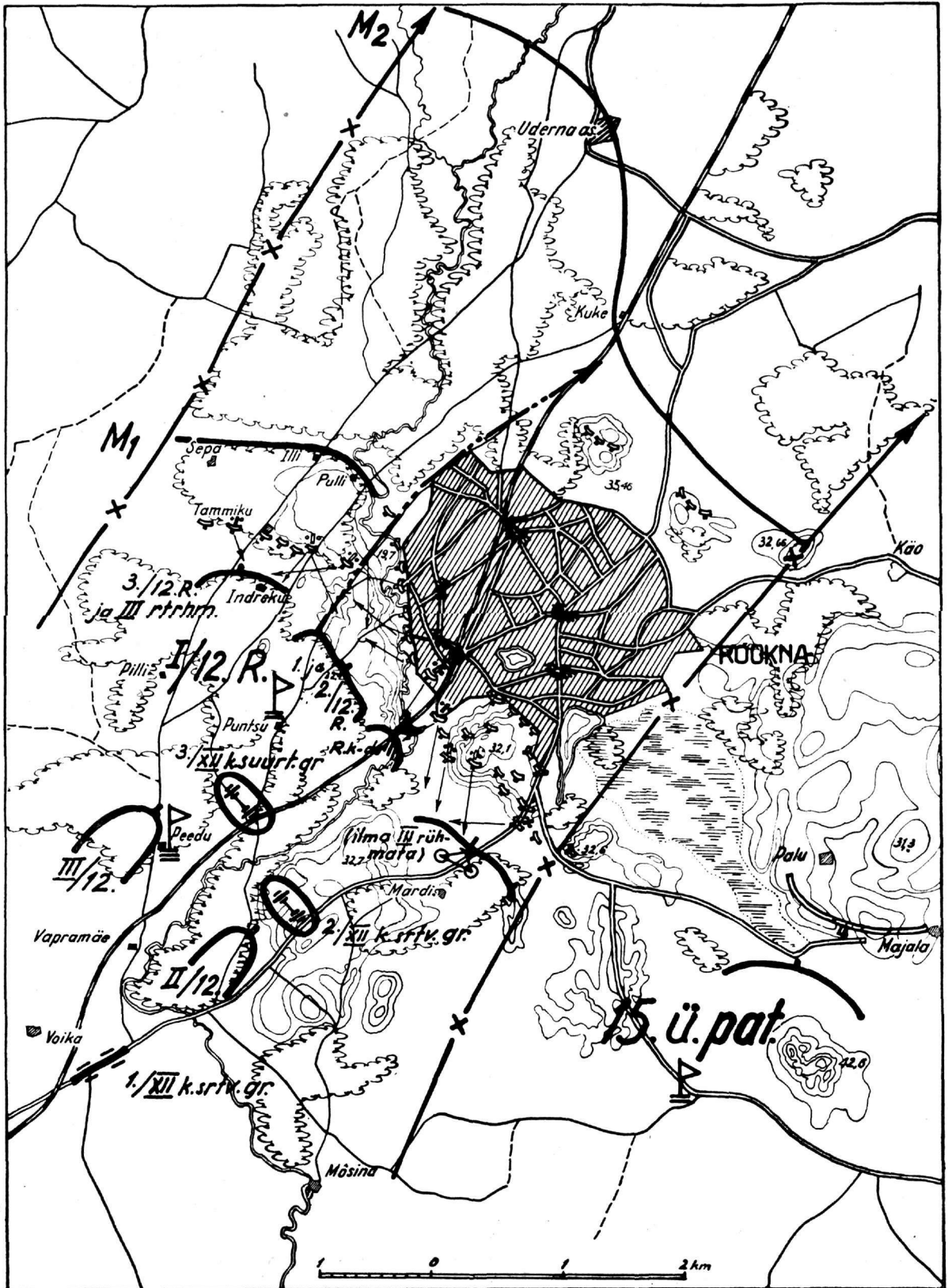
Surudes tagasi taanduvate punaste nõrku järelkaitseosi, siniste 12. rügemendi eelosad — ratturikompani ja ratsakomando — satustid 21. 07. pärastlõuna paiku punaste-ueele, pidevale vastupanule kõrg. 32,1, Rookna alevi lääneserva ja sellest läänes oleva Tammiiku metsa edelaserva ees, kus ratturikompani ja ratsakomando katsed vallutada kõrg. 32,1 ja Rookna jaama rajooni ebaõnnestusid. Samuti ebaõnnestusid rügemendi eelväes liikuva I pataljoni katsed sisse tungida Rookna alevisse ja sellest lää-

nes olevasse metsa ning kella 1900-ks oli 12. rügemendi rindel välja kujunenud olukord, nagu näidatud skeemil. Vastase tuli on tugev tervel rindel, eriti aga kõrg. 32,1 rajoonis.

Samaks ajaks tõkestati ka rügemendist paremal teotseva 15. üpataljoni eelosade kallaletung Majaala, Palu kõrgendikele.

Kõrgustik 32,7 rajooni jätsid punased maha kaks langenud jalaväesõdurit, kelle vormitunnustest nähtus, et nad kuulusid 42. jal.-rügemendi koosseisu. Eelmistes lahingutes teotses siniste 12. rügemendi pu-

12. rüg osade asetus 21. 07. kell 1900.

naste 96. jal.-rügemendi osi, kuna punaste 42. jal.-rügemendi osade olemasolu kohta ses rinderajoonis puudusid seni andmed.

Pärast 12. rügemendi eelosade kinnijooksmist rügül kutsus patül II/12., koos teiste rügemendile alluvate osade ülematega, patül I/12. KP-sse (vt. skeem). Seal rügemendi ülem andis üksuste ülematele kella 2000-ks järgmise suulise käsu:

1. Punased kaitsevad visalt Rookna alevit. Nende positsioon koosneb üksikutest, omavahel ühendamata jaokaevikutest. Traatfõkkeid pole kindlaks tehtud. Ohuluure ja ülejooksikute andmetel vastane on moodustanud üksikuid toetuspunkte ka Rookna alevi sisemuses ja sellest kirdes asuvail kõrgendikel (vt. skeem).

2. Brigaad jätkab 22. 06. varahommikul kallaletungi, eesmärgiga vallutada Rookna, Alaküla¹⁾ rajoon ja arendada edu Kauri²⁾ ja Kiisa³⁾ üldsuundades.

3. Rügemendi ülesanne on vallutada Rookna alev ja arendada edu Kauri üldsuunas. Piirjooned — vt. skeem.

Paremal tungib peale 15. üpat kõrg. 31,3 vallutamiseks, kust arendab edu Käo üldsuunas.

Vasakul.....

4. Otsustasin Rookna alevi vallutada haarava löögiga loodest, sidudes samal ajal vastast pealetungiga rindelt.

M₁ ja M₂ — vt. skeem.

5. Esijärku määran alates vasakult III ja II pataljoni. Piirjoon — vt. skeem.

III pataljonil, käsutuses....., vallutada Pulli, Sepa rajoon löögiga Indreku, Pulli suunas, kust arendada edu Kuke rajooni vallutamiseks.

II pataljonil, käsutuses ratturikompani, ratsakomando, tt-kahurirühm, miinipildujarühm, pioneerirühm ja leegiheitjarühm, vallutada Rookna alev löögiga..... (lahendada), kust olla valmis liikumiseks rügemendi teises järgus raudtee üldsuunas.

6. I pataljon — varus — PIII rajoonis; kallaletungi alates liikuda III pataljoni järel ja olla valmis pärast M₁ vallutamist edu arendamiseks IIII, Uderna asunduse suunas.

7. Miinipildujarühm, pirühm ja leegiheitjarühm ilmub patül II/12. käsutusse Puntsu's — 21. 07. kell 2030.

II ja III pataljonil vahetada ära I pataljoni osad ja Indreku rajoonis oleva III ratturirühma..... (lahendada).

III ratturirühmal koonduda Mardi rajooni ratkompüli käsutusse.

Kallaletungiks valmis olla 22. 07. kell 0230.

Kallaletungi algavad:

III pataljon — kell „K“.

II pataljon — 30 minutit pärast III pataljoni sissemurdmist Pulli, Sepa metsa.

Märkidelt üleminek — minu korraldusel.

8. Suurtükiväeline ettevalmistus kell „K — 30 m“ kuni kell „K“, mille vältel rügemendi kallaletungi toetav kogu suurtükivägi neutraliseerib

III pataljoni pealetungiribas olevad vastase tulepesad.

Kell „K“ kuni III pataljoni sissemurdmisele Tammi küla metsa toetab II pataljoni kallaletungi kogu suurtükivägi.

Pärast seda:

otsetoetuseks:

a) III pataljonile.....

b) II pataljonile: 1. ja 2./XII k-srtv grupp.

Üldtegevusse:.....

Rügemendi üldtegevuse suurtükiväest toetab II pataljoni kallaletungi patüli nõudmisel 2./XI k-srtv gr ja I/12. soomusrongirügement.

9. Minu KP — Peedu, pärast M₂ vallutamist.....

Patülide esialgsed KP-d..... (lahendada).

Traatside minu ja patülide KP-dega luua kella..... (lahendada).

Signaalid: suurtükile ülekanne — rida valgeid rakette.

10. Üksustel toimetada 21./22. 07. öö kestes retki vangide võtmise eesmärgil järgmiselt:

a) I pataljonil — Tammi küla ja kõrg. 32,4, Loo tuse tän. suundades ning

b) II pataljonil — raudtee ja Raikla maantee suundades.

11. Varustamine ja evakuatsioon — (ei kuulu lahendamisele).

Märkmeid: 1. II/12. rüg koosseisust puudub elmiste lahingute kaotuste arvel ca 10%, mis täiendamata. Ratturikompani ja ratsakomando kaotuste kohta puuduvad andmed. Meeskond sai sooja toitu 21/22. 07. öösi.

II/12. rüg sooritas 21. 07. kestel 15-kilomeetrilise rännaku ja lähenemise rügemendi teises järgus.

2. II/12. rüg allüksustes on laskemoona täis norm; ratturikompani ja ratsakomando laskemoona kulu kohta puuduvad andmed.

3. Tt-rühmas on 2 — 47-mm tt-kahurit.

4. Miinipildujarühmas on kaks jagu à 2 — 81-mm miinipildujat; mõlemas jaos on olemas vastavad tulejuhtimisabinõud.

5. Leegiheitjarühmas on neli jagu à 1 leegiheitja.

6. Ilmastik: t° = +23° C, puhub keskmise kiirusega idatuul; taevast selge ning sademeid pole niipea oodata. Päike loojeneb 21. 07. kell 2113 ja tõuseb 22. 07. kell 0342.

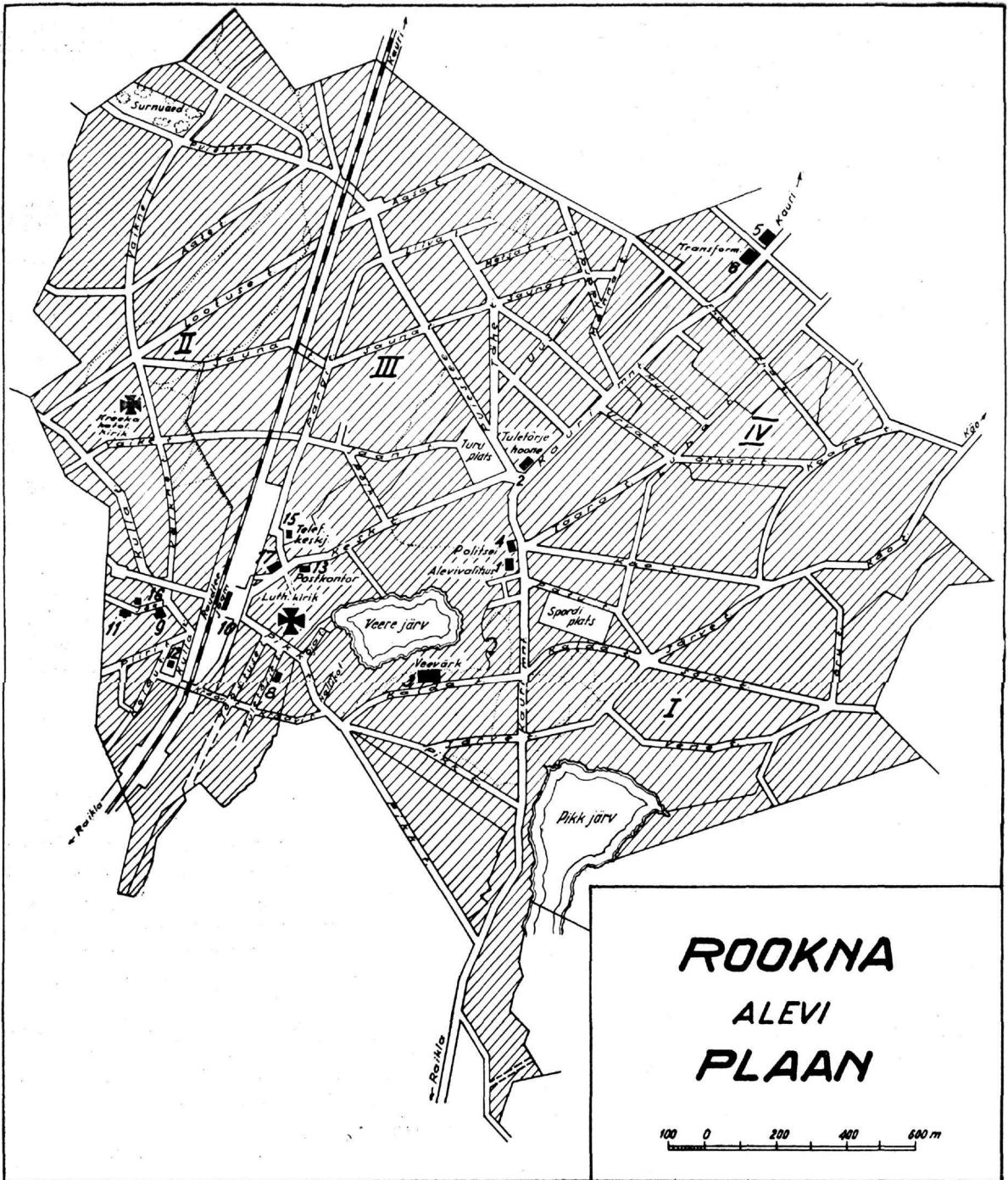
7. Rügül 12. andis käsu andmise ajal — patül II/12.-le Rookna alevi plaani (neljas eksemplaris).

8. Rookna alev (vt. plaan) koosneb enamikus ühe- ja kahekordsetest puumajadest, mis suuremalt jaolt on lihtsa ehitusviisiga, nelinurkse põhijoonega, täisviilulise laast- või pappkatusega. Nende seas leidub ka komplitseerituna ehitusviisiga hooneid, murdkatustega, tornidega ja röödudega. Alevi keskosas ja raudteejaama läheduses asu-

¹⁾ Alaküla asub 8 km ida pool Rookna alevit.

²⁾ Kauri asub 20 km kirde pool Rookna alevit.

³⁾ Kiisa asub 18 km loode pool Rookna alevit.

vad elamud tihedalt; igäühel on tavaliselt oma tagaõu, hoov või aed, mis on ümbritsetud puust plankudega või aedadega. Mujal paiknevad hooned harvemalt, kusjuures üksikute hoonetegruppide vahel kasvab hõre männimets.

Suuremad kivihooned on: maavalitsus, alevivalitsus, kool, piimaühisuse hooned ja kaks kirikut.

Alevis on elektervergustus, milleks saadakse voolu Kotri kõrgpinge jaamast (Rookna alevist 20 km põhjas), kusjuures transformatorijaam (kiviehitis) asub alevi lõunaserval — Kauri maantee ääres.

Alevis on veevärk (kiviehitis), kuid peale selle saadakse vett ka kaevudest, mis asuvad peamiselt alevi servadel asuvate eramajade juures, kuna avalikud kaevud puuduvad.

Raudteejaam on ühekordne puuhoone. Veetorn asub raudteejaama vastas ida pool raudteed.

Elanikke on alevis umbes 2000, kes suurres enamuses suhtuvad punastesse vaenuliselt.

9. Rookna jõgi alevi juures kujutab endast madalate kallastega, kruusapõhjaga

kuni 0,50 m sügavust ja 2 m laia oja; voolukiirus kuni 0,25 m sekundis.

Raudteesild alevi kohal on lõhutud.

Lahendada: Patül II/12. lühike olukorra hinna ja otsus. Lahendused palutakse saata „Sõdur“ toimetusele hiljemalt 30. mailks s.a. Parema lahendus avaldatakse ning arvatakse vastava reahonorari alla.

Meresõda ja selle tekkimine.

Leitnant A. Pääbus.

Sõda on inimese lahutamatu kaaslane — see on üldine arvamus. Tavaliselt mõeldakse selle all sõda üldse, s. o. nii mere- kui maasõda. Peab aga mainima, et kui maasõda koos tänapäeval kasutatavate põhiprintsiipidega on kauges mineviku sünnitus, siis ei saa ütelda seda meresõja kohta. Meresõda, vastandina maasõjale, on võrdlemisi hilise aja sünnitus. Loomulikult tulid ette merelahingud ka kauges minevikus, kuid need ei tekitanud veel seda, mida meie tänapäeval tunneme meresõja nime all. Meresõja ajaloost teame, et juba vanade kreeklaste ja roomlaste juures tulid ette lahingud merel, kuid neid lahinguid väikeste eranditega tuleb võtta kui sõjalisi ekspeditsioone merd mööda, kaugeltki mitte aga meresõja operatsioonidena.

Kuni XIX sajandini maasõja eesmärgiks oli alati territooriumi vallutamine. Kaudselt on see eesmärk ka tänapäeva sõdades. Lahinguvälja kui territooriumi osa püüti üksteise käest ära kiskuda, kas kui baasi järgneva tegevuseks, või oligi sõja üheks eesmärgiks selle territooriumi osa oma valdusse saamine. Lahingus kasustati peagu samu taktikalisi printsiipe mis tänapäevalgi veel on maksvad; osalt küll muutunud, kuid osalt täiesti muutmata kujul. Manövreerimine, ootamatus, löök vastasele seljatala on need printsiibid, mis maasõjas esinevad juba kaugest hallist minevikust.

Merelahing vanal ajal ei taotlenud sugugi territooriumi allaheitmist, vaid oli lihtsalt lahing kahe merel kokkupõrganud armee vahel. Lahingu eesmärgiks oli siin vaid vastase kõrvaldamine teelt, et laevadele asetatud armee (merekõrgem kui seesugust ei olnud) võiks asuda oma otsese ülesande täitmisele, s. o. territooriumi vallutamisele.

Vastoodust selgub, et meri esines neis lahinguis vaid ühendust hõlbustava tegu-

rina. Ta vaid hõlbustas armeede üleviskamist vastase territooriumile. Ühendusteede alatisest valitsemisest, alatisest kontrollist nende üle keegi ei võinud isegi unistada ja seda sel lihtsal põhjusel, et seda ei suutnud ei kreeka triireem ega ka rooma galeer. Lihtsalt polnud sellaseid ujuvabinõusid, mis oleksid suutelised võitlema merel valitsevate ilmastikuoludega. Alles uute liiklemisvahendite tekkimisega (purjekad) ja laevade konstruktsiooni parandamisega ning tugevdamisega tekkisid laevad, mis merel võisid püsida märksa kauem kui nende aerudega eelkäijad. Kuid ka purjelaevadele esialgu ei tehtud ülesandeks merd valitseda, sest selleks polnud vajadust. Kaubavahetus merd mööda oli vähe arenenud, seega puudusid merel varad, mis võinuksid ahvatleda ühte võitlejaist rikastumise eesmärgil oma kontrolli alla võtma seda merd, s. o. ühendusteid merel. Siit näeme, et merel puudusid need faktorid, mis võinuksid esile kutsuda heitluse paremuste enda kätte kiskumiseks. Meri oli vaid tühi veteväli, mis küll hõlbustas ühendusepidamist, kuid ei andnud võitjale mingisuguseid eesõigusi, sest merd ei julgenud keegi nimetada omaks, kuna selle enda käes hoidmiseks puudusid tõhusad vahendid.

Alles XV sajandil tekib esimene nõudmine merede valitsemisele. Seda teeb tolle aegne Britannia pika rea aastate jooksul, nõudes teda ümbritsevate merevete üle kontrolliõigusi, nimetades ise seda „valitsemiseks merede üle“, mis uhuvad Britannia randa. Siin aga ei taotletud mingisuguseid sõjalisi eesmäärke; see nõudmine kandis puht-majanduslikku iseloomu ja oli sihitud vaid õiguse omandamiseks kalapüügile, kaubavahetusele ja ankrukohtadele Briti saari ümbritseval merel. Et britlaste nõudmine, ehkki puht-majanduslik, riivas teisi Põhjane-

mereranniku riike, eriti Hollandit, samuti majanduslikult küljest (heeringapüük), siis loomulikult britlaste nõudmine tekitas tugevat protesti. Tolle aja suuremaid hollandi teadusmehi Hugo Grotius kirjutaski oma valitsuse soovil a. 1609 teose „Mare liberum“, kus tõestas britlaste nõudmiste alusetust, püstitades ühtlasi merede vabaduse põhimõtte. Britlased protestisid omakorda ning Selden (inglise teadusmees) oli sunnitud Charles I korraldusel kirjutama Grotiusesele vastuväiteid. Britlaste nõudmine ja protest jäid paberlikuks, sest nõrga laevastiku tõttu puudus neil reaalne jõud, mis võimaldanuks nõudmiste läbiviimist jõuga. Nii jäigi Britannia nn. „merede valitsemise“ küsimus vaid vaidluseks kuni O. Cromwell'ini, s. o. kuni XVI sajandi lõpupooleni.

Sellases olukorras vaadatigi merele kui sõjalisi ekspeditsioone hõlbustavale ühisele suurele teele, kusjuures üsna harva tuli ette väga nõrku püüdeid liiklemist sellel teel teha enese suhtes ohtuks.

Olukorras tingitud vaadete tõttu tekkiski see, mida admiral Colomb nimetab „cross ravaging“ s. o. kättemaksmiste ja röövimiste mere-ekspeditsioonide süsteem ehk nn. ristirünnakud vastase rannikule, millede sihiks oli vaid võimalikult suuremate kahjude tekitamine vaenlasele tema oma territooriumil.

Olgu näitena toodud ekspeditsioon, mille inglased korraldasid a. 1512. Inglise jõud randusid ning põletasid Bresti juures asuva linna. Teine inglaste laevade grupp hävitas prantslaste laevad sadamast väljumise hetkel. Nende sündmustega sõjaline tegevus sel aastal lõppeski. 1522. a. inglased korraldasid ekspeditsiooni Cherbourgi vastu, mis pärast vallutamist jäigi nende baasiks järgnevate röövkäikude korraldamiseks Cherbourgi ümbruskonnas. Operatsioon lõppes jällegi inglaste vabatahtliku lahkumisega samal aastal.

Ka prantslased korraldasid vastu-röövkäike eesmärgiga vaid röövimisega vastata röövimisele.

Oleks huvitav siin kohal märkida, et ranniku-eeslased korraldasid samatüübilisi ekspeditsioone juba XII sajandil, mis isenesest vihjab sellele, et tolleaegsete eestlaste sõjapidamisviisid merel polnud sugugi madalamal tasemel L.-Euroopa rahvaste sõjapidamisviisidest. Admiral Colombi sõnade järgi nn. ristirünnakute süsteem oli inglaste juures maksev täiel määral veel kuni XVI sajandi viimaste aastakümneteni; et aga nende algus ulatuks XII sajandisse, seda admiral Colomb oma teoses ei maini. Kui aga eestlased juba XII sajandil korraldasid sõja-

käike, mis tüübilt olid sarnased L.-Euroopa rahvaste juures veel XVI sajandil esinevate sõjapidamisviisidega, siis võiks arvata, et kui eestlastel oleks lastud käia oma kultuurilist rada iseseisvalt, siis tänapäeval jõudude vahekorrad Läänemeresel oluksid vahest sootuks teissugused.

Siirdudes tagasi algteema juurde võiks märkida, et näitena toodud röövkäikudele sarnaseid esineb ajaloos palju, kuid ühestki ei näe meie soovi enda kätte kiskuda ühendusteede kontrolli merel. Röövkäigule vastati vaid samasuguse röövkäiguga ja meri oli neil puhkudel transporti hõlbustav vahend. Lahingutki merel tuli ette harva ja see kandis puht-juhuslikku iseloomu.

Puht-meresõja tekkimiseks oli vaja kahte elementi:

1. varasid merel ja
2. merekõlblikke laevu.

XVI sajandi keskpaiku oli merekaubandus vaid tekkimisjärgus, sellest sõltuvalt oli merel vähe ka varasid, mis vastast võinuksid arvalleda. Merd mööda transporditavate varade kaotus ei riivanud riigi elulisi huve nii tugevasti kui mõne rannikurajooni röövimine ja seal asuvate asulate hävitamine.

Laevadega oli olukord veelgi halvem. *Raske on ütelda, et tolle aja laevad oluksid merekõlblikud.* Nendega võidi küll merel liikuda ja ka lahinguid lüüa, kuid terve nende olemus oli seevõrra sõltuv merel valitsevaist oludest, et laevastiku juht ei võinud kunagi olla kindel, millal ta suudab asuda operatsiooni teostamisele. Navigeerimine talvel oli sajandite jooksul seotud peagu kindla hukkamisega. Kuid ka suvised tuuled olid väga ohtlikud ja neid pidi arvestama iga juht.

Mõlema eespoolnimetatud meresõja tekkimiseks vajaliku elemendi arenemine toimus väga pikkamööda. Seetõttu ka üleminnek röövsõjakäikudelt tegelikule meresõjale toimus aeglaselt ja puhtal kujul meremeeste instinkti järele.

Kaasaja suurimat merekaubandust eviva Inglismaa kaubandus hakkas vast XVI sajandi keskpaiku näitama tugevat tõusutendentsi. Need olid igasugused kaubanduskontorid, kes Inglismaad rikastasid ning suurendasid tema territoriaalseid valdusi asumaade soetamisega. Kaubanduskontorid, otsides kaupadele uusi turustamisvõimalusi, vallutasid targude hankimise sihiga vähemarenenud rahvaid, et levitada oma tooteid ja hankida odavaid tooraineid. Sellaste kontorite tekkimisega ja laialdaste ning rikaste mere-taguste maade omandamisega hakati merd mööda transportima tolle aja väärtusliku-

maid kaupu (vürtse, väärismetalle jne.) ja seda juba küllalt suurtes kogustes. Merel veetavad varad ahvatlesid ja nii sündiski, et piraatide tegevus kasvas käsikäes merekaubanduse arenemisega. Saagi otsimine merel, mis enamikul juhtumel nõudis pikka aega, sundis mereröövleid parandama oma laevade navigatsioonilisi omadusi. See asjaolu omakorda sundis kaubanduse kaitseks ehitatavate laevade omaduste parandamist. Nii sõltudes üks asjaolu teisest, olles alalise seoses mõne üksiku teguri arenemisega, tekkisidki soodsad alused puht-meresõja tekkimiseks.

Üheks suuremaks kaubanduskontoriks kuninganna Elisabeth'i ajal oli „Company of Merchant Adventurers“. „Merchant Adventurers“ oli see, kes algas kaubanduslikku läbikäimist Venemaaga ja Pärsiaga. Üks tema liikmeid Hawkins, hiljem admiral, tegi oma kaubaartikliks orjad ning lõi kaubanduslikku sidemeid Aafrikaga ja Lääne-Indiaga.

Inglismaal asuvatele kaubanduskontoritele sarnaseid evisid ka Portugal, Holland ja Hispaania. Kõik kontorid konkureerisid omavahel, mis üsna sagedasti lõppes avaliku sõjaga üksikute kontorite laevade vahel. Ühte sellast kontoritevahelist kokkupõrget meresõjaajaloolased loevadki pöördepunktiks puht-meresõja tekkimisel.

Uue faasi alguseks peetakse hispaanlaste reetlikku kallalatumgi Hawkins'i kaubalaevadele a. 1567. Kuid on olemas arvamus, et esimesi õigeid meresõja sümptoome võib leida siiski mõni aasta hiljem asetleidnud sündmustes ja nim. sündmustes, mis arenesid a. 1570 Taani väinades eespooltoodud „Merchant Adventurers'i“ kaubalaevade ja taani piraatide vahel. Nimelt a. 1570 taanlased löödi „Merchant Adventurers'i“ laevade poolt, kusjuures 5 taani laeva langes vang. Inglise laevade juhid esitasid vene keisrile sündmuste kohta formaalse aruande. See on esimesi ajaloolisi sündmusi, mis meieni jõudnud, kus vaenuline tegevus arenes ja lahenes ainult merel. Tegelikult aga juba 1567. a. sündmus Hawkins'iga tõusetas sootuks uusi vaateid ja arusaamisi merekaubandusest ja selle tähtsusest. Pärast seda juhtu nagu iseenesest selgus tervele maailmale kaks tõsiasja, s. o.:

1. merekaubanduse ääretu suur tähtsus mereriigile ja väga suur riisiko, kui vastane suunab oma tegevuse merekaubanduse vastu, ja
2. suured kasud, mis järgnevad kallalatumgist vastase merekaubandusele.

See vaade, mis tekkis peagu spontaanselt,

oli seevõrra tugev, et terve sajandi jooksul võitlevad pooled pidasid oma rünnakuobjektiks vastase merekaubandust. Alles üksteisele järgnenud mitu suurt sõda (Inglise-Hispaania, Hollandi-Inglise I, II ja III sõda) suutsid viia inimesi arusaamisele, et meresõja eesmärgiks peab olema ühendusteede kontrolli saavutamine ja seda vaid vastase sõjalise jõu, laevastiku hävitamisega. Sellest arusaamine ja sagedasti tekkiv olukord viis selleni, et nõrgem pool hakkas püüdma oma laevastikku seada olukorda, mida inglased nimetavad „fleet in being“ s. o. laevastik valmiduses (flot v gotovnosti).

Eespooltoodud faktidest arusaamine viiski laevastiku kiirele arenemisele. Nii näeme Elisabeth'i valitsemisaja lõpupoolel inglise laevastikus sellaseid laevu nagu „Triumph“ — 1100 tonni ja 500 meest meeskonda ning „White Bear“ — 1000 tonni ja 425 meest meeskonda.

XVI sajandi lõpupoolel evides juba häid sõjalaevu ja võrdlemisi suurt merekaubandust, mereriigid hakkasid pikkamööda üle minema puht-meresõjale. Ikka kindlamini tungis inimeste ajju arusaamine mereühenduste vabast kasutamisest kui suurimast paremusest oma poliitiliste unistuste realiseerimiseks. Tuldi arusaamisele, et vastase jõud, mis määratud tegevuseks ranniku vastu, tuleb tabada merel ja seal ka hävitada.

Hispaanlaste tolle aja kohta väga suur merekaubandus ja ühes sellega ka suur varade hulk merel kutsus esile pikaajalise sõja inglastega, milles hispaanlased pidid alla jääma just seepärast, et ei osanud õigesti hinnata merel tekkinud uut olukorda ja ei osanud ära kasutada neid taktikalisi ja operatiivseid võtteid, mida võimaldas toleaeagne uus laevastik. Armaada sõjakäik ja selle formeerimine oli krooniks hispaanlaste ebaõnnestumisele, mis tingitud valearusaamisest meresõja pidamisel.

Lähtudes kõigist eespooltoodust võibki ütelda, et puht-meresõda tekkis vast XVI sajandi lõpupoolel, s. o. momendil kui selle sõja tekkimiseks oli juba küllalt aluseid. Vastastikused röövkäigud kadusid ajalukku ning asemele astus grandioosne meresõda, mille tulemused on muutnud nii mõnegi rahva ajaloolist arengut. Peagu julgesti võib tähendada, et suurimad ajaloolised konfliktid on leidnud lahendust merel. Meri on saanud selleks valdkonnaks, kus võitleja võib vastase suruda põlvili, vajaduseta tungida vastase territooriumile. Sellaseid sündmusi võib ajaloost leida vägagi palju. Napoleoni laiutamisiha purunes vastu mere stiihilist jõudu. Valearusaamine meresõja printsiipi-

dest sundis teda pärast rida ebaõnnestumisi loobuma sissetungikavatsusist Inglismaale. Vaid sündmused merel ja Trafalgari lahingu tulemus sundisid Napoleoni võtma ette Inglismaa võimu murdmiseks rasket sõjakäiku 1812. a., kust algas ka tema langus.

Hispaania ja Holland olid sunnitud käest andma domineeriva osa maailma merekaubanduses, sest nad ei osanud seda õigesti kaitsta. Esimene just seepärast, et ei osanud õigesti hinnata merel tekkinud uut olukorda — teine aga väga suurelt osalt just oma halvasti riikliku ja sõjaväelise organisatsiooni tõttu.

Inglise on oma vägevuse loonud vaid merel oma tublide admiralide abil. Meri, mis lahutab Briti impeeriumi, on siiski seevõrra tugevaks sideaineks, et sajandite jooksul

pole ükski riik suutnud seda purustada. Ka maailmasõja tulemustele avaldas meri määravat mõju. Poleks Saksamaa kaotanud mere kasutamise, ehk oleks siis tulemus kujunenud sootuks teiseks.

Kõiki neid ajaloolisi sündmusi arvesse võttes peab konstateerima mere ja sellel aset leidva sõja määratusuurt tähtsust riigile. Meripoliitika küsimused riivavad väga sügavalt rahvamajanduslikke küsimusi ja seepärast ei tohiks ükski mereriik, ka väikeriik, jätta tähele panemata mere määratusuurt tähtsust.

Allikad: P. Colomb „Morskaja voina“. A. T. Mahan „Influence of sea Power upon History“. J. S. Corbett „Some Principles of Maritim Strategy“.

Saksa ratsaväe uus organisatsioon ja väljaõpe.

Major F. Jänes.

1937. a. ilmunud Saksa ratsaväe eeskiri *) võimaldab täpsalt tutvuneda jao, rühma, eskadroni organisatsiooniga ja väljaõppega.

Eeskiri koosneb kahest osast ja lisadest. 1-ne osa käsitleb eskadroni, 2-ne osa — eskadroni klp-jao organisatsiooni ja väljaõpet. Lisades leiame leppemärke ja signaale. Eeskiri koosneb üldse 207 leheküljest. Ülesvõetud ja joonised aitavad mõjuvalt kaasa pildi saamiseks.

Asudes eeskirja vaatlemisele, toon allpool mõningad selgitavad tabelid, mis ruumi puuduse tõttu on rohkem kokkusurutud kui nad esinevad eeskirjas. Kuid need tabelid võimaldavad heita pilku kõnealolevate üksuste relvastisse ja selle kandmisviisidesse.

I. Üksikmehe väljaõpe.

Üksikmehe väljaõpe käsitleb muuseas:

1. tervitamist mõõgaga, mõõga käsitlemist ratsa, hobuhoidurite teenistust kahe, kolme ja nelja hobuse hoidmise juures ja ujumist hobusega;
2. relva käsitlemist jalastatult;
3. väliteenistuslikku ja lahingulist väljaõpet. Eriline tähelepanu on osutatud luurele ja julgendamisele (§ 67—136).

*) H. Dr. 299/2. Ausbildungsvorschrift für die Kavallerie (A. V. K.) Heft 2.

Die Reiterschwadron. Berlin 1937. Verlag „Offene Worte“.

II. Jagu.

Jagu on väiksemaks lahinguüksuseks. Ta koosneb 3—4 lülist. Lüli 4 ratsanikust.

Lülid jaos jagunevad:

1. jaoülemalülik, kelle koosseis: jao ülem, 3 ratsanikku, neist üks hobuhoidur;
2. kk-lülik: nr. 1 — sihtur (ühtlasi lüli ülem), nr. 2 — sihturi abi, nr. 4 — laske-moonakandja ja nr. 3 — hobuhoidur;
3. 1-seks laskurlülik: lüli ülem, 2 laskurit ja 1 hobuhoidur;
4. 2-seks laskurlülik: lüli ülem, ühtlasi jao-ülemalüli abi, 2 laskurit ja 1 hobuhoidur.

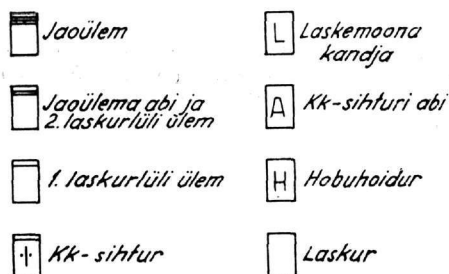
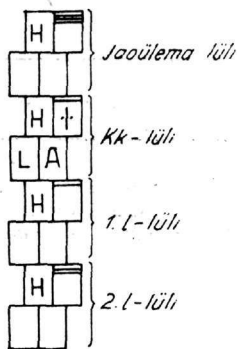
Ratsarivis jagu koosneb 16 ratsanikust ja rivistub järgmiselt (vt. joon. nr. 1).

Iga lüli koosneb kahest paarist ratsanikest, kelledest esimene koosneb sõitjaist nr. 1 ja 3 ja teine — nr. 2 ja 4.

Jalarivis koosneb lüli 3 võitlejast, jagu — 12-nest.

Võrreldes varem maksnud organisatsiooniga, kus jagu koosnes 3 lülist ja 12 võitlejast, näeme, et kaasaja jaos on suurendatud mõjuvalt liikumise ja manöövri element ühe laskurlüli juurdeandmisega.

Jalastatult jagu moodustab kaks gruppi: üks kk- ja teine laskurgrupp. Laskurgrupp kuuluvad jaoülemalüli, 1. ja 2. laskurlüli laskurid. Täie koosseisu juures koosneb see

Joon. 1.

Jagu rännakukorras.

grupp 8 võitlejast. Kk-grupp koosneb ainult 3 võitlejast.

Kaotuste korral väheneb esijoones 1. l-lüli, siis 2. l-lüli ning lõppeks jaoülema-lüli. Kk-lüli peab jääma igal juhul täiskoosseisuliseks. Kui jao koosseis sulab kokku alla 8 võitleja, moodustatakse ainult ülema- ja kk-lüli. Alla 6 võitleja jääb ek-sisteerima ainult kk-lüli.

Jaoülem juhib lahingus tähtsama üles-andega gruppi, kuna abi — teist. Kk-lüli sihtur (nr. 1) on ühtlasi ka lüli ülemaks. Laskur nr. 2 aitab sihturit kk käsitlemisel ja kannab kaasas kk-jalga (kolmeharaline jalg). Laskur nr. 4 hooldab laskemoona juurdetoomise eest ja peab sidet jaoülema ja laskurgrupi vahel.

Jao relvastis ja varustis.

Pildi jao relvastise ja lahinguvarustise artiklite ning nende kandmisviisi üle ratsa ja jalastatult annab tabel lk. 486.

Jaoülem, mõlema laskurlüli laskurid ja kk-lüli hobuhoidur on varustatud mõõka-dega ja karabiinidega. Seevastu aga kk toimkondlased (laskurid nr. 1, 2 ja 4) evivad püstoli ja mõõga. Kk juurde kuulub üks tagavararaud ja 5 l-moona kasti. Pi-varus-tusest jagu evib: 11 labidat, 2 kirvest, 1 kõp-

la, 1 traadilõikamise käärid. Optiline varus-tus koosneb 2-st kiikrist.

Kui võrrelda jao relvastist ja pi-varus-tist 1931. a. maksnud nõuetega, siis näeme, et siin arvulist muudatust ei esine. Muutunud on aga relvade kandeviis.

Karabiini ei kanta enam seljas, vaid erilises kandeabinõus sadula küljes vasakul taga. Samuti kantakse ka kk. Mõõgad seevastu on aga ase-latud sadula külge paremale taha, välja arvatud kk-toimkondlased nr. 1, 2 ja 4, kes sellel kohal veavad l-moona kaste (ma-gasine). Kk-toimkondlaste mõõgad koos ühe l-moona magasiniga asuvad sadula küljes vasakul ees.

On huvitav, et kk-lüli laskurite sadulad evivad vaid parempoolse varustuspauna, ve-dades vasaku asemel seal mõõka ja l-moona magasinini. Arvatavasti ülejäänud kk-toim-kondlaste varustus veelakse kas l-moona paunsadulas või eskadroni lahinguvooris.

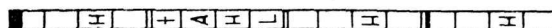
Jao rivistused.

Võrreldes kaasaja rivistusi nendega, mi-da nõudis 1931. a. juhend*), näeme nendes suurt lihtsustumist.

Koondrivis on kaotatud kolonn nelja-na ja on jäetud järele vaid rännakukord (Marschordnung — rännakukolonn kahena) ja rida (kolonn ühena — Reihe).

Rännakukolonn (kord) on koondumise (rivistumise) ja rännaku põhivivistus (vt. joon. nr. 1). Ratsanikud ei asu üksteise ta-ga, vaid tagumised asuvad eelmiste vahede kohal, nii et tagumise paari hobuste pead on ühel joonel eelmise paari sabadega. See-ga välditakse sagedasi pealesõitmisid tagant liikuvate hobuste poolt eesliikuvatele. Üht-lasi lühendab see tunduvalt kolonni pikkust, glenedes teede seisukorrast võib rännakul kasutada mõlemaid teeääri või sõita keskel. Põhinõudeks on aga kinnipidamine tee pa-rempoolsest äärest.

Rida (kolonn ühena) leiab tarvitamist maastiku vortide ärakasutamiseks, liikumisel metsas ja kitsustes ja lõppeks ka eesliikuva-test kolonnidest möödumiseks. Reas sõida-vad ratsanikud lülide ja numbrite järjekor-ras üksteise taga ühesammulisel kaugu-sel (vt. joon. nr. 2).

Joon. 2.

Jagu reas.

*) Richtlinien für die Bewegung und den Kampf vom 16. März 1931.

Jao relvastis ja varustis.

Kes	Veab sadulas	Kannab enese küljes sadulas	Kannab enesega jalarivis
Jaoulem.	Vasakul ees: vasak varustuspaun ühes-varustusega. Paremalt ees: parem varustuspaun ühes varustusega; söögikatlake. Vasakul taga: karabiin kandekotis. Paremalt taga: mõök.	Tääk, kiiker, traadilõikamise käärid, välitasku, kompass, g-torbik.	Karabiin ühes täägiga, kiiker, traadilõikamise käärid, välitasku, kompass, g-torbik.
Jaoulema-lüli laskurid ja hobuhoidur	—do—	Tääk, labidas, g-torbik.	Karabiin ühes täägiga, labidas, g-torbik.
Kk-lüli laskur nr. 1 — sihtur.	Vasakul ees: mõök, üks l-moona magasin. Paremalt ees: varustuspaun varustusega, söögikatlake. Vasakul taga: kk 1934. a. mudel vastavas kandekotis. Paremalt taga: üks l-moona kast 34 a. mud. vastavas hoidjas.	Püstol, kirves, instrumentide-tag. osade kott, päikeseprillid, g-torbik.	Kk ühes l-moona magasiniga, püstol, kirves, instrumentide kott, päikeseprillid, g-torbik.
Kk-lüli laskur nr. 2 — sihturi abi.	Vasakul ees: mõök, üks l-moona magasin. Paremalt ees: varustuspaun ühes varustusega, söögikatlake. Vasakul taga: kk kolmeharaline jalg, tagavararaud ühes rauakaitsjaga. Paremalt taga: üks l-moona kast 34. a. mudel vastavas hoidjas.	Püstol, kirves, päikeseprillid, g-torbik.	Püstol, kirves, kk-jalg, tagavararaud ühes kaitsjaga, päikeseprillid, g-torbik ja l-moona kast. Kk-jalg võetakse kaasa ainult erikäsu peale. Teda maha jättes võtab laskur nr. 2 kaasa lisaks veel ühe l-moona kasti.
Kk-lüli laskur nr. 3 — hobuhoidur.	Vasakul ees: mõök, üks l-moona kast 34. a. mudel vastavas hoidjas. Paremalt ees: varustuspaun ja söögikatlake. Vasakul taga: karabiin kandekotis. Paremalt taga: l-moona kast 34. a. m.	Tääk, g-torbik.	Karabiin ühes täägiga, g-torbik.
Kk-lüli laskur nr. 4 — 1-moona kandja.	Vasakul ees: mõök, üks l-moona kast 34. a. m. vastavas hoidjas. Paremalt ees: varustuspaun ja söögikatlake. Vasakul taga: karabiin kandekotis. Paremalt taga: kaks l-moona magasinini 34. a. m.	Tääk, labidas, g-torbik ja kk-söötja kott.	Karabiin täägiga, labidas, kaks l-moona magasinini, üks padrunikast, g-torbik ja kk-söötja kott ühes magasinini pidekotiga.
1. laskur-lüli ülem, mõlemate laskur-lülide laskurid ja hobuhoidurid.	Nagu jaoulemal.	Tääk, labidas, g-torbik.	Karabiin täägiga, labidas, g-torbik.
2. laskur-lüli ülem — jaoulema abi.	Nagu jaoulemal.	Tääk, kõblas, kiiker, mõõdulint, välitasku, g-torbik.	Karabiin ühes täägiga, kõblas, kiiker, mõõdulint, välitasku, g-torbik.

Suuna muutus toimub põhinõudeliselt kolonni alge järele. Erakorralistel juhtudel on lubatud pööret ümber sooritada lülidena (rännakukorras) või ühe- (reas), kuid on nõutav, et jagu võimalikult kiiremalt asuks oma normaal rivikorda.

Sadulasse istumine ja sadulast mahatulek toimub kas rännakukorra- või rearivistusest. Rännakukorra juures iga paari vasakpoolne ratsanik võtab ühe sammu vasakule.

Jalastumine lahinguks toimub rännakukorrast. Pärast sadulast mahatulekut iga lüli tagumise paari ratsanikud (paarisnumbrid) toovad oma hobused eelmise (mitte-paarisnumbrite) paari kõrvale vasakule.

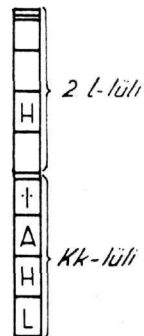
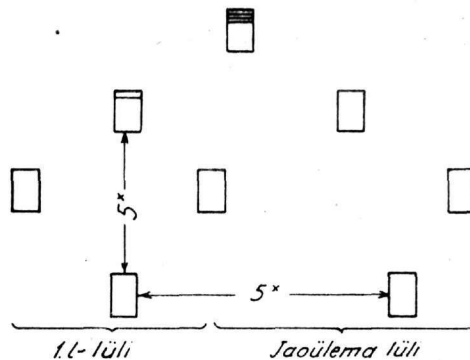
Lahkrivis on välja heidetud jao lülide joon ja kolonn, kiilrivi ja ahelik.

Alale on jäetud vaid rida (Reiterreihe — vastab meie järjestiku mõistele, vt. RE II § 47) ja trobikond (Reiterrudel — vastab meie trobikonna mõistele, vt. RE II § 48).

Trobikonda kasutatakse lahtise maastiku ületamiseks vastase läheduses. Põhinõudeliselt trobikonda paiskub 1—2 lüli, kuna ülejäänud lülid liiguvad määratud kaugusel reas (vt. joon. nr. 3).

Kaugused ja vahed üksikute ratsanike vahel on 5 sammu. Ootamatu tule või vastase soomusvägede kallaletungi korral paiskub trobikonda terve jagu, kusjuures tema esimene pool (ülema- ja kk-lüli) paiskuvad paremale — ja laskurlülid (nr. 1 ja 2) vasakule jao ülemast.

Rännakukiirus võrreldes 1923. a. eeskirja *) nõuetega pole muutunud. Rännaku-tempo on ette nähtud:

Joon. 3.
Jagu trobikonnas.

samm	125	sammu	minutis,
traav	275	"	"
galopp	500	"	"
lahingugalopp	700	"	"

Uus määrustik näeb ka ette ülemineku kohapealt, sammult või traavilt igale teisele käigule, nii näiteks kas kohapealt galoppi või galopist sammule. Jagu võib peatuda vahepealsele käigule üle minemata igalt käigult. (Järgneb.)

Allveelaevastiku Sihtkapitali 1937. a. tegevuse ülevaade.

Kapten J. Luks.

Allveelaevastiku Sihtkapitali komitee aastakoosolek peeti 28. märtsil s. a. Tallinnas Ohvitseride Keskkogu ruumes. Koosolekut juhatas komitee esimees abilinnapea A. Uesson, protokollis A. Kornel. Aastakoosolek, millest võttis osa 25 komitee lii-

get, kestis vaid pool tundi, sest kõik otsused tehti ühel häälel.

Möödunud aasta tegevuse aruande kandis ette juhatuse esimees kontradmiraal J. Pitka ja üksikasjaliselt insener E. Avik.

Bilanss 31. detsembriks 1937. a. kinnitati tasakaalustatuna 359.672.30 kroonile järgmiselt:

*) Ausbildungsvorschrift für die Kavallerie vom 1. Juli 1923.

Aktiva		Passiva	
Kassa arve	Kr. 667.74	Annetuste arve	Kr. 341.235.18
Tähtajata hoiusummad Riigihoiu-		Protsentide arve	6.071.25
kassas	168.96	Mitmesuguste tulude arve	7.444.28
Posti jooksev arve	719.27	Vanametallide müügi arve	4.238.59
Jooksev arve Krediit Pangas	4.83	Kreeditoride arve	683.—
Kulude arve	17.676.50		
Presidendi käsutusse antud	320.000.—		
Hoiukassa arve Krediit Pangas	20.000.—		
Deebitoride arve	435.—		
	Kr. 359.672.30		Kr. 359.672.30

Märkus: Tulud ja kulud on toodud korjanduse algusest 12.05.33 kuni 31.12.37.

Sihtkapitali rahaline seis 31. detsembril 1937. a. oli järgmine:

Presidendi käsutusse üle antud	Kr. 320.000.—
Pankades hoiul	20.893.06
Kassas	667.74
Deebitorite arve	435.—
Vanametallide väärtus	28.687.65
Kokku:	Kr. 370.683.45

1938. a. eelarve ja tegevuskava kinnitati järgmiselt:

Eelarve.

Lubati Allveelaevastiku Sihtkapitali juhatusel allveelaevade hävitaja soetamiseks teha kulusid 1938. a. jooksul:

1. Vanametallide võistluskogumise läbiviimiseks kuni 30% kogutud vanametallide ja rahaliste annetuste koguväärtusest.
2. Sihtkapitali tegevuse lõpetamiseks, üldaruande koostamiseks ja korjandusevõrgu likvideerimiseks kuni 5% kogutud vanametallide ja rahaliste annetuste koguväärtusest 1938. a. jooksul.

Tegevuskava.

1. Jätkata käsilolevat allveelaevade hävitaja soetamiseks korraldatavat vanametallide võistluskogumist.
2. Võistluskogumise edukaks läbiviimiseks organiseerida toimkondade tööd ja anda toimkondadele selgitavaid juhtnööre.
3. Võistluskogumise lõpetamisel 31. detsembril 1938. a. alustada toimkondade aruannete ja kirjavahetuse kogumist ning üldaruande koostamist.
4. Koostada aasta lõpuks üldaruanne toimkondade järele laekunud rahaliste summade ja kogutud vanametallide hulga, tehtud kulude ja üldiste töötulemuste kohta.

5. Kogumise lõpetamisel anda kogutud vanametallide realiseerimisest saadud ja mitmesugusel muul teel laekunud summad üle Presidendile.
6. Sihtkapitali ürituse edukaks läbiviimiseks lasta müügile mitmesuguseid esemeid ja artikleid, millede müügist teatav % langeb Sihtkapitali kasuks.
7. Anda välja trükitult pärast lõplikku aruannete koostamist üldine Sihtkapitali tegevuse aruanne.

Kogutud summade üleandmiseks Presidendile andis aastakoosolek Sihtkapitali juhatusse volituse. Valimistel valiti juhatuse tagasi esimeheks kontradmiral J. Pitka, sekretäriks Veeteedevalitsuse direktor insener E. Avik, laekahoidjaks Pikalaenu Panga president P. Öpik ja abilaekahoidjaks dir. T. Kind. Sihtkapitali juhatusse kuuluvad põhikirja järele peale eespoolmargitud valitud liikmete sõjaministri abi kindralleitnant N. Reek ja Kaitseliidu ülem kindralmajor J. Orasmaa abiesimeestena, peale selle asjaajajana kapten J. Luks Sõjavägede Staabist ja mereväeleitnant A. Jürgenthal Merejõudude Staabist raamatupidajana.

Komitee juhatusse valiti tagasi esimees A. Uesson linnade liidu esimehena, abiesimees A. Koltis Vabrikantide ühisusest ja sekretär K. Kornel Eesti Ajakirjanike Liidust. Revisjonikomisjon valiti samuti tagasi terves koosseisus — esimees H. Simm Kaupmeeste Keskkliidust, abi prl. H. Tamm naiskodukaitsest ja sekretär R. Friedemann kui Allveelaevastiku Sihtkapitali mõtte algataja. Valimised toimusid kõik ühel häälel.

Allveelaevastiku Sihtkapitalil täitub 12. mail s. a. viis aastat tema tegevuse alustamisest. Selle viie aasta kestel on Sihtkapital teotsenud haruldase edukusega. Pole ühtki teist asutust, kes sellase lühikese aja kestel oleks suutnud võrdselt Allveelaevastiku Sihtkapitaliga koguda annetuste näol õilsaks eesmärgiks — riigikaitseks —

424.958.37 kr.! 20. aprilliks s. a. koostatud bilanss näitab nimelt 380.509.89 kr., missugusele summale tuleb veel lisada realiseerimata vanametalli rahaline väärtus. Vanametalli oli Sihtkapitali laoplatsil 20. aprilli kokkuvõtte järgi 1 111 212 kg. Arvestades iga kg keskmiseks hinnaks tagasihoidlikult 4 senti, ulatub selle realiseerimata vanametalli väärtus 44.448.48 kroonile. Seega on Sihtkapital kogunud 20. aprillini s. a. 424.958.37 kr.

Korjanduse läbiviimiseks läinud aastal oli organiseeritud toimkondi 28, abitoimkondi kodumaal 401 ja välismaal 16, kokku 417.

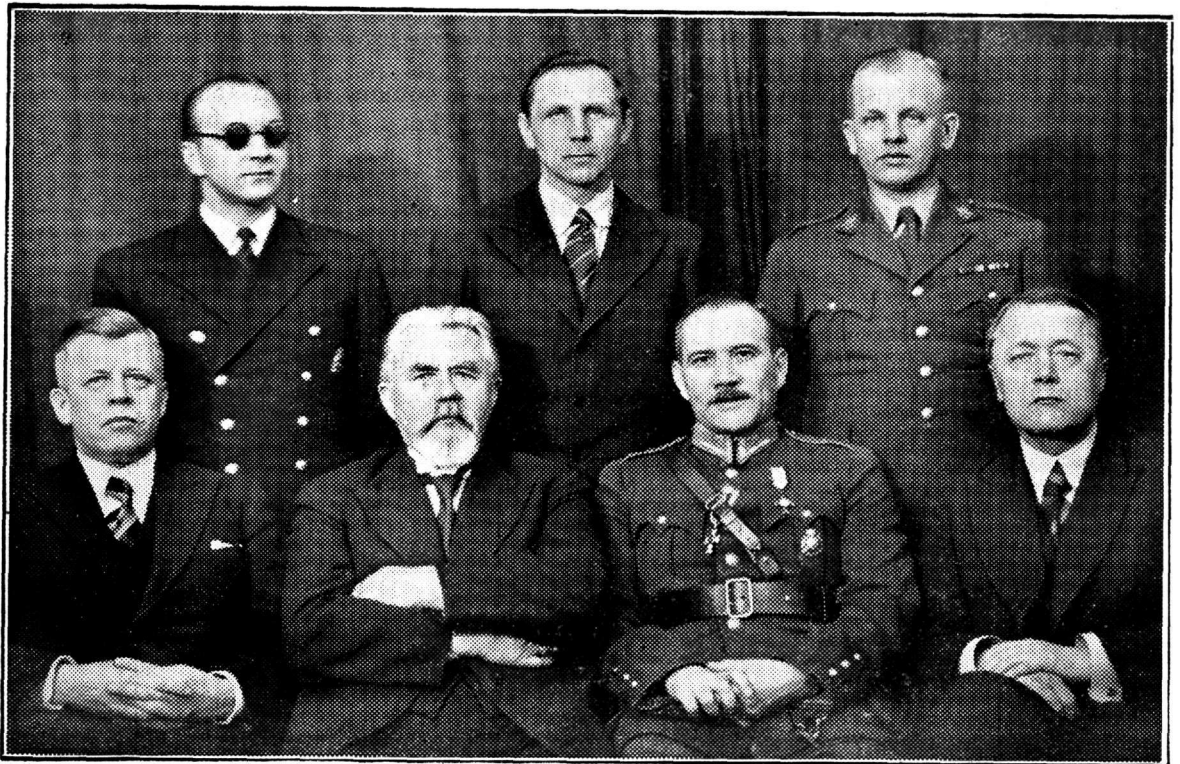
Üldse võttis läinud aastal Sihtkapitali tööst osa 201 naist ja 2727 meest, kokku 2928 inimest!

See on suurim organisatsioon, mis Eestis teetsenud korjanduse alal heategevaks otsarbeits, eriti aga riigikaitse ülesandeks. Selle organisatsiooni edukusele on suuresti üles näidanud oma vastutulelikkust ajakirjandus ja Riigi ringhääling alatiste informatsioonide levitamiseega.

Relvade muretsemiseks korraldatud ja möödunud aastal lõppenud võistluskorjandus andis lõppkokkuvõttes järgmisi tulemusi:

Paremuse jrk.	Kohaliku toimkonna nimetus	Kogumiseks määratud summa Kr.	Laekunud summa		
			Kr.	S.	%%
1.	Harjumaa	5 500	20 772	89	377,6
2.	Valgamaa	1 900	6 196	16	326,1
3.	Viljandimaa	4 000	12 902	78	322,5
4.	Tartumaa	7 000	16 738	06	239,1
5.	Põltsamaa	800	1 782	30	222,7
6.	Virumaa	5 000	9 973	60	199,4
7.	Petseri	2 500	4 358	43	174,3
8.	Tapa	1 200	2 055	93	171,2
9.	Pärnumaa	4 500	7 682	83	170,7
10.	Kuressaare	1 000	1 632	02	163,2
11.	Otepää	300	477	24	159,0
12.	Saaremaa	2 250	3 486	56	154,9
13.	Läänemaa	3 000	4 587	27	152,9
14.	Viljandi	1 700	2 576	05	151,5
15.	Võrumaa	4 000	5 679	16	141,9
16.	Pärnu	3 800	4 869	97	128,1
17.	Paide	2 000	2 529	47	126,4
18.	Rakvere	2 000	2 277	17	113,8
19.	Narva	4 000	4 521	59	113,0
20.	Nõmme	1 600	1 765	39	110,3
21.	Tõrva	1 000	1 056	92	105,6
22.	Türi	1 000	1 044	67	104,4
23.	Hiumaa	700	700	—	100,0
24.	Paldiski	250	250	—	100,0
25.	Tartu	8 200	7 814	57	95,3
26.	Tallinn	32 000	26 203	65	81,8
27.	Võru	1 300	921	05	70,8
	Välis-Eesti				
	Antwerpen		749	68	
	Riia		390	50	
	Šanghai		193	66	
	Harbiin		381	85	
	Genf		50	40	
	Budapest		65	83	
28.	Ameerika	17 500	161	03	14,4
	Dairen		72	51	
	Pariis		100	—	
	Rotterdam		82	—	
	Helsingi		105	30	
	Kaunas		142	10	
	Rooma		25	—	
	Stokholm		10	—	
29.	Sihtkapitali juhatus	—	2 188	57	
	Kokku:	120 000	159 574	16	132,9

Kr. 2 529,86

ALLVEELAEVASTIKU SIHTKAPITALI JUHATUS.

Istuvad vasakult: sekretär ins. E. Avik, esimees kontradmiral J. Pitka, abiesimees kindralmajor J. Orasmua, laekahoidja P. Öpik. Seisavad vasakult: raamatupidaja mer.-ltn. A. Jürgenthal, abilaekahoidja T. Kind ja asjaajaja kapten J. Luks. Pildil puudub I abiesimees kindralleitnant N. Reek.

Olgugi et neli toimkonda: Tartu, Tallinn, Võru ja Välis-Eesti ei täitnud 100% neile kogumiseks määratud summast, on aga rahasummaliselt Tallinna poolt kogutud summa esikohal 26.203.65 krooniga.

Vanametallide korjanduse tulemusena on 20. aprillini s. a. kogutud 1 303 301 kg ja sellest suudetud realiseerida 192 089 kg, millest on laekunud 11.529 krooni.

Toimkonnad on Sihtkapitalile üle annud vanametalle järgmiselt:

1. Pärnumaa	232 871 kg.
2. Tallinn	210 607 „
3. Järvamaa	173 826 „
4. Tartumaa	109 033 „
5. Narva	102 610 „
6. Virumaa	108 909 „
7. Läänemaa	77 595 „
8. Pärnu	50 995 „
9. Paide	42 091 „
10. Viljandimaa	41 502 „
11. Valgamaa	28 505 „
12. Petserimaa	21 624 „
13. Põltsamaa	18 937 „
14. Viljandi	14 550 „
15. Võrumaa	13 553 „
16. Tapa	17 962 „

17. Haapsalu	13 525 kg.
18. Tartu	11 510 „
19. Petseri	6 838 „
20. Türi	5 860 „
21. Harjumaa	208 „
22. Nõmme	190 „
23. Kuressaare	—
24. Paldiski	—
25. Rakvere	—
26. Saaremaa	—
27. Tõrva	—
28. Otepää	—
29. Võru	—

Kokku 1 303 301 kg.

Kuna seitse toimkonda pole veel üle annud vanametalle pealaoplatstile, ei tähenda see veel seda, et need toimkonnad pole vanametalle kogunud. Kõik toimkonnad on vanametalle kogunud, kuid kõik pole suutnud neid veel seni Sihtkapitalile üle anda.

Vanametallide kogumine kestab kuni aasta lõpuni, misjuures eespoolmärgitud järjestus võib tunduvalt muutuda ja muutubki, sest vanametallide kogumine areneb kogu aeg tõususuunas ja pealegi kõik toimkonnad pole veel suutnud kõike kogutut ära saata.

Ungari vaateid jalaväe kallaletungile.

(„Magyar Katonai Szemle“ nr. 8 — 1937.)

Ungaris valitseb vaade, mille kohaselt tulevikusõda võtab liikuvõja iseloomu. Vastavalt sellele on kujunenud välja ka vaated, mille kohaselt kallaletungil peamist osa mängib löök, resp. liikumine, mitte aga tuli. Kas sellane vaade on õige? Senised Hispaania kodusõja kogemused räägivad kindlalt teist keelt. Ka teoreetilised kaalutused viivad teissugustele järeldustele. On raske endale ette kujutada, et nõrgem pool jätab kasutamata võimalust maasse küünistumiseks ning rinte stabiliseerumise soodustamiseks, kui see pakub temale nii palju soodustusi. Rinte stabiliseerumine on aga enam-vähem võrdvõimeliste vastaste juures paratamatus, sest tänapäeva kaitserelvade üleolek pealetungirelvadest on vastuvaidlematu. Kui võtame arvesse veel seda, et peagu kõik riigid ehitavad juba rahu ajal suuremas või väiksemas ulatuses piirikindlustusi, siis on selge, et tulevikusõjas positsioonisõja tekkimise võimalused on väga suured. Kui see on nii, siis tuleb võtta põhjaliku revisjoni alla ka praegu maksvad vaated pealetungi organiseerimise suhtes. Jalaväe seisukohast tuleb siin pöörata tõsist tähelepanu kaitsele asuva vastase tugeva tulesüsteemi mahasurumisele ning vajaliku tuleülekaalu saavutamisele. Selleks kõigepealt vastase julgustusosade tagasitõrjumist tuleb teostada suure süstemaatilisusega — tugeva suurtü-

kitule toetusel. Peajõud peavad liikuma nii, et nad iga silmapilk oleksid valmis eelväe abistamiseks. Seejuures, nagu juba tähendatud, tuleb teostada edasiliikumist äärmise süstemaatilisusega, eriliselt ruttamata, sest vastasel korral, nagu tõestasid seda maailmasõjaaegsed kogemused, võivad väed libiseda kergesti juhatuse käest.

Mis puutub kallaletungi teostamisse, siis autor on veendunud, et jalavägi siin, eriti aga viimse 200 meetri ületamisel, pole võimeline edukalt peale tungima ilma saatetankide abita. Samuti polevat ettekujutatav edukas jalaväe edasitung vastase positsiooni sisemuses tankide abita, sest suurtükiväelise tuletoetuse läbiviimine sel järgus on seotud suurte raskustega. Peale tankide vajab jalavägi võitluses vastase positsiooni sisemuses vahetult tema käsutuses olevat tugevat saaterelvastust ja lennuväe tuletoetust, milleta ei saa loota edule.

Seega kokku võttes on tulevikusõjas suuri eeldusi positsioonisõja tekkimiseks, mispärast tuleb võtta revideerimisele ka praegu valitsevad vaated pealetungi kohta ning pöörata senisest suuremat tähelepanu pealetungilahingu süstematiseerimisele ning tuleülekaalu esiletõstmisele. Selleks tuleb ära kasutada kõiki käepärastolevaid abinõusid, eriti aga tanke, jalaväe saatekahureid ja lennuväge.

V.

Kaitse tugevus kaasajal.*)

Kaitse sügavus.

„Kaitse organiseerimise alusteks on sügavusse paigutatud tulevahendid ja vastulöökideks määratud väeüksused.

Vastane, olles nõrgestatud kaitse positsiooni sügavuse läbimisel, peab saama hävitatud jalaväe ja tankide otsustava vastukallaletungiga, mida toetavad lennuvägi ja kogu suurtükivägi. Sellase tegevusega võidakse kaitsele saavutada edu väikeste jõududega ülekaaluka vastase vastu“ (PU — 36, § 10).

*) Algus vt. „Sõdur“ nr. 16-17 s. a.

Tulevahendite sügav paigutus sunnib pealetungijat hajutama oma tuld suurele pindalale, mis kutsub välja laskemoonakulu suurenemise, pikendab suurtükiväe ettevalmistustule kestust ja seejuures ei garanteeri kõigi kaitseorganite mahasurumise võimalust. Edasi pealetungija, püüdes ületada kaitse sügavat asetust, peab tegema selleks suuri jõupingutusi pika aja kestel. Kaitsja, kasutades seda seisukorda, tekitab pealetungijale oma tule ja sagedaste vastulöökidega suuri kaotusi. Selle tulemusena sulavad kiiresti kokku pealetungija jõud.

Sellaselt kaitse sügavus ise on juba nagu takistus, mis sunnib vastast kulutama selle läbiviimiseks hulk aega, jõudu ja lahinguvahendeid. Seda mõtet kriipsutab eriti alla prantsuse eeskiri suurte väekoondeste kasutamise alal: „...järgustamise sügavus on seda tähtsam, mida nõrgemad on tõkked ja mida vähem on arendatud kaitseehitisi.“ (§ 250).

Kaitse arendamist sügavusse käsitlevad kõigi riikide vastavad eeskirjad peagu analoogiliselt. N. Vene välieeskiri määrab järgmise kaitse sügavuse.

„Kaitse organiseerimisel väljaspool kontakti vastasega või taandumise kestel, ta tavaliselt koosneb:

a) insenerilis-keemiliste tõkete ribast vastupanupositsiooni eelserva ees, mida kaitsevad väikesed jala- ja suurtükiväest koosnevad eelsalgad; tõkete riba eelserva kaugus vastupanupositsiooni eelservast sõltuvalt maastiku iseloomust võib olla kuni 12 km;

b) vahetust lahingulisest julgestusest ja üksikutest kõvendatud lahingulise julgestuse aladest 1—3 km kaugusel vastupanupositsiooni eelservast;

c) vastupanupositsioonist (peamine kaitseriba) — mis haarab kuni diviiside löögigrupid s. a.;

d) seljatagune kaitseriba 12—15 km kaugusel vastupanupositsioonist“ (§ 227).

Sellaselt kaitse üldine sügavus on 30—33 km. Läbistades seda, pealetungija kogu selle ulatuses kohtab mitmesuguseid looduslikke ja kunstlikke takistusi, mis on kaitstud tulega ja elavjõu vastulöökidega. Pealetungija kulutab hulk aega selle läbistamiseks. Aga igasugune ajavõit on soodus kaitsjale, kuna see võimaldab ligi tõmmata varusid vastulöögi andmiseks.

Kuid kaitse sügavus ei etenda ainult ja üksinda passiivse, tõkestava takistuse osa aja võitmiseks. Ta võimaldab viia kaitsjal vastast eksitusse ja anda talle rida lühikesi, kuid mõjuvaid lööke, mis kurnavad tema jõudu.

Sellased võimalused tekivad, kui pealetungija, olles viidud eksitusse ja segi paisatud võitlustes eelosadega tõkete ribas, seab oma tiibu löögi alla vastupanupositsiooni eelservalt. Samuti evib kaitsja tihti võimalusi segi paisata vastase kavakindlat lähtealuse sissevõtmist ja ettevalmistamist kallaletungiks. „Pärast lahingut julgestusosadega, vastane, peajõudude pealetungi ettevalmistuse kestel võib osutada mitteküllaldaselt organiseerituks. Sel juhul di-

viisiülem luure andmete põhjal võib ette võtta üksikute salkadega aktiivseid tegevusi, et lüüa vastase eelosi ja desorganiseerida tema ettevalmistustöid pealetungiks. Enam tagatud on need tegevused öösel“ (PU 36, § 243).

Sama eesmärgi kaitsja võib saavutada õigeaegse ja õieti organiseeritud suurtükiväe vastuettevalmistusega.

Lõppeks suurt osa kallaletungi plaanikindla ettevalmistuse ja läbiviimise segipaiskamise suhtes peab etendama kaitsja lennuvägi.

Lennuvägi pole ainult suuteline oma tegevusega vastase lähenevate kolonnide vastu takistama tema koondumist ja ettevalmistust kallaletungiks, vaid ta võib paisata segi ka algava kallaletungi. Teotsedes koostöös kaitsja kaugelasse-suurtükiväega, lennuvägi võib hävitada tanke nende lähtealustel, tõkestada pealetungija varude õigeaegset tegevusseastumist ja maha suruda suurtükiväge. Küllaldaselt mitmekesine arsenal relvi, mida selleks võib kasutada lennuvägi (pommid, sõjagaas, suits, kuulipilduja) võimaldab tal kiiresti lahendada ükskõik missugust ülesannet sõltuvalt konkreetsest olukorrast.

Sellaselt kaasaja kaitse evib küllaldaselt abinõusid ja võimalusi nii selleks, et takistada vastase lähenemist ja lähtealust sissevõtmist, kui ka selleks, et paisata segi kallaletungi ennast.

Pealetungija raskepärane töö lähtealustel — ümbergrupeerimised, luuresalkade tegevus, rekognostseerimine, suurtükiväe laskeettevalmistus jne. — toimub rasketes tingimustes ja tihti pidurdatakse kaitsja aktiivse tegevusega. See kergus ja segamatus, milledega väga tihti teostatatakse need tööd rahuaja õppustel, on väga kaugel sellest, mida tuleb kohata tegelikkuses. Võib mainida kas või seda õppetundi, mida said itaalia vabatahtlikud Guadalajara all. Valitsuse lennuvägi suure eduga teotses hulgaliste tankide kallaletungi vastu ja etendas sellaselt suurt tähtsust vastupealetungil Guadalajara juures, päästes Madridi.

Peamist vastupanu pealetungija peab kohtama vastupanupositsioonil. Kõigis kaasaja sõjaväe-eeskirjades kriipsutatakse alla, et kaitse sügavat paigutust ei tohi vaadelda, ega ta tohi ka viia kaitsja jõudude järgustatud paigutusele, mis võimaldaks neid lüüa osade kaupa. See tähendab, et kaitsja jõudude ja abinõude peamine mass peab viidama lahingusse

vastupanupositsioonil. Siin peab murtama pealetungija jõud ja seega loodama soodsad tingimused vastulöökidest andmiseks.

Lõppeks tuleb vaadelda kaitse sügavust kui vastutegevuse abinõu vastase sügavale kallaletungile. „Kaasaja tingimustes kaitse peab olema suuteline vastu panema vastase ülekaalukatele jõududele, mis teostavad üheaegset kallaletungi kogu sügavuses“ — nagu seab üles selle nõude N. Vene välieeskiri (§ 225).

See tähendab, et kaasaja tingimustes ei tohi piirduda igal juhul vastupanupositsiooni standardsügavusega. N. Vene välieeskiri nõuab „mitte evida võrdset sügavust kogu kaitsepositsioonil“.

Kõigepealt kaitsja lahingukorra peamised elemendid sügavuses (löögigrupid, suurtükivägi, juhtimiskeskused jne.) peavad asuma tankidele ületamatutes rajoonides. Nende rajoonide arv ja asetused määratakse kindlaks diviisiülema poolt. Kuid vähe on sellest, et katta lahingukorra elemente tangitõrje-tõkete, vaid ka väetaval organite asetust (laskemoona ja sidumispunktid jne.) tuleb tagada tankide kallaletungide vastu. Edasi vastupanupositsiooni vahetus seljataguses asuvad defileed, sillad ja teised taktikalised seisukohad tähtsad punktid peavad evima kaitseks kas või väikesi garnisone tt-vahenditega ja peavad olema kaetud tt-tõkete. Sellaselt, tankide kallaletungi võimalikel suundadel tangitõrjet arendatakse suure sügavusse, kuni kaitsepositsiooni seljataguse ribani.

Ka seljatagune kaitseriba peab evima oma garnisoni, mis on suuteline kaitsma selle ees asuvaid tangitõrje-tõkkeid vastase mehhaniseeritud osade ootamatute sissemurrete korral. Seda näeb ette ka N. Vene välieeskiri, tähendades, et „seljataguse kaitseriba rajoonis paikneb korpuse löögigrupp või varu“.

Manööver kaitsele.

Passiivne kaitse, mis seisab vaid vastase kallaletungide tagasilöömises, nii hästi kui ta ka ei ole organiseeritud, ei saa arvestada kuigi kestva edu. Pealetungija, kasutades kaasaja tehnika suurt neutraliseerivat jõudu, peamiselt aga kasutades manööverdamise vabadust, on kahtlemata suuteline ületama igasugust kaitsepositsiooni, kui kaitse on passiivne. Koos seega tuleb arvestada ka passiivse kaitse negatiivset mõju vägede moraalsele seisukor-

rale. See mõte on väga ilmekalt esile toodud prantsuse suurte väekoondiste kasutamise eeskirjas: „Passiivne kaitse, mis seisab eranditult vastupanu avaldamises vastase kallaletungidele ja nende tagasitõrjumises, pikema kestuse juures mõjub demoraliseerivalt võitlejatele. Sellane kaitse suurendab vastase julgust ja tema usku oma jõusse“ (§ 112).

Vastupanupositsiooni, ühes oma tõkete ja fortifikatsiooniliste ehitiste süsteemiga, ei saa vaadelda kui mingisugust „hiina müüri“, mis iseenesest juba on suuteline peatama pealetungivat vastast. Vastupanupositsiooni eesmärgiks on pidurdada pealetungivat vastast, paisata segi tema lahingukord, murda pealetungi hoog ja sellega luua soodus olukord löögigruppidele vastulöökideks või üldisele vastupealetungile üleminekuks. Ainult vastukallaletung või üldine üleminek pealetungile võimaldavad pealetungivat vastast täielikult purustada. Selles seisabki kaitse tugev külg.

Kuid on raske panna vastast peale tungima kaitsele, mis on varakult ette valmistatud vastupealetungile üleminekuks. Sellased juhud võivad esineda vaid erandjuhtumitena. Seepärast vaatleme kaitse manöövrit, millist teostatakse võrdlemisi väikeste jõududega ülekaalus oleva vastase vastu.

Kaasaja sõjavägede eeskirjades vaadeldakse järgmisi manöövreid kaitsele: a) vastulööki pealetungiva vastase tiivale; b) manööverdamine vastupanupositsiooniga, kui kaitsja peajõud lähevad üle ühele või teisele vastupanupositsioonile, eesmärgiga viia kallaletungile ettevalmistuv vastane eksitusse; c) löögigruppide vastulöögid ja d) taandumismanööver (liikuv kaitse).

Vastupealetung pealetungiva vastase tiivale (või mõlemale tiivale). Eespool on näidatud, et kaasaja sügav kaitse, koosnedes mitmest ribast, ei ole läbimurtav ühe lühikese löögiga. Pealetungija peab kulutama vähemalt üks-kaks päeva vastupanupositsioonile lähenemiseks (ületama tõkete riba), lähtepositsiooni sissevõtmiseks ja kallaletungiks. Sellest ajast jätkub aga küllaldaselt, et kaitsja, olles kindlaks teinud vastase jõud, grupeerimise ja pealelöögi suuna, võiks teostada manöövrit oma varudega.

Kaitsja varude kiire koondamise võimalus on tagatud kaasaja sõjavägede suure liikuvuse ja manööverdatusvõimega.

Rääkimata eriti suure liikuvusega väeliikidest (lennuvägi, mehhaniseeritud koondised, ratsavägi), on ka jalavägi autodel ja traktorveoga suurtükivägi kahe päeva jooksul ümberpaigutatavad läbimurde rajooni 200—250 km kauguselt. Võitluse kogemused sakslaste suure pealetungiga läänerindel 1918. a. esimesel poolel pakuvad sellel alal väga palju õpetlikku materjali. Märtsikuu pealetungi likvideerimiseks prantslased paigutasid 15 päeva jooksul (21. märtsist kuni 5. aprillini) Picardie'asse 43 diviisi. Seejuures esimesed diviisid saabusid kohale juba pealetungi teise päeva hommikuks, et katta tekkinud lõhet. Chemin-des-Dames'i läbimurde likvideerimiseks visati kohale 27. maist kuni 5. juunini prantslaste poolt 23 diviisi. Kaasaja võimalused varude ümberpaigutamiseks on võrreldamatult suuremad.

Edasi pealetungija, liikudes oma löögigruppidega kaitse asetuse sügavusse, ei evi võimalusi kindlalt tagada oma tiibu. Tema rinne ikka rohkem ja rohkem laieneb kaaretaoliselt, kusjuures selle kaare aluse juures asub tema kõige nõrgem koht. Seda nõrka kohta kasutabki kaitsja vastulööki andmiseks oma varudega. Pidades vastast kinni tema löögigrupi rindel, kaitsja koondab oma varud selle tiibadele otsustava vastulöögi andmiseks. Kui see manööver viiakse ellu otsustavalt, kui varud koondatakse kiirelt ja varjatult, siis ta võib viia vastase löögigrupi täielikule purustamisele. Sellase manöövri näidetena esinevad: Prantsuse 3. armee vastu pealetung 11. juunil 1918 ja prantsuse 10. ja 6. armee vastu pealetung Aisne'i ja Ourcq'i jõgede vahel 18. juulil 1918. On teada, et need vastu pealetungid tõid pöördepunkti 1918. a. sõjategevuses ja seda liitlaste kasuks, millele peagi järgnes sakslaste alistumine.

Manööverdamine vastupanu positsiooniga või niinimetatud paindud, elastne kaitse tekkis maailmasõjas prantslaste juures kui abinõu, et säilitada oma elavjõudu pealetungiva vastase hävitava tule eest. Tavaliselt kaitsja kandis suuri kaotusi pealetungiva vastase tulest suurtükiväelise ettevalmistuse ajal. Prantsuse jalavägi aga maailmasõja viimasel perioodil mitteküllaldaselt kõrge moraali tulemusena ei kannatanud välja ootamatut võimsat tuld ja hakkas enneaegselt tagasi liikuma. Prantsuse väejuhatus ees seisis küsimus, kuidas kaitsta oma elavjõudu ja tulevahendeid ootamatu ja massilise suur-

tükiväetule eest. Tekkis mõte mitme vastupanu positsiooni kasutamiseks nii, et vastane ei teaks, milline neist on peavastupanu positsioon. See meetod leidis kasutamist prantsuse 4. armee poolt sakslaste 15. juuli 1918. a. pealetungi ajal ida pool Reims'i ja osutus edukaks. Armee peajõud tõmmati tagasi 3 km kaugusel asuval teisele vastupanu positsioonile, kuna esimesele positsioonile jäi vaid kate. Sakslased, olles viidud eksitusse sellase manöövriga, teostasid suurtükiväelist ettevalmistust prantslaste esimese positsiooni pihta ja asudes kallaletungile, nad võeti vastu teise positsiooni organiseeritud tulega. Kallaletung löödi tagasi suurte kaotustega.

Sellest peale võeti prantsuse sõjaväes kasutamisele manööver vastupanu positsioonidega, mis on leidnud ka vastavat väljendust eeskirjas. Sellase manöövri teostamise õiguse eeskiri annab armee ülemale.

„Armee võib ja peab andma kaitselahingus hoogsust vastavalt olemasolevate abinõude arvule.“

Armee ülem saavutab seda, suurendades kaitse sügavust ja painduvust nii vastupanu positsiooni ees ettevõetavate tegevustega, kui kaugus vastaseni seda võimaldab, samuti ka positsioonide ettevalmistamisega, mis järkjärgult organiseeritakse vastupanu positsiooni taga, nähes ette selle läbimurde võimalusi.

Kokku võttes armee ülemal on kahte liiki muresid:

- ette valmistada ja juhtida kaitset vastupanu positsioonil;
- ette näha, mõnikord ka ellu viia armee kaitsemanööver vastupanu positsiooni ees, ja kui tarvis, siis selle taga (§ 319).

Saksa eeskiri 1933. a. käsitleb samuti kaitse ülekandmist seljatagusele positsioonile, „kui selgub, et senist peamist lahinguvälja võib käes hoida vaid suuri kaotusi kandes ja kui seda võimaldavad teised tegurid“ (§ 451). Edasi eeskiri tähendab, et „... endisel positsioonil tuleb viia vastast võimalikult rohkem eksitusse. Enam soodsamaks abinõuks on siin mitmesuguste relvade tuletgevuse hoidmine endisel tasemel“ (§ 471). Sellaselt ehkki saksa eeskiri ei anna täpsaid juhtnõore vastupanu positsioonidega manööverdamise suhtes, nagu seda ette näeb prantsuse eeskiri, siiski kahtlemata ta annab sellele manöövrile sama tähtsuse — hoiduda liigsetest kaotustest ja viia vaenlane eksitusse.

Manööverdamine vastupanupositsiooni-dega, s. o. jõupingutuste raskuspunkti ümberpaigutamine ühele või teisele joo-nele on oma olemuselt passiivse ise-loomuga abinõu. Tema edu tugineb ootamatusele. Kui ootamatuse element on välja lülitatud, kui pealetungija õigeaeg-selt avastab taandumise, siis see manöö-ver edu asemel võib tuua ebaedu. See-pärast N. Vene määrustik ei andvat otse-seid näpunäiteid sellase manöövri kasuta-mise kohta. Andes üldisi juhiseid, et vast-tane tuleb viia eksitusse tegeliku vastu-panupositsiooni eelserva asukoha suhtes, eeskiri käsib selleks välja panna üksiku-tesse kohtadesse kõvendatud lahingujul-gestuse, mida vastane võib pidada vastu-panupositsiooni eelservaks. Loomulikult vastavas olukorras seda manöövrit kahtle-mata võidakse kasutada suure eduga.

Kohustusliku ja enam otsustava iseloo-muga manöövriks kaitsel on vastukallalet-ting. Tema eesmärgiks on tagasi visata kaitseasutusse sissemurdnud vastane ja jalule seada endine seisukord.

Tuleb eraldada pataljonide ja rüge-mentide löögigruppide kohalikud vastulöö-gid ja üldväekoondise — diviisi, korpuse — üldised vastupealetungid.

Kohalikud vastulöögid võetakse ette vastavate osade ülemate initsiatiivil endise seisukorra jaluleseadmiseks nende kaitse-lõikudes. Nende edu sõltub tegevuse kiirusest ja otsustavusest. Löök tuleb anda kohe, enne kui vastane suudab küünistuda ja end kindlustada vallutatud maastikul.

Õppepraktikas võib sageli näha šab-looni vastulöökkide läbiviimises. Järjekor-ras, sõltuvalt vastase sissetungist kaitsease-tusse, viiakse vastulöögile pataljonide, rü-gementide ja diviiside löögigrupid. Ha-jutatakse jõud. Vastane, lüües osade kau-pa lahingusse viidud löögigruppe, evib või-maluse eksimatult kindlaks määrata kaitse jõudude kulu.

Ette võttes vastulööke, tuleb kaaluda selle otstarbekohasust ja taktikalist sood-sust antud olukorras. Vastase suure üle-kaalu juures, kes tungib peale laial rindel ja kui kaitsel asuva väeosa või koondise kogu rinne on vapustatud, siis on otstarbe-kam loobuda kohalikest vastulöökidest väi-keste üksustega, kasutades neid selleks, et võtta sissemurdnud vastane tulekotti. Sellel juhul vastulöök organiseeritakse va-nema juhi abinõudega.

Üldised vastulöögid, mis võetakse ette diviisi või korpuse maastaabis, erinevad kohalikest vastulöökidest seega, et neis

esinevad kõik vabad jõud (alluvate osade löögigrupid) ja kõik väeliigid — suurtü-kivägi, tangid, lennuvägi. Siin on tarvis vastava lähteplatsiooni sissevõtmine ja koostöö organiseerimine kõigi väeliikide vahel. Kuna aega üldise vastukallaletungi organiseerimiseks on reeglina vähe, siis seda tegevust organiseerivatelt staapidelt nõutakse erilist täpsust ja kiirust töös.

Vastukallaletungi edu, nagu igasuguse pealetungi edu saavutatakse ootamatusega, kõigi väelikide vahelise tiheda koostööga ja otsustava läbiviimisega. Kaitseasutusse sissemurdnud vastase lahingukord saab igal juhul enam või vähem segi paisatud. See annab vastukallaletungijale võimaluse ar-vestada edu ka ülekaaluka vastase vastu.

Manööver ühes tagasitõm-bumisega või liikuv kaitse võetakse et-te, „kui operatiivsetel kaalutlustel võib oh-verdada osa territooriumi selleks, et võita vajalist aega ja säilitada elavjõudu segipais-kamatult“ (PU 36, § 256).

Selle manöövri soodsus seisab selles, et kaitsja, libisedes välja löögi alt, evib või-maluse võita aega ümbergrupeerumiseks ja varude juurdetõmbamiseks. Ta võib tõm-mata pealetungivat vastast kaitsjale sood-sas suunas, selleks, et vajalisel momendil anda temale otsustav löök tiivale koonda-datud varudega. Marne'i lahing 1914. a. on sellase manöövri näiteks.

Kuid tuleb pidada silmas, et juhul, kui vastane evib suurel arvul moto-mehhani-seeritud vägesid, siis sellase manöövri läbiviimine on võrdlemisi raske. Sel ju-hul see manööver on kasutatav ainult tan-kide kasutamise seisukohast väga raskel maastikul, kus esineb suur arv defileesid ja kus on võimalik laialdaselt kasutada tõkkeid. Maastikul, mis on kohane moto-mehhaniseeritud vägedele, tuleb loobuda sellasest manöövrast. Selles suhtes on täie-line õigus prantsuse eeskirjal, mis ütleb, et need tegevused „viiakse läbi ainult eri-lises olukorras või erilise vajaduse korral“ (§ 113).

Ootamatus kaitsel.

Kui kõneldakse ootamatusest, siis esi-mes järjekorras mõeldakse ootamatut pealetungi, ootamatut kallaletungi jne. Mis aga puutub kaitsesse, siis viimane oma sta-biilsuse, teatud kindla maa-alaga seotavuse, organiseerimise skemaatilise tulemusena loetakse sellaseks lahingutegevuseks, kus on raske leida võimalust ootamatuse teos-tamiseks. Pealetungija käes on tegevuse

initsiatiiv, tema valib vabalt ühe või teise manöövri; kaitsja ei saa avaldada initsiatiivi, ta on sunnitud tagasi lööma lööke.

See vananenud vaade kaitse kohta ei vasta kaasajal sugugi asja sisule ja peab kuuluma revideerimisele.

Pealetungija on suuteline maha suruma ükskõik millist vastupanupositsiooni, kui ta täpsalt tunneb teda. Ta surub maha kaitsja tulesüsteemi, kui on kindlaks määratud tulepesade ja suurtükiväe positsioonide asukohad. Ta ei võimalda ühegi vastulöögi teostamist, kui ta teab varude paigutust.

Et edukalt vastu panna vastase üleolevate jõudude pealetungile, siis kaitsja peab võimalikult paremini katma oma tegelikku asetust, loobuma igasugusest šabloonist, nii oma paigutuses kui lahingu läbiviimises, ja võtma tarvitusele abinõud selleks, et viia vastast eksitusse. N. Vene eeskiri, hojatades šablooni eest kaitse organiseerimisel, kategooriliselt nõuab: „Vastane peab viidama eksitusse vastupanupositsiooni eelserva, jõudude jaotuse, tangitõrje rajoonide ja kaitse sügavuse suhtes“ (§ 229).

Ootamatuse küsimusele kaitasel pühen datakse kõikides kaasaja eeskirjades väga suurt tähelepanu. Prantsuse eeskiri, loendades abinõusid, milliseid evib oma käsutuses diviisi ülem selleks, et täielikult hoida oma käes vastupanupositsiooni, ütleb kokku võttes: „Peale selle tagab ootamatust asjaolu, kui vastane võimalikult kauem on teadmatuses positsiooni täpsa asukoha ja seal olevate jõudude suhtes“ (§ 410).

Veel kindlamalt on need nõuded esile toodud saksa eeskirjas: „Et üllatada vastast tegevuse ootamatusega, on tarvis ära kasutada kõik võimalused maastiku kindlustamise, selle garnisoni, aga samuti kaitse iseloomu ja selle vastupanu astme moondamiseks“ (§ 431).

Peale selle on tarvis pidada silmas saksa eeskirja üldist juhust, asuda kaitsele vaid pärast seda, kui on kindlaks tehtud vastase liikumise suund, tema jõud ja grupeerumine.

„Kuni puudub lahingukontakt vastasega, võidakse tavaliselt vabalt valida maastikku kaitseks ja jaotada jõude. Edasist vabadust võidakse säilitada tegevustega, mis varakult suunatud vastase lähene misse aeglustamiseks.

„Kui ei ole selge, kust vastane tuleb, siis on soovitatav võtta ooteseisukord kaitseks. Kiire üleminek kavatsetud kaitse organiseerimiseks peab olema ettevalmis-

tatud ja tagatud“ (§ 434). Sellaselt, saksa eeskirja mõtte kohaselt, kaitset ei organiseerita mitte üldise šablooni järgi, vaid igakord arvestatakse konkreetset olukorda (vastase jõud, tema liikumise suund).

Pole võimalik vaadelda käesolevalt kõiki võtteid ja vahendeid, milledega kaitsja võib viia vastast eksitusse ja saavutada ootamatust, nagu pole võimalik ette näha tegelike lahinguolukordade mitmesuguseid seisukordi. Seepärast N. Vene eeskiri piirduvat vaid üldiste juhustega selle kohta; vastane tulevat viia eksitusse nii vastupanupositsiooni üksikute elementide (eelserv, tt-rajoonid, tulepesad, löögigrupid, kaitse sügavus) üldise seisukorra suhtes, kui ka kaitselahingu läbiviimise võtete suhtes. Vastava võtte või teguviisi valik ootamatuse saavutamiseks igal üksikul juhul on jäetud juhtide kompetentsi, kes juhivad kaitselahingut.

Moondamist kaitasel ei tohi üle hinnata. Sellel alal ei saa nõustuda seisukohaga, et moondamine kaitasel evib suuremat tähtsust kui positsiooni kindlustamine. Kaasaja tehnika annab suuri võimalusi moondamise teostamiseks. Kuid kuidas katta peagu täiesti väljaarendatud vastupanupositsiooni kõigi oma tõketega, kaitseehitistega, tulepesadega jne. lahtisel maastikul? Sel juhul tulevad appi petteehitised. Näiteks kogu vastupanupositsiooni all olevat maastikku võidakse katta kaevikute võrguga (inseneriväeliste tööde mehhaniseerimine võimaldab seda teha väga kiirelt), kus tegelike tulepesade, fortifikatsiooniliste ehitiste, ühenduskkraavide jne. kõrval tulevad ehitada ka petteehitised. Tegelikke tulepesade jaoks luuakse mitu positsiooni, kust nad tulistavad lahingu mitmesugustel perioodidel. Nii suurtükiväepatareidele valmistatakse mitte vähem kui kolm-neli positsiooni. Vaadeldes sellast vastupanupositsiooni, isegi pildistades seda, vastane ei suuda eraldada tegelikku ehitist petteehitisest ja on sunnitud positsiooni mahasurumiseks tulistama pindalasiid.

Jalaväe tulesüsteem ja -plaan kaitasel luuakse arvestusele, ootamatult turmata pealetungivat vastast tugeva tulega väikesel kaugustel. Samuti suurtükiväetule süsteem peab võimaldama tule ootamatut koondamist kõigist suundadest ja kõigile distantsidele, alates kõige kaugematest.

Nii siis, ootamatus kaitse süsteemi loomises ja vastupanupositsiooni kindlustamises, ootamatus tulevõitluse teostamise meetodites, ootamatus üksikute lühikeste

löökide andmises pealetungijale tema lähenemise ja lähtealusele asumise perioodil, mis teostatakse kogu kaitsja jõudude otsustava manöövriga, on võimas vahend kaitsja käes, mis tunduvalt suurendab tema vastupanu jõudu.

*

Vaatamata mahasurumise abinõude suurele kasvule kaasaja sõjavägedes, evib kaitse ka tänapäeval küllaldast jõudu ja sitkust, et vastu panna nende vahendite koondatud jõupingutustele.

Kaasaja kaitse võimsus tugineb: iga liiki, eeskätt automaatrelvade ja suurtükiväe tulejõu suurenemisele; suurenenud võimalustele kindlustada maastikku iniseriväeliselt ja luua keemilisi tõkkeid, mis võimaldavad välja arendada vastupanuotsiooni väga lühikese aja jooksul (kaks-kolm päeva); võimalustele katta vastupanuotsiooni sügavust ja asetust.

Kaitselahingu läbiviimise alusteks on kõigi väeliikide koostöö ja kiirus ning ootamatus varudega manööverdamises ja vastulöökide andmises.

Laialdaselt on levinud arvamine, et kaitse on lihtsaim lahinguviiis ja ei nõua vägede väljaõppe alal palju aega. Seda vaadet tuleb aga kaasajal võtta reviderimisele. Meie nägime, et kaasaja kaitse erineb suure manööverdavusega ja luuakse mitte šablooni kohaselt, vaid arvestades konkreetse olukorra iseäraldusi. Edu kaitse lahingus saavutatakse kõigi väeliikide õige koostööga, tegevuste kiiruse ja otsustavusega, mis on seotud visadusega.

Seepärast kaitse nõuab juhilt mitte ainult head oskust hinnata maastikku ja seda kasutada kokkukõlas olemasolevate abinõudega, vaid ta nõuab ka oskust kiiresti organiseerida oma vahendite koostööd ja läbi viia ootamatut ja otsustavat manöövrit. Vägedelt nõutakse suurt oskust moondamise ja maasse kaevumise alal, samuti sitkust ühes suure manööverdavusega. Iga manööver kaitsele peab läbi viidama maksimaalse kiirusega. See kõik on võimalik vaid kestva väljaõppe tulemusena. Väljaõppele kaitse alal tuleb pühendada küllaldast aega ja võib olla mitte vähem kui pealetungile. —P.

LEEDU.

„Musu Žinynas“ nr. 12 — 1937.

Esimene ülemjuhataja kindral S. Žukauskas. Kolonelleitnant A. Šimkus. — 26. novembril 1937 suri kindral

Žukauskas, Leedu armee ülemjuhataja 1919—1921 ja 1923—1928. Artikkel on pühendatud Žukauskas'e biograafiale, tema tööle ja president A. Smetona ning teiste kaasaegsete poolt matusel üteldud järelehuutele.

Sõjaväe väljaõppe küsimusi. — Kindralstaabi major Bulvičius. Võrdlemisi põhjalikus artiklis autor tuleb järgmistele tõekspidamistele: '

1. Leedu sõjavägi peab valmistuma sõjaks Leedu territooriumil, püüdes ära kasutada suurimal määral sellase sõja positiivseid külgi ja pehmedada negatiivseid külgi.

2. Erilist tähtsust evib igakülgne sõjaks ettevalmistus. On vajaline paralleelselt laiendada kõiki sõjaks ettevalmistamise alasid, mitte jättes unustusse ühtki ja mitte püüdes eriti täiendada ühte ettevalmistusala kahjuks teistele aladele.

3. Tuleb ettevalmistuda kestvale kurnamissõjale, seejuures tuleb pöörata suurimat tähelepanu sellase sõja algamisele, kuna esimesed lahingulised tegevused võivad kujuneda otsustavateks riigile.

Nendest alustest lähtudes autor tuleb järgmistele järeldustele:

- Suurimat tähelepanu tuleb osutada sõduri moraalsete jõudude kõvendamisele.
- Ohvitserkond peab ise ettevalmistuma sõjaks hingeliselt, uurides sõja ajalugu ja sõjapsühholoogiat. Tööde järjekorra kindlaksmääramisel tuleb esmajärjekorras täita tööd, mis on vahetult seotud alluvate väljaõppe, kasvatuse ja varustamisega.
- Sõja algul tuleb tõkestada ülekaaluka vastase pealetungi väga laiadel rinnetel. Tegevuseks laiadel rinnetel tuleb kasvatada juhte isetegevusele ja õpetada neid võtma otsuseid mittešabloonilistes olukordades.
- Juhtimise tehnilise külje (staapide töö, side, käskude andmise tehnika, šifreerimise, komandopunktide korraldamise, teadete kogumise jne.) tundmisele tuleb pöörata kõige tõsisemat tähelepanu.
- Tuleb sisendada juhtidesse mõtet olla alati valmis löögi andmiseks vastase tiivale või seljataha, suundades, kus vastane ei ole oma jõudude ja abinõude suhtes selges ülekaalus.
- On kohustuslik täppis ettevalmistus õisteks tegevusteks, lahinguteks jõ-

gedel, metsades, kitsustikes ja soisel maastikul.

- Eriti tuleb alla kriipsutada taktikalise kavaluse ja vastase petmise tähtsust lahingulises tegevuses.
- Passiivsetel aladel evib suurt tähtsust sõjalise abiorganisatsiooni — Laskurliidu liikmete mobiliseerimata aastakäikude (vanemad ja nooremad) — kasutamine.
- On kasulik organiseerida kütide kasutamist. Sellele võib kaasa aidata teiste riikide sõdade kogemuste uurimine.

Rahvusvaheline lennukite näitus Milanos. A. G-tis. Näitus leidis aset möödunud aastal 2.—17. oktoobrini. Erilist huvi pakkuvatest lennukitest on põhjalikumalt käsitletud: pommitaja „Savoia 79“ ja hävitaja „Heinkel 112“, samuti hävitaja-pommitaja „Henschel 123“. Mootoritest on mainitud Junkersi mootorid Jumo 210 ja Jumo 211. Järeldusi: itaalia lennukitööstus on ühel esimesel kohal suurte riikide hulgas. Itaalia lennukid ja mootorid on laitmatud. Sellest annab tunnistust rida maailma- ja rahvusvahelisi rekorde. Lennukid on lihtsat süsteemi, nende remont on kerge. Näituse andmed lasevad oletada, et lähemas tulevikus lahingulennukeid varustatakse mootoritega, millele võimsus on 1500 HP.

Eellas kmjne kõrgete õhingu te g a m õ ö t e r ü h m a a b i l. — Kapten J. Augustas. Koostatud prantsuse allikate põhjal: a) Instruction provisoire sur la description, l'entretien et l'emploi des appareils de réglage par coups fusant hauts mod. 1924, b) Notice provisoire sur les operations topographique de la section de réglage par coups fusants, c) Instruction generale sur le tir de l'artillerie.

Kaitselahing suitsukatete kasutamisel. — Kapten Narkevičius. Koostatud N. Vene sõjakirjanduse andmetel.

Sõja uutest vormidest. — O. M. Kindral Einmansbergeri mõtted ajakirjast „Militärwissenschaftliche Mitteilungen“.

Tangitõrje praktikas. — Nooremleitnant Asmutaitis. Jalaväele on tarvis anda peale tangitõrjesuurtükkide esmajärjekorras ka tangitõrjemiinid.

Pionerid saksa sõjaväes. — P. Saksa pioneripataljoni täieline organisatsioon poola andmetel.

Kriitika ja bibliograafia.

Progressi teel. — Brigaadi-kindral S. Raštikis. Ajakirja „Musu Žinynas'e“ redaktsioonikomitee (koosneb 14 liikmest — mitmesuguste väeliikide ja teenistuste esindajad) aastakoosolekul Leedu sõjavägede juhataja brigaadi-kindral S. Raštikis märkis ära ajakirja kaastöölise pere tunduvat kasvu eriti nooremate ohvitseride hulgast ja toimetusele saadetud artiklite arvu suurenemist. Tulevat mõtelda ajakirja mahu laiendamisele. Ei tulevat välja anda mitu ajakirja eriväeliikidele ja teenistustele, samuti mitte määrata üksikuid ajakirja numbreid tervikult ainult ühte väeliiki käsitlevatele teemadele. Kuid kõigile teenistustele kokku tuleks välja anda eriajakirja, kuna teenistused on tihedalt oma töös seotud teiste ministeeriumidega ja siin on tarvilik üksteisest vastastikune arusaamine. Teenistuste ajakirja kaudu oleks ka laiem seltskond informeeritud sellest, kuidas tuleb mõtelda oma riigikaitse vajadustest.

Lahing talvel. — Kindralstaabi kolonel Giedry. Leedu uus jalaväe-eeskiri §§ 699—704 kriipsutab alla talviste lahingutegevuste raskust ja annab näpunäiteid nende teostamiseks. Raskuste ületamiseks ja väeosade tarvilikuks ettevalmistamiseks on vaja, et a) kõik juhid ja sõdurid aru saaksid talvise lahingutegevuse iseäraldustest ja kohaneksid neile; b) harjutada ja õpetada vägesid talviseks tegevuseks; c) õpetada kasutama relva, moondama ja kiiresti liikuma talvisel ajal; d) kohastada materjalosa talviseks tegevuseks. Külma ja lumi ei tohi siduda vägede tegevust ja muuta juhi kavatsusi täitmatuks. Talvise aja iseäraldusteks autor loeb lumekatet, külma ja päeva lühidust. Positiivseteks omadusteks on ülekäidavus jõgedest, järvedest ja soodest. Lühidalt on ära määratud talve mõju üksikute väeliikide tegevusele, eriti jalaväe taktikale. Leedus külm periood kestab umbes 6 kuud, külm võib tõusta kuni 15—20 kraadini, päeval on temperatuur tavaliselt —3 kuni —8 kraadi. Lumekatte paksus on 30—40 sm. Seepärast tulevat Leedus tõsiselt ettevalmistuda talvisteks tegevusteks. Autor viitab normidele: a) pataljoni peale 15—18 luurajatusskurit valgeis mantleis, b) kuulipildurikompanis 3 rk suuskadel, tt-kahurite ja miinipildujate veokid jalastel, c) 50—60 valget mantlit luurajatele, patrullidele ja vaotlejatele. Kasulik olevat panna jalas-

tele ka üksikuid suurtükke ja evida teatud tagavara saanides.

Õiste hävitajate tegevus. Leitnant Steponkevičius. Tulevikusõjas leiavad õised pommitajad laialdast kasutamist. On vaja rahu ajal hästi organiseerida õist õhukaitset. Vaieldav küsimus:

mis on parem, kas hävitajad või õhukaitse-suurtükivägi. Tuleb end varustada nii ühe kui teisega. Kuid ilma prožektoriteta ei suuda oma ülesandeid täita õised hävitajad, samuti õhukaitse-suurtükivägi.

Bibliograafia ja kriitika.

—d.

Vabadussõja veteran jutustab.

Veltveebel August Kallas VR II/3 vabadusvõitlejana.*)

Sangaste-Tõlliste lahingus 28. 01. 1919.

Pealetungi-perioodil jaanuaris 1919 August Kallas võttis osa kõigist Soomusrong nr. 1 lahinguist, nagu: Kehra (Aru-devahe) lahing 4. I; Jäneda-Rägavere lahing 6. I; Lehtse-Pruuna lahing 8. I; Tapa vallutamine 9. I; Rakke vallutamine 10. I; Voldi ja Äksi vallutamine 13. I; Tartu vallutamine 14. I; Nõo vallutamine 15. I; Vapramäe lahing 16. I; Kirepi lahing 23. I; Pritsu (Palupera) vallutamine 25. I ja Sangaste-Tõlliste lahing. Peale selle osavõtt üksikutest luurekäikudest. Kõike seda kirjeldades veniks meie käesolev jutustus liiga pikaks. Pealegi, et Aug. Kallas enamikus nendest lahingutest oma tegevusega ei erinenud teiste tublide kaasvõitlejate tegevusest. Peatuksin veidi üksikasjalisemalt vaid Sangaste-Tõlliste lahingu kirjeldamisel, kus Aug. Kallas sai käesolevate ridade kirjutaja elupäästjaks.

Olgu vahepeal märgitud, et Aug. Kallas tema kohusetruuduse, agaruse ja vapruse tõttu sai määratud Soomusrong nr. 1 luurajate komando veltveebli vastutusrikkale kohale.

Väga suurt kahju tõi meie soomusrongide edukale pealetungile vaenlase poolt 27. jaan. Keeni lähedal meie soomusrongidele vastu saadetud nn. metsik vedur. Selle metsiku veduri teelt kõrvaldamine ja selle veduri poolt lõhutud raudtee parandamine nõudis meilt aega üle öö-päeva, mis võimaldas vaenlasel organiseerida uut ning tõhusat vastupanu Sangaste jaama rajoonis.

Lõhutud tee parandamise järele alles 28. jaan. pärastlõunal võisid meie soomusrongid tungida edasi Sangaste jaama poole. Vaenlane osutas Sangaste juures kõva vastupanu. Eesliikva Soomusrong nr. 1 dessant tungis jaama peale raudtee suunas.

Seda pealetungi toetas rongi patareid. Raudteest paremal läbi metsa tungis ahelikus peale rongi luurajate komando. Komando ülemana olin ahelikus peagu paremal tiival, sest kartsin vaenlase vastutegevust lahtiselt tiivalt. Oma veltveebli Aug. Kallase määrasin juhtima mehi komando aheliku vasakul tiival, ülesandega pidada ühtlasi sidet raudtee suunas pealetungiva dessandiga. Suuremaid kaotusi kandis vaenlane metsa serval oleva kraavi joonel. Taganevad punakaartlased tegid veel nõrka katset panna meile vastu kesk Tõlliste (Telliste) mõisa välja oleva suure küüni ja jaamast T. mõisasse viiva tee joonel. Kuid varsti nad taandusid ka sealt. Viimased taanduvad enamlased püüdsid meid oma teoviisiga viia eksitusse: nad aegajalt peatusid jooksul, panid püssi palge ja tulistasid Valga suunas, tahtes seega lasta paista endid meie meestena. Laial mõisa põllul meie luurajate komando ahelik muutus hoopis hõredaks ja lõppeks üksikutel mõnemehestel gruppidel katkes koguni side omavahel. Sedavii- si katkes mul ajutiselt ka side veltveebel Kallasega. Vaenlase tagaajamise hoos sattusin hoopis üksinda Tõlliste mõisa töölismajade juurde, kust tulistasin enamlasi otse üle jõe ja Tõlliste mõisa rajoonis. Minu mäenõlvakust allajooksu oli aga näinud veltv. Kallas, kes paarikümne minuti pärast jooksis kolme mehega töölismajade juurde mulle järele. Seega moodustus meil viiemeheline grupp. Veltv. Kallasega oli kaasas luurajate komandost vabatahtlik A. Elbrecht (nüüd on dipl. ins. A. Elbrecht VR II/3 masinate ja jõuvankrite inspektor Teedeministeeriumis), vabatahtlik V. Hirth (nüüd kapten V. Hirve VR II/3) ja vist veel keegi kolmas. Avasime viiekesi tule meie ees künkal ja poolvasakul ees metsa serval oleva vaenlase pihta. Vaenlase tuli meie suunas muutus järjest intensiivse-

*) Alguis vt. „Sõdur“ nr. 16-17 s. a.

maks, sest vaenlasele jõudis kohale abiväge, läti kütte. Meie seisukord muutus raskemaks ka seetõttu, et padrunite tagavara kuivas hoopis kokku, nii et tulistamisega pidime olema väga tagasihoidlikud. Vaenlasel oli meie salga väiksearvulisus (viis meest) teada. Panime tähele, et vaenlane korraldab oma värskeltsaabunud abijõude ahelikku, nähtava kavatsusega alustada pealetungi. Vaatasin — meil pole muud pääseteed kui taganeda. Mu juurde tuli veltv. Kallas ja ütles: „Asi läheb päris täbaraks, peame siit vist tegema küll sääred“. Et see oli ka minu mõte, siis tegin mees-tele korralduse võtta põlluvahelise tee kraavis laiali umbes 20—30 sammu vahedel ja olla valmis minu märguandel kõik korraga jooksmas üles vastu kallakut Sangaste jaama suunas. Mina jäin keskele, veltv. Kallas minust raudtee poole. Algasimegi korraga kõigest jõust jooksu vastu kallakut. Vaenlase tuli muutus ägedamaks, kuulid vingusid üle peade ja löid plaksudes vastu külmunud põllumaad. Kuid õnne ning imekombel meid nad ei tabanud. Alles siis, kui olime jõudmas mäenõlvakust peagu üles, löi järsku nagu mingi terasvitsaga vastu mu paremat jalga. Kuul oli rikošeerides tunginud lapiti sügavale mu reide, kuid kont oli purustamata. See oli mu esmakordne haavata-saamine Vabadussõjas. Järsust löögist kukkusin algul käpuli, kuid tõusin silmapilkselt püsti ja jätkasin liikumist. Sain algul liikuda iseseisvalt, kuigi vaevaliselt, sest verekaotus esialgu polnud veel suur ja lihased ning veri värske haava juures polnud veel tärdenud. Veltv. Kallas tahtis joosta mulle appi, et mind toetada või kanda. Keelasin selle kategooriliselt, kuni veel ise võisin vähegi liikuda, kuigi aeglaselt.

Selgus, et vaenlase ahelik oli samal ajal hakanud meie järel peale tungima. Kergeti võisin jääda vaenlase kätte, kuid loomulikult mitte elusalt, sest soomusronglaste põhimõtteks oli panna vaenlasele vastu viimse võimaluseni ja mitte jääda vaenlase kätte elusalt. Veltv. Kallas ja kaasasolevad luurajad asusid aga südilt tulistama vaenlase aheliku suunas. Vaenlase ahelik peatus ning viskus pikali. Seda kasutasime. Vabatahtlik A. Elbrechti ja hiljem veel kellegi teise abiga jõudsin künka varju ja sealt soomusrongile arsti hoole alla. Oli juba õhtuhämärlik. Veidi hiljem jõudis soomusrongile ka veltv. Kallas ülejäänud meestega. Vastutulistamise tõttu vaenlase ahelik ei olevat julgenud enam edasi tungida.

Samas Sangaste lahingus said veel haavata vabatahtlik J. Tiitso (nüüd Teedeministeeriumi peasekretär) ja J. Roose luurajate komandost, rms. Ed. Tomson dess. roodust, ja surma — lipn. A. Heinrichson ja rms. O. Reinson.

Veltv. Kallas oli pakkinud ja saatis väga korralikult kõik minu isiklikud asjad mulle haiglasse järele. Ainult minu sõjapävaraamatu oli ta jätnud enda kätte. Et veltv. Kallas kirjutas väga vaevaliselt, siis oli loomulik, et ta ise pävaraamatut ei pidanud. Minu pävikust (nüüd on see Vabadussõja Arhiivis) leidis ta aga ülestähendus meie ühistest võitlustest soomusrongi tegevuse algusest peale. Selle päeviku võtsin pärast A. Kallase langemist (23. apr.) uuesti enda kasutada, saates A. Kallase teised asjad tema kodustele. See väike sündmus näitab, kuivõrra suurt huvi kadunud veltv. Kallas tundis sõjamälestuste säilitamise vastu ja et tal nähtavasti oli tõsiselt kahju oma väikesest kirjaoskusest.

Haavata-saamine Irboskas 16. veebr. 1919.

Veltv. A. Kallas oli neid sõjamehi, kellel nii-ütelda „vedas“ lahingus. See paneb uskuma oma lahinguõnne, oma saatusesse. Kuid pika aja jooksul alatiselt lahingutest osa võttes harilikult vaenlase kuul tabab ka suurima lahinguõnnega sõjameest. Nii juhtus see ka A. Kallasega.

Veebruarikuu keskel tungisid meie soomusrongid nr. 1 ja nr. 2 kapten Irve üldjuhtimisel sügavale vaenlase rindesse, kuni Irboska jaamani. Ülekaalus olev vaenlane asus aga külades mõlemal pool raudteed. Vaenlase äge suurtükitali tegi meie soomusronglastele palju muret.

16. veebruaril tegi kapten Irv Soomusrong nr. 1 ülemale leitn. Ed. Neps'ile ülesandeks vallutada umbes 1,5 km lõuna pool Irboska jaama olev Senno küla. Leitn. Neps asus ise dessandijuhi kohale, et tungida Senno peale otse üle lageda välja. Esialgne pealetung ebaõnnestus, sest dessandijuht ise ja veel kaks ohvitseri ja viis sõdurit said kohe lahingu algul vaenlase kuulipilduja tulest haavata. Teiste hulgas sai haavata ka veltv. A. Kallas. Kuul oli läbistanud ta pahema jala allpool põlve, ilma et oleks puudutanud konti. Veltv. Kallas evakueeriti haiglasse koos teistega.

Veltv. A. Kallase langemine Kasaritsa lahingus 23. apr. 1919.

Meie Vabadussõja kriitilisemaid momente, nagu seda on tõendanud Ülemjuhataja kindral Laidoner, oli 1919. a. aprilli-

kuu teisel poolel Võru all. Enamlased olid Võru alla toonud võrdlemisi suuri ning oma parimaid jõude. Isegi nende Kõrgema Sõjakooli kursandid olid toodud siia. 22. aprillil vaenlane lähenes Võru-Petseri raudteele (Võru jaamale) 3—4 km kaugusele, ähvardades vallutada Võru linna ning löigata ära meie Petseri rajoonis teotsevaid vägesid.

Arvestades kriitilist olukorda Võru all, 22. apr. kell 2040 Ülemjuhataja telegraafis 2. Diviisi ülemale ja Soomusrongide divj. ülemale: „Pruukige kõikide soomusrongide jõudu, et Võrut kaitsta ja vaenlane Võru alt tagasi lüüa. Võrut mingil tingimisel ära anda ei tohi.“

Olemasolevate vähete jõududega passiivsele kaitsele loota oleks olnud ekslik. Tuli asuda vastupeatungile. 23. aprillil (Asutava Kogu kokkutuleku päeval) Soomusrong nr. 1 peagu kogu meeskond nende ridade kirjutaja juhatusel asus vaenlase Võru alt tagasitõrjumise ülesande täitmisele. Välja tulid: dessantpataljon, luurajate komando ja kuulipildurite komando terves koosseisus, patarei ja tehnika k-do vaba meeskond, rongi majandusülem, adjutant ja kirjutajaid. See oli suurim dessant, mis Vabadussõjas rongilt väljas käis. Luurajate komando ülema kohuseid täitma määrasin oma veltveebli A. Kallase järgmistel põhjustel: a) alluvad mehed tundsid ja usaldasid teda; b) veltv. Kallas tundis siinset ümbrust hästi: meie tegevuse kavas sei-

Veltveebel A. Kallase langemine.

B. Korolevi maal.

sis heal juhul ka veltv. Kallase koduküla vabastamine.

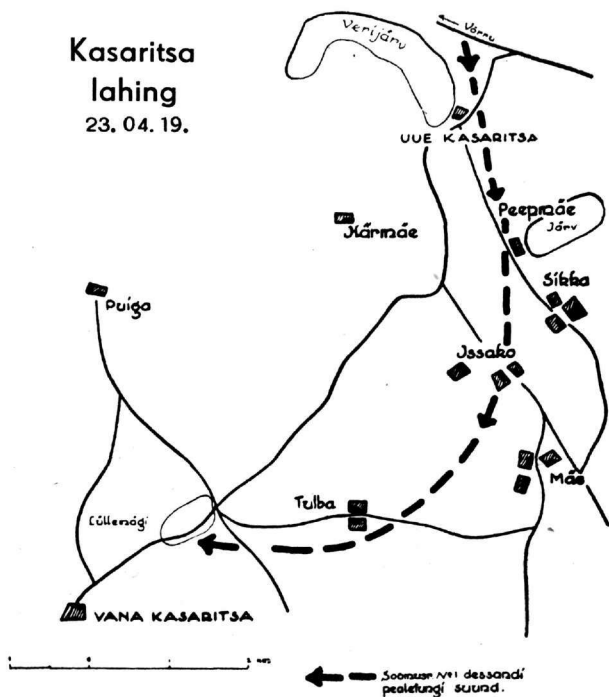
Lähenumiskorras kõige ette määrasin luurajate k-do, kelle järel astmena vasakul orgu mööda liikus ülddessant. Ise virgatsitega liikusin dessandi ja luurajate vahel, et juhtida nii ühe kui teise tegevust. Peepmäe talu juures oli luurajatel esimene kokkupõrge vaenlasega (vt. skeem), kus enamlasil oli üles seatud kaks r-kuulipildujat. Luurajat veltv. Kallase juhatusel hoogsalt peale tungides löid siin ilma dessandi abita vaenlase taganema. Enamlased jätsid maha mitu kasti püssipadruneid. Luurajate pealetungi toetasid meie kuulipildujad nii, et kuulipildujate jahutusvesi hakkas keema.

Edasi tungis dessant Issako küla suunas. Issako talu rajoonis avaldas vaenlane meie luurajatele väga visa vastupanu. Mina tungisin suurema osa dessandiga peale Issako talust vasakult. Toodi teade: Kallas sai raskesti haavata! Varsti saabus uus hiiobi-sõnum: Kallas ja vabatahtlikkooliõpilane Laeva said surma! Oli tungiv soov minna langenuid vaatama, et veenduda kurva sõnumi tõepärasuses ja — võib olla leides neid siiski vaid raskesti haavatutena — abistada neid. Ent kohusetunne dikteeris karmilt: sa ei tohi minna paremale — tagasi langenuid üles otsima, sest vaevalt suudad seal midagi heaks teha. Tähtsam on — tungida dessandiga hoogsalt edasi, et vaenlane ei saaks organiseerida uut vastupanu ja tekitada uusi kaotusi. Toimisin kohusetunde etteütlemise kohaselt, mispärast nägin oma unustamata lahingukaaslase ja tubli veltveebli laipa alles paarkümmend tundi hiljem, Võru jaamas.

Veltv. Kallase langemise kohta jutustas ta juures olnud luuraja n.-allohv. Aug. Piiskopel järgmist.

Issako talu läheduses tulistas vaenlane meie pihta kaunis läheda maa pealt põllu-

Kasaritsa lahing 23. 04. 19.

vahelise kiviosa tagant kuulipildujast ja püssidest. Meie andsime ägedasti tuld vastu. Velty. Aug. Kallas jooksis meist teistest veidi ette, vaenlase poole Issako talu haopinust, ja tulistas revolver Naganist samas lähedal kivიაia taga asuvat vaenlast. Õnnetuseks vaenlase kuul rikošeteeris vastu velty. Kallase revolvri päästiku kaitset ja tungis seejärele lapiti A. Kallase kõhtu: ta kukkus maha (vt. pilt). Jooksin kuulide vingumise all oma ülema, raskesti haavatud veltveebel Kallase juure ja tõstsin tema natuke tahapoole, külavahelise tee ja Issako talu haopinu vahel olevasse lohku. Ise jooksin haopinu taha ja jätkasin sealt vaenlase tulistamist. Dessandi meist vasakult edasitungimise järele tungisime ka meie vaenlasele uue hooga peale ja vallutasime kivიაia, mille taga vaenlane kõvasti peatus. Kivიაia varjust tulistasime taanduvaid enamlasi ja lühikese peatuse järele tungisime uuesti edasi eesolevasse metsa. Vahepeal sain teada, et A. Kallas on saadud haava kätte surnud.

Kasaritsa lahing lõppes üldiselt meie võiduga. Langes mitukümmend vaenlast, saime sõjasaagiks vange ja kolm kuulipildujat, vaenlane löödi Võru alt eemale. Selleks võiduks aitas velty. A. Kallas kaasa oma võimete ülimal määral ja saatuse karmil tahtel ta pidi selles lahingus jätma ka kallima, mis tal isamaa vabaduse järele oli — oma elu. Saatuse tahe oli, et ta langes oma koduküla läheduses. Ta jõudis küll vabastatud isatallu, kuid puusärgis. Soomusronglaste lein kõigist lugupeetud ja armastatud veltveebel Kallaste järele oli üldine. Töötati veelgi suuremat kättemaksu vaenlasele, kes püüdis uuesti orjastada meie rahvast.

Lõppsõna.

August Kallase elutee oli käidud. Ta langes. Kuid ta ei kadunud jäljetult. Meie kõik oleme lahkujad siit maisest maailmast — üks varem, teine hiljem. Veltveebel A. Kallas jättis aga endast kaasvõitlejaile unustamatu mälestuse. Ta elukäik näitab ühtlasi meie noorsoole, et kõige raskematel oludes üles kasvanud kodumaa poeg võib saata korda palju oma isamaa ning rahva kasuks, kui tal on vaid sügavat kohusetruudust ning isamaa-armastust. Veltveebel A. Kallase teened isamaa vastu leidsid ka meie riigivalitsuse poolt täit tunnustamist: ta kuulus esimeste hulka, kellele Aj. Valitsus avaldas vapruste eest tunnus-

tust ja Vabariigi Valitsuse poolt annetati talle II liigi 3. järgi Vabaduserist.

Velty. August Kallas on maetud Võru koguduse kalmistule.

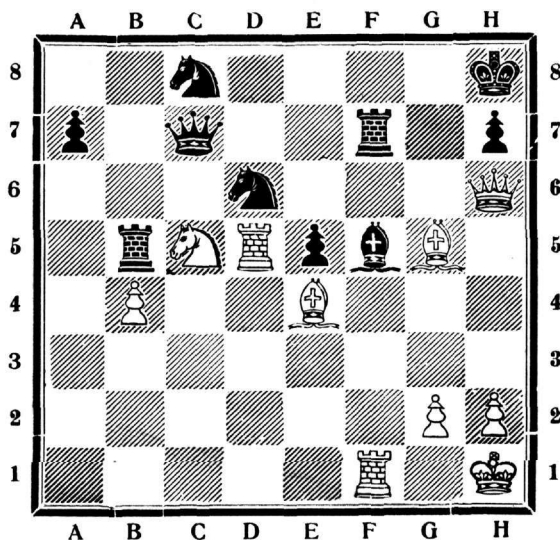
Meie soov on — püsigu õilis mälestus Sinust kaasvõitlejais ning kandugu see mälestus edasi põlvest põlve! —i.

Male.

Toimetaja: K. Rootare.

Ülesanne nr. 10.

Mustad.

Valged.

Mustad algavad, kuidas jätkub partii pärast 1. ... , Of5:e4 või 1. ... , Rd6:e4? Lahendus järgmises malenurgas.

Ülesande nr. 9 lahendus.

1. ... , Lb2-e5, 2. Kh1-g2, Le5-h2 +, 3. Kg2-f1, Og7-h6!, 4. Ra3-c2 (4. g:f5, O:e3, 5. f:e3, Lg1 +, 6. Ke2 ja Lg2 matt), Lh2:h3 +, 5. Kf1-e2, f5-f4, 6. Ld3-c3, f4:e3, 7. Rc2:e3 (7. Rd4, ef +, 8. Re6, Rg1 + või 7. K:f2, Lh2 +, 8. K:f3, Rg5 matt), Oh6:e3, 8. f2:e3, Lh3-g2 +, 9. Ke2-d3, Rf7-e5 +, 10. Kd3-e4, Lg2:g4 matt.

Kui 3. Kg2:f3, siis Rf7-e5 +, 4. Kf3-e2, Re5:d3, 5. Ke2:d3 (5. O:d3, f4), f5-f4 ja mustad võidavad.

Reservohvitserid!

Tellige ja lugege
„SÖDURIT“

Juriidilisi küsimusi.

Toim. kolonel E. Leithammel.

1. Küsimus: Kas kirjalikult avaldatud tänu kuulub sissekandmisele kiidu- ja karistusraamatusse, silmas pidades seda, et SDS näeb ette ainult kiituste sissekandmist?

Vastus: Sv. Ülemjuhataja ksk. 1937. a. nr. 115 avaldatud juhiste kiidu- ja karistusraamatute pidamiseks p. 5 lit. f järgi kiidu ja karistusraamatu vastavasse lahtirisse kantakse kiitus või karistus Sv. distsiplinaarkaristuste seaduses ettenähtud nimetustega.

Sõjainistri ksk. 1932. a. Nr. 148 esimese löike mõtte järgi sõjaväelastele avaldatud kiitusteks tuleb sisult lugeda ka tänu avaldusi. Kuna SDS eeskirjades tarvitatakse ainult sõna „kiitus“, siis tuleks sõjaväelastele käskkirjas või muus eeskirjas avaldatud tänu kanda kiidu- ja karistusraamatusse nimetusega „kiitus“.

2. Küsimus: Kui kiidu- ja karistusraamatuid revideerivad ülemad leiavad, et kompani kiidu- ja karistusraamatus on lähetusel viibiva üleajateenija karistused SDS §§ 34 ja 50 nõuete kohaselt kustutamata, kas eelpoolnimetatud ülemad on kohustatud raamatus selle kohta sisulisi märkmeid kirjutama?

Vastus eitav. SDS § 55 järgi on iga ülem kohustatud valvama distsiplinaarvõimu õiglase ja otstarbekohase kasutamise järgi temale alluvate ülemate poolt kui ka määratud karistuste ärakandmise kohta. Sama seadluse §§ 56—59 on ettenähtud kompani kiidu- ja karistusraamatuid revideerijate ülemate kohused.

Sv. Ülemjuhataja ksk. 1937. a. nr. 115 avaldatud Juhiste kiidu- ja karistusraamatute pidamiseks p. 7 järgi kiidu- ja karistusraamatute revideerijad kirjutavad revideerimise tulemusena üldise märkme raamatu viimasele leheküljele (lit. a) ja vajalikud sisulised märkmed üksikute puuduste kohta raamatu vastavatele lehekülgedele, kinnitades märkmeid oma allkirjaga (lit. b). Üldine märgeline kiidu- ja karistusraamatu revideerimise kohta tehakse ka siis, kui pärast eelviimast revideerimist uusi kiitusi või karistusi raamatusse ei ole kantud.

Nagu „Sõduris“ nr. 16-17 küsimus nr. 3 all antud vastuses tähendatud, katkeb lähetusel viibiva üleajateenija suhtes tema kiidu- ja karistusraamatu pidamine endises kompanis, kuhu üleajateenija on juurdelähetatud. Seepärast lähedusel viibivale üle-

ajateenijale määratud distsiplinaarkaristuste kustutamine SDS §§ 34 ja 50 ettenähtud korras võib teostuda lähetusel viibimise ajal kompanis, kuhu üleajateenija on juurdelähetatud.

Eeltoodud kaalutlustel ei ole kiidu- ja karistusraamatute revideerijad ülemad kohustatud teise kompani juurde lähetatud üleajateenija endise kompani kiidu- ja karistusraamatus temale avatud leheküljele sisulisi märkmeid kirjutama SDS § 34 ja 50 korras kustutamisele kuuluvate karistuste kohta.

3. Küsimus: Kas üleajateenija juurdelähetuse puhul samas väeosas teise kompanisse tuleb endise kompani kiidu- ja karistusraamatus temale avatud lehekülgedel kiituste ja karistuste sissekannete lõpus vastav märgeline kirjutada?

Vastus: Küsimuses tähendatud juhul tuleb üleajateenija endise kompani kiidu- ja karistusraamatus tema kiituste ja karistuste sissekannete lõpus kirjutada märgeline kompanist lahkumise põhjuste ja aja kohta (SDS § 51 p. 1 ja 3 ning Sv. Ülemjuhataja ksk. 1937. a. nr. 115 avaldatud juhiste p. 10). —re.

4. Küsimus: Kas Sõjakooli ohvitserideklasside ja Sõjaväe Tehnikakooli õpilased on õigustatud saama õppustest vabadel laupäeva õhtutel ja pühapäevadel väljaspool kasarmu piirkonda viibitud aja eest toiduraha, kui tähendatud äraolek kestab 24 tundi või kauem?

Vastus: Sõjaväe toitlustamise seaduse juurde lisana kuuluva Sõjaväelaste toidu- ja seebinormide tabeli nr. 1 (RT 1937, 52, 467) märkus 6 järgi on Sõjakooli ohvitserideklasside ja Sõjaväe Tehnikakooli õpilastel õigus saada toiduraha valmistoidu asemel üksnes puhkuse ja haiguse ajal ning seejuures ainult niikaua kui neil on täielise või osalise palga saamise õigus.

Kuna Sõjakooli ohvitserideklasside ja Sõjaväe Tehnikakooli õpilaste poolt õppustest vabadel laupäeva õhtutel ja pühapäevadel väljaspool kasarmu piirkonda viibitud aeg, kuigi see kestab 24 tundi või kauem, ei loeta Ohvitseride teenistuskäigu seadluse (RT 1931, 85, 335) mõttes puhkuseks, siis tuleb arvata, et tähendatud isikud ei ole õigustatud saama selle aja eest toiduraha, kuigi nad tähendatud ajavahemikul tegelikult ei kasuta neile ettenähtud valmistoitu. —lu—

ILMUS TRÜKIST

Sõjavägede Staabi
VI Osak. väljaandel

Kapten V. Ugandi

Sõja topograafia

Hind 2 krooni

Müügil „SÕDURI“ toimetuses,
Tallinn, Sakala 33 Telef. Sõjaväe 1-63

Neil päevil ilmub

„Sõjateadlane“ nr. 1

Hind: 3 järjekordset annet Kr. 4.—

Tellimisi võtab vastu

„Sõduri“ toimetus Tallinnas,
Sakala 33 — Telefon: Sõjaväe 1-63